

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik Yorumlar

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan
Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
Kemal Kurdaş
Oktay Ersoy

**Taksitli Satışlar Tebliği Tüketici
Sömürüsüne Çözüm Getirebilecek mi?**

Doç. Dr. Mehmet Ş. Tekbaş
Dr. Halük Ünal
Tanju Öztürk

Özel Dış Kredi ve Kur Garantisi

Necdet Durakbaşa

**Türkiye'de Otomotiv Sanayiinin
Durumu ve Belli Başlı Sorunları**

Nazmi Yavuzalp

**Sermaye Piyasası
(1977 yılında sermaye piyasası)**

Doç. Dr. Mehmet Ş. Tekbaş
Doç. Dr. Ünal Bozkurt

Uluslararası Ticaret Sorunları

Av. Halük A. Kabaalloğlu LL. M.

**Mevduat Munzam Karşılıkları —
Tarihsel Bir Yaklaşım**

A. İhsan Karacan

Ayın Ekonomik Olayları
Oktay Ersoy

**Yayınlanan Tebliğler Sorunları
Ağırlaştırmaktadır (s. 21, 29)**

**1977 yılında transfer bekleyen
300 milyon dolarlık talep hariç
1978 yılında Otomotiv Sanayii
ithalât için 400 milyon dolarlık
döviz tahsisi beklemektedir.**

N. Yavuzalp

**1978 yılında Hisse Senedi
Piyasasında canlılık,
Tahvil Piyasasında
durgunluk bekleniyor.**

Sermaye Piyasası

Turyağ

nehati yağ sanayiinde
yıkama maddelerinde **ÖNEÜ**

61 yıllık tecrübe
1100 kişilik uzman kadro

TÜRKİYE YAĞ VE MAMULATI A.Ş.-İZMİR

banka ve ekonomik yorumlar

Sahibi :

Banka Yayınları ve Kültür Ltd.

Şirketi adına : Ertum Öcal

Yazı İşleri Müdürü :

Dr. Halûk Ünal

Danışma Kurulu :

Erol Aksoy, Prof. Osman Fikret

Arkun, Besim Baykal, Prof.

Dr. Nuhu Bursal, Mehmet

Gün Çalıka, Ahmet Demirel,

Oktay Ersoy, Prof. Dr. Cumhur

Ferman, Prof. Dr. Emre

Gönensay, Dr. Alp Gürus, Erhan

Işıl, A. Nazif Keyman, Doç.

Dr. Yıldırım Kılıç, Kemal

Kurdaş, Doç. Dr. Kemal

Kurtuluş, Nuh Kuşçulu, Ergin

Neng, Ertuğrul Soysal, Prof.

Dr. Baran Tuncer, Fikret Tunçer,

Turhan Tümay, Prof. Dr.

Yüksel Koç Yalkın.

Yönetim Komitesi :

Dr. Öztin Akgüç, Prof. Dr.

Mustafa A. Aysan, Oktay Ersoy,

Ziya Nebioğlu, Ertan Özgür,

Güngör Uras, Doğan Yalın

Denetim Komitesi :

Bülend Çorapçı, Necdet Durakbaşa,

Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu

İdare Yeri :

Cağaloğlu, Çatal Çeşme Sk. 17

Kat. 4, İstanbul, Tel : 26 34 11,

Baskı : Bilmen Basımevi

İlan Tarifesi :

Arka dış kapak 2000.—, Ön iç

kapak 1800.—, Arka iç kapak

1600.—, İç sahifeler 1500.— TL.

Hesap Numaralarımız :

Ziraat B. Beyoğlu 768, İş B.

Türbe 1541, Akbank Türbe 4512.

Sayın Okurlarımız,

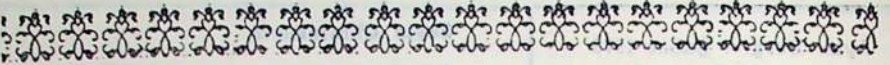
Büyük derdimiz olan «Döviz darboğazı» sorununa çözüm bulmak amacıyla alınacak önlemlere geçmeden önce Hükümetin alması gereken en ivedi karar DEVALÜASYON yapıp yapmama kararıdır. Sayın Maliye Bakanı'nın gerek Milliyet gazetesine verdiği demetçen gerek Televizyonda yaptığı konuşmadan kısa dönemde bir Devalüasyon yapılmayacağı anlaşılmaktadır. Maliye Bakanı buna gerekçe olarak da «İşçi Dövizlerini göstermekte ve «1977'de devalüasyon yapıldı işçi dövizleri artmadı» demektedir. Bu konu üstünde fazla ayrıntıya girmeden, yine aynı Televizyon programında, bir işçi vatandaşımızın Türkiye'ye döviz göndermemenin nedenlerini anlatırken söylediği sözü burada belirtmek isteriz; «Arkadaşlarım karaborsadan bozduruyor; TL.'nin değeri düşecek onu bekliyorlar»

Devalüasyon sevimli bir reçete değildir; sonuçlarının alınabilmesi için topyekün bir sıkıntıya katlanmak gerekir. Günümüz koşullarında ise toplumdan böyle bir sıkıntının talep edilmesi zorunluluğu eleştirilemez. Yeni Hükümetin belki de en büyük şansı buradadır. Bu şans gereğince değerlendirmeyip, verilecek ekonomik kararlarda bilimsellikten uzaklaşırsa ve sonuçlar beklendiği gibi çıkmazsa bu kez umutlar kime bağlanacaktır? Demokratik rejim dışındaki seçeneklere mi? Ecevit Hükümeti'nin omuzlarındaki gerçek sorumluluk da sanırız budur.

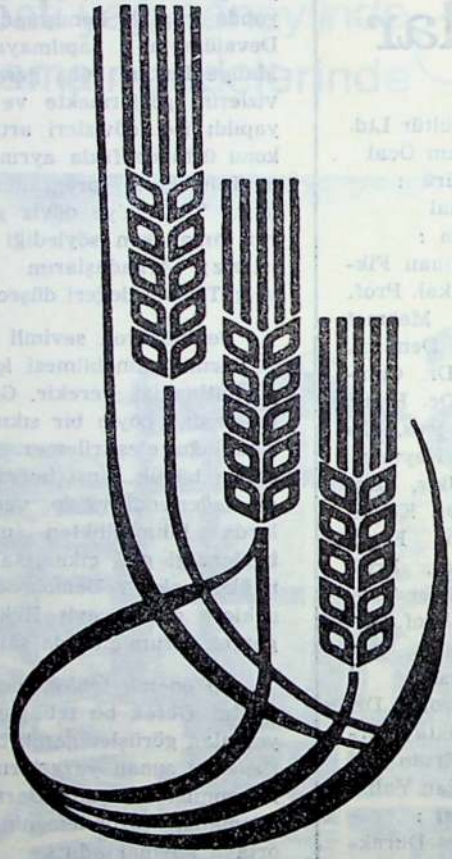
İki önemli tebliğ geçtiğimiz aya imzasını atmıştır. Gerek bu tebliğlerle ilgili olarak basında yer alan görüşler gerek bu sayıda dergimizde görüşlerini sunan yazarların vardığı sonuçlar Türk Ekonomisi'nin çıkmazlarını ayrıntılı incelemeler yapmadan çözümlemenin yetersizliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Ekonomik Yorumlar'a katılan konuklarımız 1977'nin bir bilançosunu yapmışlar ve 1978 ile ilgili beklentilerini tartışmışlardır. Genel kanı Ecevit Hükümetine duyulan güvenidir. Sayın Yavuzalp'in «Otomotiv Sanayimiz» ile ilgili görüşleri belli başlı sorun'ara önemli ölçüde ışık tutmaktadır. 1977 yılında Sermaye Piyasasının genel bir değerlenmesini ve Sayın Kabaalioglu'nun İsveç Ticaret Bakanının görüş'lerini açıklayan yazısını yararlı bulacağımızı ummaktayız.

İçten Sevgilerimizle
Dr. Halûk ÜNAL

ekonomik
yolumuzdur

T.C. ZİRAAT BANKASI

HER YERDE HER ZAMAN

hizmetinizde bulunmaktan kıvanç duyar

MUR.

**DEĞERLİ BİR
BANKACIYI,
AKİL KİTAPÇI'YI
KAYBETTİK.**

Ziraat Bankasının eski genel müdürlerinden Akil Kitapçı Ocak ayının ilk haftası sonlarında (7.1.1978 günü), henüz 59 yaşında iken aramızdan ayrıldı. 1918 yılında Ünye'de doğan ve 1941 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olan Kitapçı meslek hayatının çok büyük kısmını Teftiş Heyeti Üyesi olarak girdiği ve Genel Müdürlüğüne kadar yükseldiği Ziraat Bankasında geçirmiştir. Emlâk Kredi Bankası ve Emekli Sandığı kısa süreler hizmet verdiği müesseseler arasındadır. Devlet hizmetinden emekliliğini müteakip başlayan Sınai Yatırım ve Kredi Bankasındaki 10 yıllık hizmeti de ölümüne kadar devam etmiştir.

Akil Kitapçı'nın Ziraat Bankası tarihinde özel bir yeri vardır. Denilebilir ki memleket sevgisi, görev şuuru ve devlet hizmeti fikri onda ayrı bir mânâ ve derin bir muhteva kazanmıştır. Genel Müdürlük yaptığı üç yıl (Mart 1963 - Mart 1966) boyunca Ziraat Bankasını politikanın tam olarak dışında tutmayı, orayı tüm yurda yayılmış hizmet teşkilâtının genel karargâhı yapmayı başarmıştır. Zirai krediyi yeniden düzenliyerek zirai kalkınmamızda en müessir desteği sağlamak için büyük çaba harcamıştır. Zirai krediye «proje» fikrini o getirmiştir. Anadolu insanının ekonomik kaderi onu çok etkilemiştir. Ziraate «ekonomi» ve «hesap» unsurunu getirmek istemiştir. Hizmet aşkı onda ihtiras olmuştur.

İş hayatında azimli ve mücadeleci olan bu büyük insan özel yaşamında içe dönük, zarif, hassas ve sanatkâr ruhlu idi. Zaten usta bir ressamdı. Tabiatın, eşyanın ve insanın derinliklerine nüfuz eden emsalsiz bir görüş kabiliyeti, üstün bir tahlil kuvveti ve çok kuvvetli bir muhakemesi vardı. Onun bu fitri vasıflarına bakarak, zayıf görünüşüne rağmen fizik olarak da onu hiç yenilmez sanırdık. Heyhat! Emsalsiz bir baba idi. Dostları ve yakınları, ömrünün, işinden artan hemen her ânını mutluluğuna harcadığı oğ'u Berki'ye olan düşkünlüğünü bilirler. Örnek bir insanı, mesleğinin önde gelen bir temsilcisini uğurluyoruz. Tanrı rahmetini esirgemesin.

EKONOMİK GÖSTERGELER

T.C. Merkez Bankası	1977		1977	
	1975	1976	Kasım	Aralık
Altın ve Döviz Mevcutları (Milyon \$)	1.000	969	467.8	475 (13.1.78:476.8)
Tedavüldeki Banknotlar (Milyon TL.)	41.968	52.061	79.291	77.881 (13.1.78:77.580)
Hazineye kısa V. Avans (Milyon TL.)	17.194	21.736	44.300	45.178 (13.1.78:45.377)
Bankalar (Milyon TL.)				
Toplam Mevduat	134.300	145.100	193.4	195.2 (16.12.77)
Toplam Krediler	135.600	171.700	216.7	216.5 (16.12.77)
Fiyatlar (1963=100)				
			Artış	
			%	%
Toptan Eşya fiyatları (Genel Endeks)	360.8	429.7	19.09	565.2
İstan. Geçinme Endeksi	389.0	464.2	19.33	650.2
Dış Ticaret (Milyon \$)				
İthalât	4.725.7	5.127.6	5.218.8	5.795.6
İhracat	1.400.8	1.959.8	1.387.0	1.752.9
Fark	3.324.9	3.167.8	3.829.8	4.042.7

- 1 — İthalât bedelleri 1977 Şubat ayından bu yana transfer beklemektedir. Transfer bekliyen meblağ \$ 2,6 milyarı aşmıştır.
- 2 — İhracatta Aralık 1977 de önemli artış olmuştur. Ancak ihracat toplam olarak geçen yılın ve program hedeflerinin altında kalmıştır.
- 3 — Mevduat ve kredilerde artışlar devam etmiştir.
- 4 — Tedavüldeki banknotlarda hafif düşme eğilimi vardır.
- 5 — Endekslerde çok büyük artışlar devam etmektedir.

ekonomik yorumlar

Katılanlar : (Soldan sağa) Prof. Dr. Mustafa A. Aysan, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu, Kemal Kurdaş ve Oktay Ersoy

ERSOY : Bugünkü Ekonomik Yorumlar Toplantımızda, son yıllarda hep yaptığımız gibi; bir önceki yıl için yapılan tahminler ve elde edilen sonuçlar ile yeni başladığımız yılda ne gibi gelişmeler beklenebileceği konusu üzerinde duracağız. Bu amaç ile geçen yıl dergimizin Şubat sayısında yayınlanmış bir açık oturumumuzda 1976 sonuçlarını değerlendirmiş, 1977'ye bakmış ve bazı tahminler öne sürmüştük. Uygun görürseniz 1976 ve 1977 yılı sonuna ait bazı gösterge rakamlarını ben kısaca hatırlatayım:

1976 yıl sonunda altın ve döviz mevcutlarımız 969 milyon dolar idi. İsterseniz bugünküleri de vereyim. Son rakkamlar 500 milyon dolar; 500, 8. Bu 23.12. 1977 durumu. 31.12.1977 de ise 475 milyon dolar.

Tabii, bu dar mânâda döviz mevcudu. Bütün aktif ve pasif hesaplar dikkate alınrsa ve net döviz rezervlerine doğru gidilirse durum çok daha vahim. Tedavüldeki banknotlar 1976 yıl sonunda 52 milyar 61 milyon idi, 1977'nin yıl sonuna en yakın 2.12.1977 tarihi var; 80 milyar 139 milyon.

HATİBOĞLU : Şimdi 79 milyar; en son rakam yaklaşık 79 milyar.

ERSOY : Hazineye kısa vadeli avans 1976 sonunda 21 milyar 736 milyon idi. 2.12. 1977 itibariyle bu rakam 44,5 milyara ulaşmıştır. (23.12.1977 itibariyle 44.449.000.000 lira). Toptan eşya endeksleri; 1963 yılı 100 kabul edildiğinde 1976 yıl sonunda 429 iken, 1977 sonunda 565,2 olmuştur. Artış %31,7. Bu, 1977 başı ile Kasım sonu arasındaki 11 aylık devreye aittir.

İstanbul geçinme indeksinde de rakamlar 464,2'den 650,2 ye çıkmıştır. Yani artış %40. Tabii Aralık ayı içinde bunlara meselâ %5 eklemek gerekmektedir.

İthalât rakamları 1976 yılı sonunda 5 milyar 138 milyon dolar iken, Kasım 1977 sonunda 5 milyar 218 milyon dolar. Demek ki Kasım ayı sonu itibariyle 1977 ithalâtı 1976'yı 80 milyon dolar aşmış, bulunmaktadır. İhracat, buna mukabil; 1976 sonunda 1 milyar 956,2 milyon iken 1977'de Kasım sonu 1.387,8 milyarda kalmıştır. Böylece geçen yılda bir yıllık fark 3.178 milyon iken, bu defa 11 aylık fark 3.829,8 milyon dolar oluyor. Bizim; dergideki ekonomik göstergeler altındaki notlarımızda Şubat 1977'de İthalâtta bir buçuk ay gecikme var diye o zaman not koymuşuz. İthalât transferlerinde. Halbuki malûm 14 Şubat 1977'den bu yana istisnalar hariç, hiç transfer yok. İstisnalar da bilindiği gibi milli savunma ihtiyaçları, ilaç, akaryakıt gübre için yapıldı. Bunun dışında belki fevkalâde önemsiz bir iki özel kalem bulunabilir. İhracat aynı notlarımızda, artıyor diye gözükmüş. Biliyoruz zaten 1976 ihracatı 1975'den önemli ölçüde yüksektir. Halbuki 1977 de açıkça görülüyor ki ciddi bir düşme var. İşçi dövizinde geçen yılla bu yıl arasında kayda değer bir farklılık görünmüyor. Şimdi bir miktar da, hatırlatma kabiliyetinden o açık oturumumuzda Sayın konuşmacıların ortaya koyduğu görüşlere çok kısaca değineyim: Tabii bunlar, tahminleri, hem mevcut durumun analizini hem de ileriye dönük tahminleri kapsıyor.

Sayın Kurdaş şu noktalara işaret etmiş: Gayri menkul yatırım temayülü çok hızla artıyor; ciddi yatırımlar yüksek faizler ve yüksek maliyetler ve mamüllerdeki fiyat kontrolü nedeniyle sıkıntıdadırlar; yatırım yapamazlar diyor. Petrole 1976'da 1 milyar 160 milyon dolar ödediğimizi 1977'de bu rakamın 1,5 milyara doğru gideceğini söylüyor. İşçi-İşveren ilişkilerinde bunalımlar olduğunu kaydediyor. 1977 bütçesi, 1977'de Kamu İktisadi Teşebbüslerinin vereceği bütçe yükü açıklar gözönüne alındığında, 1977'nin seçim yılı olacağı ve destekleme fiyatlarının yüksek olması gerekeceği düşünüldüğünde, döviz rezervlerimizin kalmadığı, dış borçlanma olanaklarının keza kalmadığı ve hükümetin toplu sözleşmelerde tavizkâr bir tutum içinde olduğu nazara alındığında 1977'nin hiç iyi şeyler vaad etmediğini söylüyor ve ayrıca şunları ilâve ediyor. Dolar 16 lira iken sanayimiz dışta rekabet edemez. Bu mutlaka çözülmesi gereken problemdir, devalüasyon şarttır. DÇM sistemi islâh edilmeden, yani kur karantisi ile, yeniden 1975 Şubatında geri getirilmiş olmasını ciddi bir tenkid konusu olarak ortaya koyuyor. Döviz rezervimizin aslında negatif olduğuna işaret ediyor. DÇM'nin 1977 yılında eksileceğini, çünkü önemli kısmının vadesinin 1977 yılında gelmekte olduğunu, yeni DÇM girişlerinin bu eksilmeleri giderecek büyüklükte olamayacağını, dolayısıyla bakiyeler itibariyle gerive doğru bir seyir göreceğimizi belirtiyor. Su ilginç hususu da ilâve ediyor. 1977 de özellikle Fuel-Oil ithalâtında ve elektrik üretiminde büyük sıkıntılar bizi bekliyor, diyor.

O açık oturumumuza katılan sayın Kenan Bulutoğlu'nun görüşlerini belki şöyle özetlemek mümkün : 1977'de iki önemli konu var: Biri enflasyon, diğeri de dış ödeme açığı. Fiyat artışlarının 1977'de %30 olacağını tahmin etmiş. Paramızın değerinin aşırı derecede yüksek tesbit edilmiş olduğu olgusuna işaretlerle, içeride enflasyon olduğuna ve iç talebin de şişkin bulduğuna dikkatimizi çekerek, ihracatta da bir gelişme bekleyemeyiz, demiş. DÇM'lerin artık sonuna gelmiştir. Yokluklar ve iş-

sizlik başlayacaktır. Bundan sonra bizi DÇM de kurtarıyacaktır demiş. Yakında bizim ihracatımız sadece petrolü dahi finanse edemeyecek hale gelecektir demiş. İthalâtçı kredisi söz konusu edilmiş fakat bunun yeterli bir ümit olarak görünmediğini belirt-

Kurdaş : ... içinde bulunduğumuz ekonomik durum Türkiye'nin alın yazısı değil, politik kadrolarımızı, bürokrasilerinin ve sorumsuzluklarının eseridir.

miş ve sözlerini şöyle bağlamış: En az sayın Hatiboğlu kadar kötümserim 1977 için. Sayın Gönenç 77 yılı için borçlanma olanının sürdürülebileceğini, siyasi faktörler de işin içine girerse, kendi değişleriyle belki 1977 yılının da kurtarılabilceğini tahmin etmiş. Ekonomimizde gördüğü iki temel dengesizlik var. Birisi iç dengesizlik, enflasyon, diğeri dış dengesizlik; dış açık. Bunlara rağmen 1977 için çok karamsar görünmemiş. Enflasyonun 1977'de %23 civarında olacağı görüşünü savunmuş. Bununla beraber, bütçenin harcama hedeflerine varılacak olursa o zaman %30 enflasyona doğru yaklaşılabilceğini öne sürmüştü. Sayın Aysan, 1977 için değerlendirmelerinin çok olumsuz olduğuna özellikle işaret etmiş. Büyük finansman sorunları doğacağını söylemiş. Yatırım hedeflerinin gerçekleşeceğinden çok kuşkuluyum, demiş. İthalât eğer 5 milyarla sınırlanırsa bu takdirde biz yatırımları tamamlayamayız demiş. Enflasyonun durdurulmasını kesin bir şart olarak görmüş. Ne var ki 1977 de kur ayarlaması olmaz demiş. Bir türlü givenemiyordu Sayın Aysan Hükümetin bunu yapacağına. Sayın Hatiboğlunun o toplantıda özellikle vurguladığı bir husus yok. Ancak; en az %50 devalüasyona ihtiyaç bulunduğu, eğer bu, zamanında yapılmazsa bunun %100 olacağı görüşleri bizce ve okuyucularımız-

ca malûm. 1977 ye biz bu tablo içinden bakmışız. Şimdi 1977'yi bitirdik, Acaba ne umduk, ne bulduk ve 1978 bu açıdan bize ne gösteriyor. Sayın Kurdaş acaba siz lütfeder misiniz?

AYSAN : Müsaade eder misiniz? Orada benim görüşlerim tam ifade edilsin diye söylüyorum. 1977 yılının başında en iyi ihtimaldir enflasyon %30 olursa, demiş idim. İkincisi de devalüasyon olmayacak demiş idim. Kur ayarlaması olarak ifade etmek doğru değil. Devalüasyon yapamazlar demiştim, ki doğru.

ERSOY : Oradaki cümlelerde bu «kur» olarak geçmiş ama, esas fikriniz şüphesiz ki «devalüasyon».

AYSAN : 1977 içindeki o toplantıda biz hep devalüasyonu konuştuk. Oysa bu hükümet başka bir anlam verdi ona. Onun için, görüşlerim yanlış anlaşılmasın.

KURDAŞ : 1977 yılında Türk ekonomisinde olan gelişmeleri özetleyen açıklamalarınız **Banka ve Ekonomik Yorumlar** dergisi uzmanlarının 1977 yılı başında yaptıkları tahminlerde ne kadar isabetli ve uzak görüşlü olduklarını gayet açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Konuşmacıların her biri büyük sorunun bir tarafını özellikle ele almışlar; 1977'deki muhtemel gelişmeleri belirtmişler. Sonuçlar heyetin görüşlerini çok açık bir biçimde doğrulamıştır. Burada yalnız bir hususu belirtmek gerekiyor: Heyet genel olarak 1977 yılı başında 1977'deki gelişmeler için karamsar idi. Fakat fiili sonuçlar maalesef bu karamsarlığın da ötesine geçmiştir. Hepimiz çok şiddetli bir enflasyon bekliyoruz idik. Ödemeler dengesindeki buralımın derinleşmesini bekliyorduk. Ekonomide çeşitli darboğazların gelişmesini gayet açık bir biçimde tahmin edebiliyorduk. Fakat, zannediyorum bu yıl %50'ye yaklaşacak bir genel fiyat artışı tahminini biz dahi fazla karamsar bir görüş olarak niteliyoruz idik. Oysa ki fiili neticeler bu ölçü-

lerde bir fiyat artışının olduğunu bize göstermektedir. Türkiye ekonomik hayatında sosyal hayatında bu ağır bunalıma, hergün olumsuz sonuçlarını kişisel yaşamımızda bile hissetmeğe başladığımız bu ağır bunalıma neden düşmüştür? İzinizle ben o konuda bir iki cümle söylemek istiyorum. Çünkü bu durumun sorumluları kamuoyundaki davranışlarında adeta bir vazoyu kıran ve sonra «ne olmuş?» diye soran küçük çocuk davranışı içinde bulunuyorlar. Ekonomideki bu olumsuz gelişmelerin tek ve temel sebebi Tanrı vergisi olmaması, bu sonuçların ekonomik ve sosyal politikadaki son derece ağır hataların bir sonucu olarak ortaya çıkmasıdır. Bu durum savurgan enflasyonist, sorumsuz bir ekonomik politika ve buna paralel olarak son derece bilgisiz, cesaretsiz, tek yönlü bir kur politikasının doğal ürünü olmuştur. Politikacılarımıza bakarsanız bu durumda kendilerinin hiç bir suçu yoktur; Bu durum Türk Milletinin yazgısıdır. Hangi Hükümet gelirse gelsin zaten bu sorunlarla karşılaşacaktır. «Eh biz gidiyoruz, yeni gelen ne yapabilir?» havasını vermeye çalışıyorlar. Aslında bu durum Türkiye'deki politika kadrolarının günahıdır, suçudur. Başka kimsenin suçu değildir. Bunu çok açık tespit etmek gerekmektedir. Bu söylediğim cümlelerin veya vardığımız bu hükmün eski deyimle kavli mücerrette kalmaması için bir noktayı özellikle ekleyeyim, Türkiye'de ekonomik politikada yapılan hatalar sonuçta Merkez Bankasında düğümleir; Bütçe açık verir. Hazine şu veya bu isim altında Merkez Bankasına gider. İktisadi Devlet Teşekküllerinin açıkları da gene Merkez Bankasına yansır. Tarım mahsüllerini destekleme politikasının açıkları gene bir noktada Merkez Bankasında ifadesini bulur. Ve bütün bu hatalı politikalar Merkez Bankası bilançosunun aktifine bakıldığı zaman kendini bütün çıplaklığıyla gösterir. Merkez Bankası bilançosunun aktifinin dövizle ilişkili kalemler dışındaki kısımları Bankanın ekonomiyi finansmanı olarak kabul edilebilir Merkez Bankası ekonomiyeye yaptığı her finansmanı aktifinde gösterir, buna mukabil ekonomiden çekti-

ği her türlü finansmanı da pasifinde kaydeder. Merkez Bankası bilançosunun aktifinde 1977 yılı içindeki gelişmeye baktığınız zaman şöyle bir manzara görünüyor: 1977'nin birinci günü ile 23 Aralık 1977 tarihleri arasında Merkez Bankasının ekonomiyi finansmanı, döviz hesapları hariç, 168.366.000.000 liradan 266.218.000.000 liraya yükselmiş. Demek ki bir yıl içinde Merkez Bankasının ekonomiyeye finansmanı yaklaşık 98 milyar lira artmış; Yani bir yıl içinde ekonomiyeye Merkez Bankasından 98 milyarlık yeni kredi verilmiştir. Artış oranı %60 civarında olmuştur. Bu artışın sebeplerini Sayın Ersoy açıklamasında ana hatlarıyla belirtti. Hazine kefaletini haiz bonolar bir yıl içinde 26 milyar ölçüsünde artmıştır. Hazineye kısa vadeli avans 22 milyar artmış. Hazineye tahvil üzerine avans ayrıca 7.5 milyarlık bir Merkez Bankası Finansman artışı doğurmuştur. Politikacılar bakarsanız 1977 yılında bütçe açık vermemiştir. Böyle iddia ederler. Belki açığın tarifini bile bilmemektedirler. Fakat Merkez Bankası bilançosuna baktığınız zaman Hazinenin suçu, bütçenin durumu çok açık bir biçimde gözükmektedir. Bu yıl Hazinenin Merkez Bankasına kısa vadeli avans olarak, tahvil üzerine avans olarak borcu 30 milyar TL artmıştır. Ayrıca Merkez Bankası aktifinde «sair hesaplar» diye bir kalem vardır. Bu kalem Merkez Bankasının şu veya bu nam altında Hazineye verdiği imkânları gösterir. Meselâ ihracata verilen primler, vergi yardımları Merkez Bankası aktifinin bu hesabında gözükür veya gizlenir. Nazari olarak primleri Merkez Bankası Hazineye alacaktır. Ama alamaz, bu hesapta birikir. «Sair hesapların» bu yıl içindeki artışı da aktifte 21 milyar olmuştur. Yani bu yıl Merkez Bankası toplam olarak Hazineye aşağı yukarı 50 milyar TL civarında şu veya bu nam altında bir finansman sağlamıştır. Hazine kefaletini haiz bonolardaki artış büyük ölçüde tarım ürünleri fiyatları zararlarının doğurduğu açıkların finansmanı hareketidir. Bu rakamlar göstermektedir ki 1977 yılında devlet tasavvur edilemeyecek şekilde sorumsuz

davranmıştır. Son derece açık bir bütçe, son derece açık bir İktisadi Devlet Teşek-
külü kesimi, sorumsuz bir tarım destekle-
me politikası, Merkez Bankası hesapların-
da gerçekten büyük bir tahribata neden
olmuştur. Bu tahribat karşısında politika-
cılarımızın çıkıp «Bu durum Türkiye'nin a-
lın yazısıdır» demeleri hiç bir şekilde kabul
edilemez. Bu durum Türkiye'nin alın yazısı
değil politika kadrolarımızın bilgisizlikleri-
nin ve sorumsuzluklarının eseridir. Bu hu-
susu belirttikten sonra Türkiye 1978 yılı-
nda ne beklemektedir sorusuna gelelim:
1978 yılı için ne bedbinim ne de fazla ümit-
liyim diyebilirim. 1977'deki vahim durum
insan yapısı olduğuna göre bunun 1978'de
yineleneceği doğa'nın kuralı değildir. Eğer
hükümet önlem alırsa bu durum değişebi-
lir, hafifleyebilir, hatta düzelmeye yoluna gi-
debilir. Ben yeni hükümetin bu durumu bir
ölçüde düzeltme yolunda hareket edebile-
ceğini tahmin ediyorum, daha doğrusu ü-
mid ediyorum, temenni ediyorum. Yeni hü-
kümetin bu bakımdan büyük bir şansı da
vardır. Hakikaten Sayın Başbakanın belirt-
tiği gibi bir enkaz devralmışlardır. Enkaz
da ortadadır. Bu hiç bir şekilde inkâr e-
dilemez. Bu günkü durum gelişen bir eko-
nominin sıkıntıları değil, yanlış idare edi-
len, bilgisiz idare edilen bir ekonomik ve
sosyal politikanın eseridir. Bu ekonomik
ve sosyal politikada doğru adımlar atılırsa
1978'in 1977'den daha ümitli olması bekle-
nebilir. Bugünkü durumda yeni hükümetin
özellikle belirgin bir sorumluluğu olmadı-
ğına, yani sırtında bir günah küfesi bulun-
madığına göre yeni Hükümet eskisinden
daha cesur hareket edebileceğine şansa sa-
hiptir. Bunu idrak ederler ve bilinçli, cid-
di önlemler alırlarsa önümüzdeki yıl yani
1978, 1977'den daha az sıkıntılı olabilir.
Gerçi 1977'de Emisyonda %60'a yaklaşan
bir artış meydana gelmiştir. Fiyat seviye-
si %45 civarında yükselmiştir. Demek ki
bundan sonra hiç artış olmasa dahi eski
artışa göre bu yıl fiyatlar daha bir mik-
tar yükselecektir. Bir miktar daha artma-
sı doğal olarak beklenir. Yeni hükümet şu
şansa sahiptir: Bir kere eski hükümet pa-
ra fonuyla mecburen masaya oturmuş, bir

anlaşma yapmıştır. Yeni hükümet bu an-
laşmayı revize ederek Para Fonu ile so-
nuca varabilir. Para Fonu ile bir sonuca
varacak demek benim kanaatıma göre
düşük ölçüde bir devalüasyon yapacak,

**Kurdaş : ... her sene
%40 yükselen
fiyatlara hiç bir
demokrasi dayanamaz.**

fakat buna mukabil dış memleketlerden
borçlanma için yeşil ışık sağlayacak de-
mektir. Makûl bir bütçe tavanında ve İk-
tisadi devlet teşekkülleri konusunda bazı
kısıtlayıcı tedbirlerde uyusacaklardır. Ye-
ni Hükümet bunu idrak eder, Para Fo-
nuyla bir anlaşmaya varırsa dış borçlan-
ma olanaklarında yeni kapılar açılabilir.
Bu durum Türkiye'ye 1978'de bazı rahatlık-
lar getirebilir. Vergi alanında, bütçe alanın-
da da önlemler alma şansları vardır. Alırlar mı alabilirler mi? Bilimsel bir ekono-
mik politikanın istediği ölçülerinde alabi-
lirler mi? Buna kimse cevap veremez. Al-
malarını temenni ederiz. Eğer alırlar ise
kendileri de rahatlar. Türkiyede rahatlar.
Eğer almazlar ise benim kanaatim şudur
ki, Türkiye'de demokratik rejim ciddi ola-
rak sorun haline gelecektir. Her sene %40
yükselen fiyatlara hiç bir demokrasi da-
yanamaz. Hiç bir ekonomi dayanamaz.
Dış borçlarda, dış aleme süreklî el açan
bir ekonomi bir yerde patlama noktasına
erişir. Dolayısıyla bu Hükümet etkin ön-
lemler almak zorundadır. Yeni hükümetin
önlem alma ümidi vardır. Almasını candan
temenni ediyoruz. Türkiye'de bugünkü ha-
talı sosyal ekonomik politikada politik dü-
zenin, parti çıkarlarının büyük etkisi ol-
makla beraber, bilgisizliğin de bir etkisi
var. Dergimiz bu bilgisizliği gidermekte
çok cesaretli hizmetler yapıyor, kanaatin-
deyim. Bazı defa aynı konulara tekrar tek-
rar dönmemiz yadırganabilir; aslında biz
o konuları sağduyu sahibi Türk aydınının

kafasına yerleştirmek için öne getiriyoruz. 1978'de bu açıdan küçük bir ümid var. Hatalı politikaların, politik hayatta bir yerde bunu yapanlara ağıra mal olduğu anlaşılmalıdır. Eğer Demirel hükümeti bugün bu duruma düşmüş ise, aslında bu onun ekonomik, sosyal ve politik sahada ağır hatalarının kefaretidir.

HATİBOĞLU : Yalnız bu kadarla ise kefareti az ödüyor demektir. Daha fazla ödemesi gerekir.

KURDAŞ : 1975'de eğer ciddi bir hareketle, ciddi bir ekonomi politikası ile işe başlasa idi 1977'de hem bu durum hasıl olmayabilirdi, hem de Hükümet bu duruma düşmez idi. Bu tecrübe bir takım sağduyu sahibi politikacıları şunu anlatabilir mi? Ekonomik hayatta en doğru politika, orta ve uzun vadede en iyi politika, doğru iktisadi politikadır. Doğru sosyal politikadır. Doğrudan kastım; bilimsel ekonomi politika, bilimsel sosyal politikadır. Yeni Hükümette de bu konuları eskisinden daha açık biçimde anlayabilecek bazı kıymetli uzman arkadaşların olduğunu biliyoruz. İstedığımız yerlerde, istediğimiz noktalarda görev almamış olabilirler; ama, biraz cesaretleri varsa, uzak görüşleri varsa bilgilerini Hükümetin içinde konuşturabilirler. Ciddi politikaları telkin edebilirler, izah edebilirler. Onun için ben biraz daha ümitliyim. İlginç bir husus: Eğer olumlu, ciddi, bilimsel bir ekonomik politikaya dönerlerse Türk ekonomisinin buna cevap verme yeteneğinin çok yüksek olduğudur. Bugünkü durumu çok karamsar görüyoruz ama, durum, görüldüğü kadar da karanlık değildir. Örneğin bugün ödenmemiş, malı geldiği halde dışa ödenmemiş 1,5 milyar dolar borç var dediğimiz zaman, aslında biz biliyoruz ki dışarıya olan borç 1,5 milyar dolar değildir. Onun zaten bir kısmı karaborsa kanalıyla ödenmiştir. Bir devalüasyon yapıldığı zaman ödemeler açıldığı zaman evvela bu para dışarıya gidecek ama, bir süre sonra geri de gelecektir. Çünkü bunların mal mukabil olarak önemli bir kısmı zaten öden-

miştir. Dövizle çevrilebilir mevduatın bir kısmı dışarıya kaçmış Türk dövizlerinin bu mekanizma altında Türkiye'ye getirilmesidir. Gene ciddi ekonomik politika izlenirse Türk ekonomisinde ihracat gücü 2 milyar dolar değildir. Bu, çok rahat 3-3,5 milyarlara çıkabilir. Gene ciddi bir ekonomik politika izlenirse Türk işçilerinin dışarda biriktirdiğini tahmin ettiğimiz 5-6 milyar dolarlık bir tasarruf hareketinden önemli parçalar Türkiye'ye aktarılabilir. Yani bugünkü şartlarda Türkiye Ekonomisinde ciddi bir ekonomik politikaya hızla cevap verecek önemli faktörler vardır. Bütün mesele politikacının bu ciddi ekonomik politikaya dönme kararına varması ve 5 ay sonrası için değil 2 yıl sonrası için oynamayı kabul etmesidir. Ben yeni Hükümetten bu yolda biraz daha ümitvarım. Çünkü öyle hareket ederlerse, vatandaş olarak bu bunalımdan kurtulacağız ve evimizde hava sıcaklığının eksi beşte olduğu bu günlerde, fuel-oil'suz kalmayacağız. En gerekli ilaçları bulamamak durumunda kalmayacağız. Bir de şunu düşünüyorum: Savurgan, hatalı ekonomik politika bu Hükümet içersinde de devam ettirilirse Türkiye'de rejimin geleceği bir çukur noktada değildir. Yani Türkiye bugünkü çerçeve içersinde bir demokratik düzeni büyük sorun konusu yapacaktır. Kimse başka türlüünü hayal etmesin. Hiçbir demokratik sistem böyle sorumsuz, böyle savurgan, böyle akılsız bir ekonomik politikaya akılsızlıktan kastım hilgisiz bir ekonomik politikaya uzun süre tahammül edemez.

ERSOY : Teşekkür ederim Sayın Kurdaş, Sayın Aysan acaba sizin görüşünüzü rica edebilir miyim?

AYSAN : Evet, yeni bir Hükümet tabii yeni bir ümit veriyor. Şimdi hükümet programını görebildiğimiz, basına, radyoya intikal ettiği ölçüde, bir noktada çok olumlu buldum. Asıl sonuçlara uygulama ile varacağız ama, enflasyon, devalüasyon ve ondan sonra tekrar enflasyonun çözümü olmadığı açıkça ifade edilmiş. Bunu eskilerdekenden farklı görüyorum. Bu anlayış

üzerinde çok iyi durmak lâzım. Ben geçende bir konuşmamda da söylemiştim; Bizim bütün dertlerimizin altında aslında bu Merkez Bankası bilançosu yatmaktadır. Ve bunun asıl nedeni politiktir. Türkiye'de bu ekonomik politikaların ekonomiyi çıkmaza sokacağı önceden görülmemiş değildir; açık açık ifade edilmiştir. İki yıl önceden ifade edilmiştir. Tabii düşmüş bir Hükümeti eleştirmek çok kolaydır. Ama bundan iki üç ay önce ben delice bir ekonomik politika uygulanmaktadır diye burada feryat ettim. Yönetici arkadaş çıkardı o delice ekonomik politika sözcüğünü: gerçekten son iki yıldır Türkiye ekonomik politikası alanında delice yönetilmiştir. Onun için Türkiye'nin ekonomik çıkmazının temel nedeni politikacının bu bilimsel gerçeklere itibar etmemesinden doğmuştur. 1970'den itibaren 7 kat artırmış Merkez Bankası aktifini, ne beklersiniz. Bunun için ben önce bu Hükümet enflasyonda başarılı olabilirse, kontrol altına alırsa çok önemli bir adımı atmış olur, derim. Bunu da, bu anlayışı hükümet programında gördüğüm için çok seviyorum. Şimdi bazı beyanlar var Bakanlardan, onu sevmiyorum: «Efendim asgari ücretleri vergiden muaf tutacağız» gibi. Bunun bir hesabı kitabı olması lâzım. Şimdi asgari ücretleri vergiden muaf tuttuğunuzda, ki öteki hükümetin de programında vardı. 650.000 ücretliden hiç vergi almayacaksınız 650.000

**Aysan : ... KİT'ler
ekonomimizin en
önemli sorunudur
ve enflasyonun da
temel nedenidir.**

düşük gelirli asgari ücretin altında ücret alan kişi gelir vergisinin %30'nu sağlıyor. Bu noktaların dikkate alınması gerekmektedir. 1978'e ümitle bakmama neden olan ikinci işaret şu: Ben biliyorsunuz, 10 senedir söylüyorum; Ekonomik dertlerimizden çoğunun altında Kamu İktisadi Teşek-

külleri vardır. Yani ben bu problemi enflasyondan sonra ekonominin en önemli problemi olarak görüyorum. Enflasyonun temel nedeni de oradadır. Yani Merkez Bankasının aktiflerine bakarsanız finansman oradan geliyor. Aslında kamu kesiminin açığına Merkez Bankası bilançosuna gitmeden İktisadi Devlet Teşekküllerine giden finansmanı da eklemek lâzımdır. Banka karşılıklarından ve Sosyal Sigortalardan Devlet Yatırım Bankasına verilip de oradan, İktisadi Devlet Teşekküllerine giden fonları da hesaba katmak lâzımdır. Ben hesabını yaptım bunun, biliyorsunuz. Yazılıdır da. Bu iktisadi devlet teşekkülleri ekonomi için kaynak yaratan kuruluşlar değildir. Yatırımlar + cari açıklarının % 100'ünden fazlasını bu söylediğim kaynaklardan almaktadırlar: Merkez Bankası, Sosyal Sigortalar Kurumu, Emekli Sandığı ve bankaların mevduat karşılıklarından. Şimdi programda gördüğümüz, İşletmeler Bakanlığının kurulması, Kamu İktisadi Teşebbüslerini yeniden düzenleme, onları kaynak yaratır hale getirme... Çok ilginç buldum. Çok sevindim. Kaynak yaratır hale getirilecek diyorlar, onu da belirli yaklaşım olarak a'dım. «Kârlı kuruluş», diyor «kaynak yaratan kuruluş» diyor. Bence meselenin temelinde o vardır. Bana ümit veren birşey de şu: Bu kamu iktisadi devlet teşebbüslerinin yeniden düzenlenmesi için gerekli reçete elimizdedir. Yani çok uzun zamandan beri çalışma yapılmıştır ve onların yeniden düzenlenmesi için neler yapılması gerektiği yerli ve yabancı uzmanlar tarafından ortaya konmuştur. Bütün mesele bunları uygulamaya koymaktır. İnşallah burada başarılı olabilirler. Bu, uzun zaman istemez. Yeniden düzenleme işi çok zor bir iştir. Fakat araştırmaya vakit harcanmayacaktır. Daha önceki çalışmalar bu konuda belirli başarılar getirmeyi mümkün kıyor. Ancak bazı güçlükler var: bu da, bakanlıklar arası rekabetten doğar. Bin dokuzyüz ellilerde, hatırlayacaksınız. İşletmeler Bakanlığı bir daha denendi Türkiye'de. O zaman ortaya çıkan büyük güçlük İşletmeler Bakanlığına Kamu İktisadi Teşebbüslerinin ilgili bakan-

lık olarak bağlanmasında başarı gösterilemedi. Diğer bakanlıklar hükümetin ekonomik politikasıyla çok yakından ilgili olduğu için bu kuruluşları İşletmeler Bakanlığının yönetimine, denetimine veremediler, vermediler.

ERSOY : Şimdi versinler diyorsunuz. Bunu ümit edebiliyor musunuz?

Aysan : ... 1950'lerde İşletmeler Bakanlığı denenmişti. Ancak ilgili Bakanlıklar KIT'leri İşletmeler Bakanlığının yönetimine vermediler.

AYSAN : Benim bir modelim vardır: Tek bakanlık altında Devlet Yatırım Bankası, ona bağlı dört beş holding, onun altında Anonim Şirketler. Bu çalışma yapılmıştır. Eğer kuruluşlar halen bağlı oldukları bakanlıklara bırakılıp ta İşletmeler Bakanlığının denetimine verilirse orada bu yeniden düzenleme yapılabilir. Yerli ve yabancı uzmanlar bu modelde mutabıktırlar. Bunu inceleyen herkes, bu üst, tepe organizasyon konusunda anlaşmış durumdadırlar. Ancak ayrıntılar üzerinde çalışılabilir. Üstelik teknik alanlarda bunların veriminin artırılması için çok önemli çalışmalar yapılmıştır. Bazıları uygulamaya da başlanmıştır. Büyük bir fırsat vardır. Programın içinde bu konuda da işaretler görüyorum ama uygulama yapmak tabii çok zordur. Şimdi İktisadi Devlet Teşekküllerinden çoğunun kuruluş kanunları değiştirilecek, Devlet Yatırım Bankasının kuruluş kanunu değiştirilecek, belki 440 sayılı kanunda düzeltmeler yapılacak belki denetim düzenini yeniden ayarlamak gerekecektir. Kolay iş değildir. Ama ekonominin en önemli problemlerinden biridir. Bunu söylemek istiyorum. Şimdi döviz darboğazı çok acil, hepimizin çok kısa sürede çözülmesini gerekli gördüğümüz bir

mesele. Buradaki çözüm hepsinden daha kolaydır. Ben neden bu iş bu kadar uzun sürdü hayret ediyorum. Ve gelecek Hükümetlerin çok kısa sürede çok önemli sonuçlar alabileceği bir alandır bu. Birincisi Para Fonuyla çok tartışma yapmadan onun şartları kabul edilmelidir. Zaten öne sürdükleri sonuçlar koşullar bize intikal ettiği kadarıyla öyle çok kabul edilmez şeyler değildir. %5 yatırım zaten %5'e düşmüştük. Ondan sonra olanaklar elverişse uygulamada %5'in üstüne çıkılabilir. Teklifler arasında %20 oranında devalüasyon varmış. Çok mütevazı bir orandır, tenkit edilecek tarafı yoktur. Belki şimdi ihtiyaç %40-50 oranında bir devalüasyon. Bu konuda Hükümetten gelen açıklamalar bana bazı endişeler veriyor, ama burada meseleye tarafsız ve bilimsel olarak bakacak bir heyete danışmaları bu meseleleri derhal çözer. Para Fonu karar verdiği sırada, ben yine söylüyorum altını çizerek. Türkiye 3,5 milyar dolar kredi bulabilir. Hazır, hazırlıkları yapılmıştır. Hemen ertesi günü para akmağa başlayacaktır. Türkiye o noktadadır. Ben de yüzde yüz olarak katılıyorum Sayın Kurdaş'ın değerlendirmesine. Çünkü sorun artık ekonominin ötesinde bir iş, demokratik rejim tehlikesindedir. Çünkü böyle giderse, şu söylediğim tedbirler alınmazsa 1978 te ne olacaktır? Enflasyon %50 deniyor; bence enflasyonun geleceği nokta belirsizdir. %100-%

Aysan : ... 2 yıldır Merkez Bankası lâstik mühür halindedir. Hükümetin hiç bir talebine hayır demiyor.

150 dahi olabilir bu delice ekonomi politikası devam ederse. Ben diyorum ki, bu gelen Hükümet o ekonomik politika nedeniyle gelmiştir. Devam etmesine olanak yoktur. Devam etmeyecektir. Muhakkak onun aksi olacaktır. Biraz da Merkez Bankası doğru dürüst yönetilirse 2 yıldır Mer-

kez Bankası lâstik mühür halindedir. Hükümetin hiç bir talebine «hayır» demiyor Merkez Bankası Kanunu değişti, reform oldu; bunların nedeni Merkez Bankası başkanına bir şahsiyet kazandırmak idi. Ama bu şahsiyeti göremedik son iki yıl içinde; ne geldiyse «evet», ne geldiyse «evet». İşte Merkez Bankası bilançosu %60 oranında artmış. Artık beklenecek bir şey yoktur. Sonucu enflasyondur. Enflasyonun hepsi de fiyat endekslerine henüz yansımamıştır. Önümüzdeki dönemde de fiyat endekslerine yansiyacak yüksek oranlarda enflasyonu yaşıyacağız. İçine düştüğümüz durumun sebepleri arasında politikacının bilgisizliği yanında, danışmayı bilmemesi de vardır. Türkiye'de danışılacak kimseler vardır. Bu dönem içinde Hükümetin büyük şansını şu noktada da görüyorum ki, şimdi Türkiye'de devam eden belirli bir sanayi stratejisi vardır. İthalatı teşvik eder. Bu sanayi stratejisini ihracata yönelik olan devalüasyondur. Doğru dürüst bir oranda yapılırsa Türkiye'de çok geniş, tahmin edemediğimiz kadar geniş ihracat potansiyeli olduğunu biliyorum. Türkiye'de ihracat geliri 2-3 yıl içinde 5 milyar doların üstüne çıkabilir. Böyle bir potansiyel vardır ama bütün ihracat şimdi temel ürünlerimiz dahil hepsi ihracatçı için zararlı haldedir. Bu sanayi stratejisini değiştirmesi konusunda da yine programda işaretle görüyorum. İlerde uygulamaların sonuçları çıktıkça değerlendireceğiz tabii, Ama o sanayi stratejisinde de bir değişiklik yapmayı ümid ediyorum. Bununla beraber. bildiğiniz gibi Türkiye'de programlar hep iyidir, yazılır çizilir de ondan sonra uygulaması çok perişan olur. Ama bu programın uygulanmasında da bunları yapmak zorundadırlar. Onun için diyorum ki 78'de bu tedbirler muhakkak alınacaktır.

ERSOY : Teşekkür ederiz Sayın Aysan. Acaba Sayın Hatiboğlu siz 1978'i nasıl görüyorsunuz?

HATİBOĞLU : Efendim sorunun önemli tarafları arkadaşlarımız tarafından gayet mükemmel bir şekilde tartışıldı. Ken-

dilerine büyük ölçüde katılıyorum. Tabii bilimsel bir sorunu tartışırken bu sorunun politik yanını ihmal edemiyoruz. CHP'sinin nasıl bir politika izleyeceğine dair arkadaşlarımız çok doğru gördüğüm temennilerini söylüyorlar ve ayrıca bir de Hükümetin bugüne kadar söylediklerini, programını, eski Hükümetin tenkitlerini, o hükümetteki kişilerin özelliklerini gözönüne alarak bu Hükümetin yapabileceği şeyleri ve izleyeceği politikayı düşünüyorlar. Bir takım sonuçlara varıyorlar. Fakat bu sonuçlar temenninin, ümidin ötesine geçmiyor. Herkes Türkiye'de şimdi acaba bu olumsuz gidişi nasıl durdurabiliriz, şeklinde arayışlar içerisinde, herşeyden medet umuyor, ümid bekliyor. Efendim ben aynı ümid içerisinde olmakla beraber 1978'deki Türk ekonomisi konusundaki düşüncelerimin 1977'ye göre çok daha kötümser hale geldiğini belirtmek istiyorum. Yani muhtemelen bu Hükümetten bazı şeyler beklenebilir. Fakat buna rağmen Hükümet kendisinin tahmin, tasavvur etmiş olduğu enkazdan çok daha kötü bir enkaz devralmıştır. Ayrıca Hükümet ne yapılması lâzım geldiğinin köküne indiğimiz zaman bunun ne olduğunu da biliyor değildir. Çünkü Türkiye'de benim kanaatime göre geçmiş senelerde ekonominin bu hale gelmesinin nedenini görmüş değildir. Şimdi efendim Türkiye'nin 1975-76 ve 77 yıllarında izlenen politikası daha önceki yıllarda izlenen politikanın bir nevi sonucudur. Biraz evvel Prof. Aysan çok açıklıkla belirtti; Türkiye ekonomisini 1950'den bu yana içe dönük bir ithalat ikâmesine bağlı öyle bir yapıya getirdi ki, bu yapı içinde kendisini bulan herhangi bir hükümet 1975 senesine gelseydi ancak bu şekilde bir hareketle bu yapıyı götürebilirdi. Eğer Türkiye'nin bu noktaya neden geldiğini çok iyi anlayıp, bu teşhisimize göre Türkiye'yi idare etmezsek hiç bir netice elde edemeyiz. Halbuki Türkiye'de kamu oyuna mal olmuş ve Hükümetin angaje olduğu bazı meseleler vardır. Yani şimdiki Hükümet aracıyı ortadan kaldıracağını söylüyor. Şimdiki hükümet küçük gelirli nüfusun gelirlerini artıracam diyor. Şimdiki

Hükümet sendikalarla iyi geçineceğim diyor. Şimdiki hükümet asgari geçim indirimini artıracakım diyor, şimdiki Hükümet bazı yatırımların devlet tarafından yapılması lâzım geldiğini savunuyor. Şimdiki Hükümet Sayın eski Maliye Bakanının, ANKA Ajansına vermiş olduğu demecinden çok açık bir şekilde görüldüğü gibi, «biz, diyor IMF ile bir antlaşmaya varma zemininde iken CHP bizi tenkid etmiştir». IMF'in istediği de Sayın Mustafa Aysan'ın dediği gibi %25-%30 civarında bir devalüasyondur. Bunu tenkid eden, IMF'in Sanayici ülkelerin Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeleri sömürmek için kurulmuş olduğunu söyleyen kimselerden oluşan bir Paetinin onlarla bu şekilde bir diyalog kurmasına imkân yoktur. Bütün bunları düşündüğümüz takdirde 1978 senesinde enflasyonun %50'nin üzerine çıkacağını çok açıklıkla görüyorum. Bu hükümet devalüasyon yapamayacaktır. Geçmiş hükümet için de söyledik. Bütün söylediklerimiz çıktı. Yazılı bütün bunlar. Bu hükümet te belki %10 devalüasyon yapar; ben ona devalüasyon demiyorum, %20 devalüasyon yapar, hatta müsaade ederseniz şunu söyleyeyim:

Hatiboğlu : 1978'de enflasyonun %50'nin üzerine çıkacağı açıktır.

Bugün Türkiye'de yapılacak %30 devalüasyona bile ben devalüasyon demiyorum. Sadece devalüasyonla da hiçbir şey halledilemez. Belki bazı yeşil ışıklar yakılır. Ve o yeşil ışıklarla diyelim ki Türkiye 1 milyar dolar alır. Aldığını farzedelim, 6 ay sonra bu problem iki misli ağırlığıyla Türkiye'nin karşısına gelir. Türkiyenin artık şok tedavisine ihtiyacı vardır. Sayın Ersoy'un belirttiği gibi geçen seneki toplantıda şunu belirtmişim: Eğer şimdi %50 devalüasyon yapmazsak 1977'de, 1978'de %100 devalüasyonu konuşacağız. Şimdi buna birşey eklemek istiyorum: Bundan

6-7 ay sonra belki ben %150 değil %200 devalüasyonu konuşacağım. Bunu da inşallah 6-7 ay sonra göreceğiz. Bu şartlar altında benim 1978 senesinden bekleyişlerim fevkalâde kötüdür. Şimdi bunların izin verirsiniz, ayrıntılarına inmek istiyorum.

ERSOY : Bir soru sorabilir miyim Sayın Hatiboğlu; Sözlerinizin bir kısmını ben şöyle özetleyebilir miyim? Geçmiş sanayileşme politikamız sadece bugünü değil ileriyi de ipotek etmiştir. Onun için biz normal şartlarda geçmişin bu ceremesini çekmeğe devam edeceğiz, diyorsunuz. En büyük handikap olarak da bunu görüyorsunuz.

KURDAŞ : Burada kamu oyuna yanlış bir intiba vermeme için bence bir açıklama yapmak gerekiyor: Biz de politikacılar gibi bugünkü durumun bir mânâda alın yazısı olduğunu, kaçınılmaz olduğunu kabul eder duruma gelmeyelim.

HATİBOĞLU : Onu söyledim zaten.

KURDAŞ : Bugünkü bunalım alın yazısı değil. Bugünkü durum kaçınılmaz değil. Türkiye'de ekonomide bazı zaafalar var; Bir İktisadi Devlet Teşekkülleri sektörü var. Son derece hatalı bir kamu yatırım politikası ve işletme politikası içinde bulunan bir kamu sektörü var. 3 yılda 200-250 bin yeni memur alan bir kamu sektörü. Yatırım politikalarımızda geçmişte yapılan hataların sanayie getirdiği bir takım aksaklıklar da var... Fakat bütün bunlar, kanımca geleceğimizi ipotek eder nitelikte, ağırlıkta değildir. Bizim alacağımız olumlu önlemlerle bu durumu olumlu yöne, yapıcı yöne çevirmemiz olanaksız bulunmuyor. Bizde hastalık, politik bünyede. Ekonomik bünyede değil. Sosyal bünyede de sıkıntımız var; İşçi-işveren ilişkileri iyi düzenlenmemiş, o da ciddi problem. Fakat bütün bunlar halledilebilir görüşündeyim. Politik bünyede biz akla, bilime ve vatanperver bir davranışa ve uzun vadeli hesaba gidebilirsek, bugünkü politik çerçeve buna imkân verir mi vermez mi ayrı

bir tartışma o, fakat bilimsel tedbirlerle oraya gidebilirsek, bünyedeki zaafı düzeltilebilir ve yeni bir hamle kazanabiliriz. Ben meselâ ciddi bir devalüasyon, kaynak yaratacak bir devalüasyon, sınırlı bir bütçe, ciddi vergi tedbirleri ve devlet kadrolarının dondurulması, devlet kadrolarında 73'den bu yana alınmış 200 bini aşkın memurun bir kısmının giderek tasfiye edilmesi, İktisadi Devlet Teşekküllerinde akıllı bir fiyat politikasının uygulanması ile bir tatmin edici hatta varacağımız kanısındayım.

ERSOY : Dışa bağlı sanayileşmeyi ne yapacağız Sayın Kurdaş,

KURDAŞ : Efendim, gerekli tedbirin alınmasıyla, Türkiye'nin çok önemli bir hamle yapacağını, enflasyonu %20'nin altına indirebileceğini, gayet açık bir şekilde ispat edebilirim. Dışa bağlı sanayide, aslında, her yazımda belirtmeye çalışıyorum, bizim döviz kuru politikamızın bir sonucudur. Siz döviz kurunu çok fazla değerlenmiş durumda yani Türk parasını fazla değerlenmiş durumda tutarsanız, tabii sanayi dışa döner. Bunu biz sanayiciler gayet açık bir şekilde görüyoruz. Doları bugün 10 liraya indirin, 1 dolar 10 liradır. deyin yani döviz kurunu bir nevi revalüe edin; Türkiye bütün sanayi hammaddesini, yarı mamulünü hatta içerden almakta olduğu makineleri dışardan getirir. Ama, meselâ dolara 40 lira dersanız...

ERSOY : İçerde yapar mı diyorsunuz?

KURDAŞ : Elbette. Biz bunu gayet açık biliyoruz.

«Devalüasyon Ve Gelir Dağılımı» adlı son yazımdaki hedef de budur, yazı bunu anlatmaktadır. Siz eğer kur'u sun'i düşük tutarsanız, 10 TL. bir dolar dersanız, Türkiye'de herkes ithalâta yönelir. Ama doları bugün 40 lira deyin, bir sürü hammadde, bir çok yedek parça, bir çok makine derhal Türkiye'de yapılabilir hale gelir. Ve bu çok uzun bir süre almaz. Çünkü Türkiye'de bir sanayi birikimi, bir tekno-

loji birikimi oluşmuştur. Onun için, Türkiye'de ciddi bir kur politikasına cevap çok olumlu olabilir. Ve bu iş düzeltilebilir. Şunu kesin olarak, bir taahhüt olarak söyleyebilirim ki, ciddi tedbirlerle Türkiye 2 yılda düzlüğe çıkar. Ben o kanıdayım.

ERSOY : Demek oluyor ki sanayi ile ilgili olarak Sayın Hatiboğlu'nun karamsar görüşüne siz biraz daha az katılıyorsunuz.

HATİBOĞLU : Efendim biz aynı şeyleri söylüyoruz, tamamen aynı fikirlerdeyiz. Ben şunu söylemek istiyorum; iyi ki sordunuz ve iyi ki Sayın Kurdaş müdahale ettiler; İşi kendi haline bıraktığımız takdirde bu iş daha kötüye gidecektir.

Ama işi kendi haline bırakmadığımız ve problemin burada olduğunu bildiğiniz takdirde bu işi halletmek için 2 seneye dahi ihtiyaç yoktur. Ben Sayın meslektaşımın daha ileri gidiyorum. Şunu söylemek isterim: Hep söyledim, 1950-1976 senesi arasında Türkiye'nin kırsal olmayan kesimi yani kentsel kesiminde her sene %7-8 oranında gelişme hızı olmuş. Türkiye'de aslında bu kesimin gelişme hızının kesinlikle %4-5'i geçmemesi lâzımmış o süre içinde. Şimdi bundan sonra alacağımız önlemlerle onu normal düzeyine getireceğiz. Onun önümüzdeki sene %3-4 oranlarında artması, çok kuvvetli bir devalüasyonla desteklendiği ve ithalât ikamesine dönük sanayi bırakıldığı takdirde önemli ihracat olanakları verecektir. Fakat bunun anlamını da çok iyi bilmek lâzımdır. Her zaman söylerim; Yine söylemek istiyorum: Türkiye'nin kentsel kesimini fakirleştirmek lâzımdır. Kemerleri sıkmak politikası denince, efendim düğün yapılmasın, bir takım insanlar Avrupaya gidip para yemesin, gibi anlaşılıyor. Ben onu söylemek istemiyorum. Herkesi içine alabilecek yani %7-8 dediğimiz oranı %3'lerde %4'lerde tutabilecek bir uygulama.

KURDAŞ : Ben size daha açık bir rakam vereyim. 1977 Aralık sonunda Merkez

Bankasının finansman yekûnu (Aktif kalemleri toplamı) 282 milyar TL. dolayında idi. Sız bütçe politikanızı, vergi politikanızı, İktisadi Devlet Teşekkülleri politikanızı, kredi politikanızı, bütün ekonomi politikanızı o şekilde düzenler ve şu 282 milyar da yıl içinde sadece 30 milyarlık bir artışla yetinebilirseniz, bu olmadığı takdirde, %20'lik bir artışla yetinebilirseniz ki o takdirde elinizde 60 milyarlık bir manevra akçenez var demektir. Türkiye'de fiyatlardaki yükseliş %5-6, reel milli gelir artışı içersinde %12-13'e indirilebilir. Bu öyle bir ekonomi ki hataya mütehammil. Yani biz Hükümetlerden, tam muhafazakâr tam bilimsel olmalarını istemiyoruz. Bu kadar cahil, bu kadar sorumsuz, bu kadar savurgan olmasınlar yeter. 282 milyar da bu sene %20 artışla yetinsinler, yani 60 milyarla yetinsinler Türkiye iyi kötü düzene girer. Bununla yetinmek için de ciddi bir devalüasyon yapınlar. Devalüasyonu o şekilde yapınlar ki kaynak yaratınlar; biraz vergi tedbiri alsınlar, biraz memur almasınlar, alınanları bir miktar çıkarmaya çalışınlar. İktisadi Devlet Teşekküllerinde fiyat politikalarını biraz akli yürütsünler; Toplam açıkta 50-60 milyar içinde kalırlar. Çünkü ciddi bir devalüasyonda tarım ürünlerinin doğurduğu zararları yani onun Merkez Bankasına gelmesini önlemek mümkün olur. Ciddi bir devalüasyon devlete, geçenlerde bir toplantımızda hesap ettik büyük ek kaynaklar yaratır. Türkiye'de vergi açısından da alınabilecek, kamunun reaksiyonunu çekmeyecek büyük bir tedbirler alanı vardır. Türkiye'de lüks tüketimin hemen hiç bir yönü vergilenmiş değildir. Lüks tüketimin yeni Sayın Hatiboğlunun belirttiği gibi kentsel nüfusun gelirleri üzerine konabilecek akıllı vergilerle büyük kaynaklar yaratılabilir. Buna imkân var. Gayet basit bir şekilde bu, hesapta gözüküyor. Ama bugünkü politik çerçevede yeni Hükümet de, bir MC Hükümeti ekonomik ve sosyal politikasının içinde kendilerini mahkûm etmezler mi? Ondandır emin değilim. Yani bugünkü politik sistemde bir zaaf var, bunu kabul edelim. Bugünkü demokratik sis-

temde bugünkü çerçeve içersinde çoğulcu demokrasi dediğimiz sistem içersinde bir büyük zaaf var. Bu çoğulcu demokratik sistemi halk vaktiyle Fransa'da uyguladı, aynı sıkıntılardan geçildi. Beni hemen itham etmemeleri için şunu ekliyeyim: Ben demokrasiye taraftar değilim sanılmasın. 1961 Anayasasında Hükümette sorumlu mevki almış bir insanım. Ama demokrasinin illâki de böyle çapulcu olmasına gerek yok. Yani meselâ Amerika bir demokratik sistemdir. Fransa bugün bir demokratik sistemdir. İnkâr edilemez. Ama eski Fransa değil. Demokrasi yeni bir düzen içersinde, yürüyor. Toplumda, icrada, bir disiplin, bir güç, bir düzen var. Zannediyorum Türkiye'de bir gün bu noktaya gelecek. Özellikle eğer bu Hükümet de eski bilinçsiz, savurgan politikaya devam ederse bütün Türkiye şunu söyleyecektir: «Nedir bu çektiğimiz? Biz bu sistemin bedelini çok ağır ödüyoruz» diyecektir. Söylemek istediğimiz bu oluyor.

HATİBOĞLU : Şimdi biraz ayrıntıya girmek istiyorum. Efendim şu problemler var önümüzde: 1977 yılında küçük kur ayarlamaları ismi verilen, küçük oranlarda devalüasyonlar yapıldı. Bir noktayı çok dikkatle belirtmek gerekir; bu çeşit küçük ve mini devalüasyonlar problemi zorlaştırmaktan başka hiç bir işe yararıya-

Hatiboğlu : Yeni hükümet kesinlikle kur ayarlamasından kaçınmalıdır.

caktır. Bir kere Hükümet bundan kesinlikle kaçınmalıdır. Fevkalâde zararlıdır. Bunlar daha kötü beklemelelere devamlı olarak neden olmakta, yani bu ay %10 yapılırsa gelecek ay yeni bir %10 daha bekleniyor, beklemenin çok kötü tesirleri vardır. Kaldı ki bunun herhangi bir olumlu tesiri varsa, fiyat artışı bunu zaten bir yerde alıp götürüyor. O bakımdan o küçük devalüasyonlardan büyük ölçüde kaçınmak lâ-

zımdır. Fakat ben daha önce de belirttiğim gibi bu Hükümetin ve bu Hükümete destek olan bilim adamlarının yeşil ışık açmaları sonucunda devalüasyon yapmalarına imkân yoktur. Yani bu bilim adamlarını devalüasyon yapılmasını diye kamu oyunu büyük ölçüde yanıltmaktadır. Bu bilim adamları arz ve talebin ne olduğunu bilmezler. Ama Türkiye'de bunların sesi duyulmaktadır. Ayrıca; iş hayatının çok yakından ilgilendiren çok önemli bir olaydan bahsedeceğim. Bilindiği gibi bugün 2 milyar 400 milyon dolar civarında bekleyen akreditifler var ve bunlar 14 Şubat 1977'den itibaren açılıp da transferi yapılmamış akreditiflerdir. Bugün bütün iş adamlarının, Türkiye'deki herkesin düşüncesi şudur ki bu döviz işi bir kere halledildiği zaman akreditifler açılış sırasına göre yapılacaktır. Bu kesinlikle böyle olmayacaktır.

ERSOY : Olmamalıdır mânâsında mı söylüyorsunuz?

HATİBOĞLU : Olmayacaktır, kesinlikle olmayacaktır. Yani eski yıllarda da 1 milyara varan transfer beklemeleri olmuştur. Transferler açıldığı zaman sırasına göre transferler yapılmıştır. Eski hatıralar hep ileriye doğru projekte edilmekte ve günün birinde döviz durumu bir parça rahatlaşırsa, hatta bir devalüasyondan sonra, herkes zannediyor ki sıraya göre bu akreditifler açılacaktır. Bunlar bir kere kesinlikle açılmayacaktır. Bunu herkesin bilmesi gerekir. Yani Türkiye'ye hiç mal gelmeyecek midir? Tabii gelecektir ama bundan sonra Türkiye'ye mal geleceği zaman tesadüfen bir önce açılmıştır bir akreditif diye, ona göre bir ayırım yapmaya Türkiye'nin ekonomisinin takati kalmış değildir. Bir devalüasyon olsun ya da olmasın muhakkak bunlar bir sıraya göre açılacaktır. Bir başka sıraya göre açılacaktır. Nasıl açılacağını, ne zaman açılacağını bilmiyorum ama herhalde eski yıllarda olduğu gibi zaman sırası burada kesinlikle söz konusu olmayacaktır. Aynı düşünce bundan bir sene önce de yahut 1,5

sene önce de söylendi, Banka Dergisinde de bu yayımlandı. Fakat o zaman bizim sorunlarımız fevkalâde sınırlı idi ve ayrıca o zaman borçlarımız şimdiki seviyeden 5 milyar dolar daha düşük seviyelerde idi. Şimdi borçlarımız çok daha artmıştır. İhtiyaçlarımız 2,5 milyar, 3 milyar dolar seviyesine gelmiştir. Bundan sonra bu olanak söz konusu değildir. Efendim gelelim dış gezilere: Sanırım Türkiye'de ilk defa dış geziler tamamen ortadan kaldırılmasının şeklinde düşüncüyü bu dergide ben söyledim. O zaman pek çok kişiler «Anayasaya aykırıdır. Böyle şey olmaz. Herkes dışarıya çıkar» demişti. Şimdi fiilen bu iş gerçekleşmiştir. Evvelâ senede bire indirdiler, şimdi senede bir gitmeye dahi tahditler var. Bundan sonra turistik geziler tamamen ortadan kalkmalıdır demiyorum, kalkacaktır. Daha ileriye gitmek lâzımdır. Şimdi iş adamlarına verilen paralar, hastalara verilen paralar, devlet hizmeti için verilen paralar, hacelara verilen; söylemek istediğim bir eokta daha var: Zannediliyor ki turistik geziler kalktıktan sonra iş adamları normal ticari dövizini alıp dışarıya çıkacak. Hocalara, bunlar devlet memurudur diye özel bir takım imkânlar verilecek. Buna dahi 1978 senesi olanak vermeyecektir, eğer çok büyük bir delilik yapmazsa Hükümet. Şimdi efendim, söylemek istediğim bir nokta daha var: 1977 senesinde Türkiye'de enflasyonu frenleyen çok önemli bir olay olmuştur. Bu olay da 40 milyar liraya varan ithalât teminatlarının Merkez Bankasında birikmesidir.

ERSOY : Sadece teminat değildir, mal bedelleri de dahildir, tabii.

HATİBOĞLU : Şimdi, bu bitti. 1975-76 senesinde Türkiye'de enflasyonu önleyen çok önemli başka bir olay olmuştur: Dövizle Çevrilebilen Mevduat. Şimdi o da bitti, 1975-76'yı dövizle çevrilebilen mevduatla kurtarmıştık. 1977 senesinde bunlar olmadığına göre artık enflasyonun önünde hiçbir mâni kalmamıştır. Enflasyon artık Türkiye'de kol gezmeğe başlayacaktır.

ERSOY : Teşekkür ederim.

anahtar teslimi komple tesis yapıyoruz.

**ALARKO
HOLDİNG A.Ş.**

**WE DELIVER
COMPLETE
PLANTS ON
TURN-KEY
BASIS .**

Haberleşme Merkezi
(Main Office)
Kare Şehitleri Cad. 50/B
Zincirlikuyu/İSTANBUL
Tel.: 66 44 30
Telg. (Cable): ALARKO-İST.
Telex: 22602 ALAR-TR

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

**YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI**

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima-TR

duvarlarınızın
vazgeçilmez
dostu

ÇANAKKALE SERAMİK fayansları

banyo
ve mutfağınız
için

sihhi

ucuz

dayanıklı

temiz

modern

renkli

KS

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

Karaköy, Tersane Caddesi, Hediye Sokak No. 4-6 Tel.: 43 03 55 (5 hat)

Tüketicinin Korunması

Taksitli satışlar tebliği tüketici sömürüsüne çözüm getirebilecek mi ?

Doç. Dr. Mehmet Ş. Tekbaş

İ.Ü. İşletme Fakültesi
Finans Kürsüsü

Dr. Halûk Ünal

İ.Ü. İşletme Fakültesi
Finansal Muhasebe
Kürsüsü

Ass. Tanju Öztürk

İ.Ü. İşletme Fakültesi
Pazarlama Kürsüsü

GİRİŞ :

1211 sayılı Yasa ile ekonomiye yön verme yetkisi tanınan T.C. Merkez Bankası; bu yetki çerçevesinde taksitli satışları yeniden düzenlemiştir. Bakanlar Kurulu'nun 9.9.1977 tarih ve 7/13931 sayılı «Kararı» ile yürürlüğe konulan **Türk Parasının Kıymetini Koruma** Hakkındaki 24 sayılı Karar'a dayanılarak taksitle satış yapan kurum ve kuruluşların sözkonusu satışlarda uymaları gereken kurallar bir tebliğ ile belirlenmiştir.

Tebliğ'in kapsamına «sona erdiren tüketiciye (final consumer)» yönelik taşınabilir mallar alınmış ve bunlar (Md. 1) daha sonraki bölümlerde dayanıklı tüketim malları, otomotiv sanayiince üretilip, pazarlanan tüm mamüllerle, ziynet-mücevherat-kürk gibi genellikle «lüks» sayılan mallar olarak belirlenmiştir. (Ek. 1) Taksitli satış fiyatı unsurları (Md. 2) ile taksitli satış işleminin uygulanmasıyla ilgili konular (en az peşin ödeme oranı, en uzun vâde, en çok taksit adet ve miktarı, en yüksek finanslama gider ve faizi) da Tebliğ'de belirtilmiştir. (Md. 3) Ayrıca, taksitli satış yapan firmaların, Tebliğ'de öngörülen ilke ve kuralları içeren, bilgilendirici-etiket veya listeleri bulundurmaları zorunluğu getirilmiş; bunların onayı, ilgili meslek kuruluşlarına verilmiştir. (Md. 4) Öte yandan, tebliğ kapsamına alınan malların taksitli satışları yazılı sözleşme zorunluluğuna bağlanmış

(Md. 5). peşin satıştan kaçınmayı önleyici hüküm getirilmiş (Md. 6), teslim öncesi depozitolar için sınırlar saptanmış (Md. 7) ve taksitli satışlar ilgili bilgilerin T.C. Merkez Bankasına bildirim zorunluluğu konulmuştur. (Md. 8). Tebliğ'e aykırı davranışı saptanan firmalar için 1567 ve 1211 sayılı yasalar hükümlerine bağlı müeyyidelerin uygulanması öngörülmüştür. Bu müeyyideler çerçevesinde, reeskont ve banka kredilerinin sınırlandırılacağı belirtilmiştir. (Md. 9).

Söz konusu Tebliğ'de Tebliğ kapsamına alınan malların taksitle satış koşulları ekteki tabloda verilmiştir.

T.C. Merkez Bankası tarafından yayınlanan ve 1 Şubat 1978 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülen söz konusu Tebliğ, gerek ulusal ekonomi açısından gerek firma ve tüketiciler açısından önemli etkiler yaratma potansiyeline sahip bulunmaktadır. Bu yazıda Tebliğ bu kesimler açısından irdelenecek, muhtemel sonuçları üzerinde durulacak ve önerilerde bulunulacaktır. Başlıca amaç konunun ayrıntılı bir biçimde tartışılmasına elverişli bir ortam hazırlamaktır.

Taksitli satışların önemi ve düzenlenme gereği

«Borçlanılan tutarın kademeli olarak ödenmesi» (1) biçiminde tanımlanabilecek taksitli satışlar, genelde, ülke ekonomisi, firmalar ve tüketiciler açısından önemli etkileri, işlevleri ve sakıncaları da olan bir uygulamadır. Konu **makro** açıdan ele alındığından ekonomiyi canlandırma, ya da daraltma, başka bir deyişle enflasyonist ya da deflasyonist etkilerinden söz edilebilir. **Mikro** düzeyde ise firmaların satışlarını geliştirici bir **pazarlama**; fon gereksinimi giderici, bir ölçüde de finansal giderleri ve riski artırıcı bir **finans aracı** olarak görülebilir. Taksitli satışlar **tüketiciler** açısından, satın almayı dolayısıyla refahı artırma gibi bir işlev görürken; kimi durumlarda ve koşullarda da tüketicilerin bilgisizliğinden yararlanılarak kötüye kullanılabilen (2) ve tüketici sömürsüne yol açabilmektedir. Bu nedenle, taksitli satışlar hemen hemen her ülkede kamu otoritesince düzenlenen, denetime tâbi tutulan, hatta özel yasalara konu olan bir öneme sahip bulunmaktadır (3).

Tebliğin hazırlanmasına neden olan ortam

Türkiye'de dayanıklı tüketim mallarının taksitli satışlarının başlaması 30-40 yıl öncesine dek uzanmasına karşın yoğunluk kazanması 1960'ların başlarına rastlamaktadır (4). Dayanıklı tüketim mallarının taksitli satışlarındaki bu gelişme, otomotiv sanayiinde 1970'lerin başından itibaren yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

Yine aynı yıllar, Türkiye'de genel fiyatlar düzeyinde önemli artışların ortaya çıktığı bir dönemin başlangıcı olmuştur. Fiyat artışları giderek şiddetini artırmış ve 1977'nin başından itibaren bir «şahlanma süreci»ne girmiştir. Bu dö-

(1) İKV., Tüketici Kredileri, Ağustos 1974 İstanbul, s. 1.

(2) Mehmet Oluç, Pazarlama İlkeleri ve Türkiye'de Uygulanmaları, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, 1970, s. 320.

(3) Örneğin, bu amaçla ABD'de «Consumer Credit Protection Act» (1968), «Fair Credit Reporting Act» (1970) çıkartılmıştır.

(4) Mehmet Ş. Tekbaş, Tüketici Kredileri ve Türkiye'de Taksitli Buzdolabı Satışları, Banka ve Ekonomik Yorumlar, Ocak 1978.

nemde fiyat artışları sonucunda tüketicilerin ve tüketici sözcülerinin sistemli bir tepki geliştirmeye başladıkları, tüketicinin korunması konusunun tohumlarının atıldığı ve tüketiciyi koruma amaçlı yasa tasarılarının gündeme geldiği gözlemlenmiştir (5). T.C. Merkez Bankası tarafından yayınlanan Tebliğ'de bu gelişimin bir parçasıdır ve bu olgularda etkilenmiştir. Nitekim Kurum adına yapılan açıklamalarda Tebliğ'in tüketicilerin korunması gerekçesiyle hazırlandığı açıklanmıştır.

Tüketici Nasıl Sömürülebilir?

Tüketicinin taksitli satışlar yolu ile sömürülmesini önleyebilmek için, ilkin, tüketicinin ne şekilde sömürülebileceğini saptamak gerekir.

Firmaları taksitli satış uygulamasına yönelten etmenleri, genel olarak, dört maddede toplamak mümkündür:

1 — Firmalar taksitli satış uygulamasıyla pazarlarını genişletme ve/veya yeni pazarlar yaratma amacı güdebilirler.

2 — Stok dönme hızını yükselterek fon yaratma olanaklarını güçlendirmek isteyebilirler.

3 — Kamu otoritesinin fiyat denetimine başvurması, bir başka deyişle mal fiyatlarını narha tâbi tutması halinde; firmalar pazar koşullarına uygun bir fiyattan yararlanabilmek için peşin satıştan kaçınarak taksitli satışa yönelebilirler.

4 — Bunların yanı sıra, tüketicilerin bilgisizliği ve kamu denetiminin etkin olmadığı durumlarda, daha fazla kazanç sağlamak amacıyla da taksitli satışa başvurabilirler.

Buna göre, tüketicilerin taksitli satış yolu ile sömürülmesi konusunda bir yargıya varabilmek için gerek sektör bazında gerek genel ekonomi bazında arz ve talep dengesi dikkate alınmalıdır. Eğer, arz talebe oranla fazla ise firmaları, taksitli satışa yönelten etmenler yukarıda bir ve ikinci maddede belirtilenler olabilir. Böyle bir durumda tüketicinin sömürülmesi ise ancak yukarıda dördüncü maddede belirtilen «niyet» ve «koşulların» varlığı halinde mümkün olabilir.

Karşit durumda yani talep arza göre fazla ve fiyatlara bir müdahale söz konusu ise taksitli satışların, müdahale ile belirlenen fiyatlardan kaçınma için kullanılan bir araç olması olasılığı fazla olmaktadır. Bu, dördüncü maddedeki «niyet» ve «koşullarla» birleştiğinde tüketici sömürüsü bir olgu niteliği kazanmaktadır. Talebin fazla olması buna karşın fiyatların narha tâbi tutulması da, karaborsa yoluyla da tüketicinin sömürülmesine neden olmaktadır.

Tebliğ Soruna Çözüm Getirebilir mi?

T.C. Merkez Bankası'nın «Tebliğ»i böyle bir yaklaşımla incelediğinde Türkiye'de taksitli satışlar yolu ile tüketici sömürüsüne yol açan etmenlerin doğru bir biçimde saptanamadığı anlaşılmaktadır. Bu nitelikte bir tebliğ, yukarıda da belirtildiği gibi firmaların taksitli satış uygulamasına pazarlarını genişletme ve fon yaratma amacıyla, yönelmeleri sonucunda tüketici sömürüsünün ortaya çık-

(5) Tanju Öztürk, Türkiye'de Tüketici Nasıl Korunabilir? Milliyet, 8-5-1976.

ması durumunda etkili olabilirdi. Nitekim alınan önlemler aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, bu görüşü destekler niteliktedir.

Oysa ki 1977 Türkiye'sinde tüketicilerin taksitli satışlar yoluyla sömürülmesine yol açan başlıca etmenler şunlardır:

1) Aşırı talep ve üretim aksamalarının yol açtığı yetersiz arz nedenleriyle, arz-talep dengesi bozuktur.

II) **Fiyat denetimi**nin varolması bir yandan arzı sınırlandırmakta; bir yandan da karaborsaya neden olmaktadır. Öte yandan, fiyat denetimi, firmaları taksitli satış uygulamasına özendirilmekte böylece pazar koşulları tarafından belirlenmiş olan fiyatlar düzeyine yaklaşımaya çalışılmaktadır.

III) Kaldı ki, dayanıklı tüketim malı üreten ve/veya pazarlayan firmaların içinde buldukları **pazar yapıları** da arzın firmalarca denetlenmesine olanak sağlayan bir özellik göstermektedir. Gerçi genel ekonomik sorunların üretimi süreci üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle sınırlı rekabetle karakterize olan pazar yapılarının tüketici egemenliğini sınırlandırıcı, tüketici sömürsünü kolaylaştırıcı bir etkisi görülmemektedir ama bu durum bir potansiyel olarak varlığını korumaktadır.

Bu Tebliğ, mevcut sorunlara çözüm getirmekten çok bunları ağırlaştırıcı özellikler taşımaktadır. Bir kez, bazı hükümleriyle talebi kamçılatabilecektir. (6). Böylece arz-talep dengesi artan talep nedeniyle bir kat daha bozulabilecektir. Öte yandan firmaların narha tâbi fiyatlardan kaçınmasını engellediği için karaborsayı arttırabilecektir. Bu olgu, resmî fiyat ile karaborsa fiyat arasındaki farkı açıkta alabilecek kişi ve/veya firmaların türemesine neden olabilecek bunun sonucunda, vergilenemeyen kazançlar ortaya çıkacak, gelir dağılımı bozulacak; tüketici sömürsüne ek olarak bir anlamda «devlet sömürsü» de ortaya çıkabilecektir.

Sonuç:

Söz konusu Tebliğ çok boyutlu tüketici sorunlarına çözüm getirmekten uzak bulunmaktadır. Gerçi bu girişim de böylesi yaygın bir amaç güdülmeyen sorunlardan yalnızca taksitli satışların ele alındığı bilinmektedir. Ama, ekonomik sorunlara yaklaşımda bu türde «perakendeci tutumların» benimsenmesinde gerçekte çok yönlü ve çok boyutlu olan sorunların çözümünün gerektirdiği sistemli yaklaşımın izlenmemesi, daha başlangıçta çözümsüzlüğü kabullenmek anlamına gelmektedir. Tüketicinin salt taksitli satışlar açısından korunması biçiminde değerlendirildiğinde bile sistemli bir biçimde ele alınmadığı için Tebliğ'in çözümsüz olma niteliğini kabullenmek gerekmektedir. Bunun başlıca nedeni ise sorunun teşhisindeki yanlışlıktan kaynaklanmaktadır. Türkiye'de hemen hemen her dönemde fiyat hareketlerinden sonra ortaya çıkan toplumsal yakınmalarla birlikte, soruna «fiyat» açısından çözüm aranıla gelmiştir. 1940'lardaki Milli Ko-

(6) Md. 2, Md. 6, Md. 7, ve taksitli satışlarda uygulanması öngörülen %20'lik yıllık faiz oranı.

ruma deneyi, 1973 dekı fiyat kontrol komiteleri, hep aynı teşhis yanlışına bağlı olarak fiyatlarla ilgili önlemler getirmiştir. Oysa ki, gerek firma düzeyindeki fiyatlar, gerekse makro düzeydeki genel fiyatlar yalnızca bir sonuçtur. Bu sonucu yaratan etmenler genel ekonomik yapı ve işletmelerin faaliyette buldukları pazarların yapısıdır. Başka bir deyişle ekonomik birimlerin (örneğin, işletme ve tüketici) fiyatlandırma ya da satınalma kararları gibi pazardaki davranışları adeta genel ekonomik yapı ile pazarların yapılarından (tekel ya da oligopol koşulları gibi) etkilenmektedir. Bu nedenle, sorunun bu teorik doğru'nun ışığında irdelenmesi eksik ya da sınırlı rekabette tüketici sömürüsüne yol açan etmenlerin buna göre belirlenmesi gerekir.

Gerçi Tebliğ'de tüketicilerin korunması yönünde önlemler yer almıştır ama bunlar tüketimi özendirici (örneğin, depozito miktarının azaltılması gibi) etkeliri nedeniyle enflasyonist baskıyı artırıcı nitelikte görünmektedir. Gerçekte T.C. Merkez Bankası taksitli satış uygulamasını hiç olmazsa bazı sektörlerde kaldırmalı veya koşullarını ağırlaştırmalıydı. Bu durumda taksitle alımlarda bulunabilecek tüketiciler piyasadan çekilmiş böylece hem tüketimi enflasyonist etkisi azaltılmış hem de tüketicinin bu yoldan sömürülmesi tümüyle önlenmiş olurdu. Ancak tam aksi yönde sonuçlar doğurabilecek bir adım atılmış olduğunda firmalar Tebliğ hükümleri gereğince taksitli satışlardan kaçınmak isteyebilecekler ve yasa dışı yolları seçmek zorunda kalmış olacaklardır.

Sonuç olarak bu Tebliğ genel ekonomi düzeyinde tüketimi kısıcı tasarrufu artırıcı bir «önlemler paketinin» bir parçası olması gerekirken, diğer ekonomik etmenlerle ve olgularla ilişki kurulmadığı ve genel ekonomi düzeyindeki sonuçları özenli bir biçimde incelenmeden aceleyle çıkarılmış bir kararlar dizisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

tüm bankacılık
işlemlerinde
hizmetinizdeyiz

TÜRK DİŐ TİCARET BANKASI
çağdaş banka

DÜZENLEME KAPSAMINA ALINAN MALLARIN TAKSİTLE SATIŞ ŞARTLARI

(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)
Mamulün cinsi	Alınabilecek azami depozito	En Az peşin ödeme	En uzun vade (Ay olarak)	En çok taksit adedi ve birimi (peşin ödemenin tenzilinden sonra kalan borç üzerinden)	Finansman masrafı ve faizini kapsayan en yüksek yüzde
I - Dayanıklı Tüketim Malları	Peşin satış bedelinin % 10 u	Peşin satış bedelinin % 25 i	10 ay	10 eşit taksitle	Yıllık en çok % 20 he- sabiyla beher ay için % 1,67
A) Buzdolabı ve sair soğutucular	•	•	•	•	•
Havagazi ve bütan gazı fırınlar	•	•	•	•	•
Elektrik süpürgeleri.	•	•	•	•	•
Cilâ makineleri	•	•	•	•	•
Çamaşır makineleri	•	•	•	•	•
Televizyon	•	•	•	•	•
Bisiklet	•	•	•	•	•
Her nevi saat	•	•	•	•	•
Mobilya, mefruşat, halı, seccade, dikiş maki.	•	•	12 ay	12 eşit taksitle	•
Yemek takımı ve Komple mutfak takımı (metal)	•	•	•	•	•
B) Teyp, müzik dolabı, pikap, radyo ve müzik aletleri	•	•	6 ay	6 eşit taksitle	•
III - Her nevi kürk ve ziynet eşyası	•	•	•	•	•
III - Diğer Mallar	•	•	•	•	•
A) Traktor, römork, biçerdöğür ve diğer zirai alet ve ekipmanlar	% 10	% 20	24 ay	24 eşit taksitle	•
B) Otomobil, motosiklet	% 20	% 30	18 ay	18 eşit taksitle	•
C) Otobüs, minibüs, pikap, kamyon, komyonet, triportör	% 20	% 30	24 ay	24 eşit taksitle	•
D) Bedeli 2.000 liranın üzerinde olan (2.000 dahil) ve A, B, C fikiralarında belirtilen malların dışında kalan her nevi motorlu kara ve deniz taşıt araçları	% 10	% 25	12 ay	12 eşit taksitle	•

NOT: 1 - (F) sütununda gösterilen orana her türlü vergi, masraf ve faiz giderleri dahil olduğundan herhangi bir nam ile bu oran arttırılmaz ve müşteriden ek tahsilâtla bulunulamaz.

2 - Malın nakşitli en yüksek satış bedeli, peşin ödenen miktar düşüldükten sonra kalan bedele (F) sütununda gösterilen aylık % 1,67 oranının uygulanması suretiyle elde edilen meblağın peşin bedele ilavesiyle tesbit olunur. Finansman masraf ve faizini belirleyen oran, peşin ödenen miktar düşüldükten sonra kalan borç bakiyesine uygulanırken bu borcun aylık eksiltişi nazara alınır.

3 - Aylık % 1,67 oranı üzerinden bulunan faiz ve masraf tutarının 10 liraya kadar olan kısmı taksit adedi ile çarpılarak bulunan miktar ilk taksit tutarına ilâveten müşteriden tahsil olunur. Bu suretle ikinci ve müteakip aylara ait taksitler eşit meblağlar üzerinden tesbit edilir. (Bu uygulamaya ilişkin hesaplamaya örneği aşağıda gösterilmiştir)

ÖRNEK: Peşin bedeli TL. 16.000 olan bir halının aşağıdaki hesaplamada gösterildiği üzere 12 eşit taksitle en çok TL 17.302,60'a satılması gerekmektedir

	Aylık faiz oranı (%)	Aylık faiz tutarı (TL)	Taksit tutarı (TL) (Fazli)
1 - Peşin bedel			
En az peşin ödeme (% 25)			
Taksitle tabii borç tutarı			
12.000			
12.000	1,67	12.000 x 1,67	230,40
2 - 12.000	1,67	11.000 x 1,67	183,70
3 - 10.000	1,67	10.000 x 1,67	167,00
4 - 8.000	1,67	9.000 x 1,67	150,30
5 - 6.000	1,67	8.000 x 1,67	133,60
6 - 4.000	1,67	7.000 x 1,67	116,90
7 - 2.000	1,67	6.000 x 1,67	100,20
8 - 1.000	1,67	5.000 x 1,67	83,50
9 - 500	1,67	4.000 x 1,67	66,80
10 - 250	1,67	3.000 x 1,67	50,10
11 - 125	1,67	2.000 x 1,67	33,40
12 - 62,5	1,67	1.000 x 1,67	16,70
			1.262,60
			13.026,00
			17.302,60

11 - Faiz oranı
11,1 - Taksitlerin sayısı

1.302,60 Tutarlar
17.302,60
1.302,60 12 108,55
8.55 x 12 = 102,60

SIZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SIZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

Özel dış kredi ve kur garantisi

Necdet DURAKBAŞA

31 Aralık 1977 tarihli Resmî Gazetede, yayımlandığı tarihten başlayarak geçerli olmak üzere Özel Dış Kredilerde kur garantisi uygulamasını kaldıran bir Tebliğ (9 No. lu Tebliğ) yayımlandı.

14.9.1976 tarihinde yayınlanan «Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 17 Sayılı Karara, Özel Dış Krediler ve Faiz Eşlendirme Fonu Hakkındaki 7/5399 ve 7/10062 sayılı kararlara ilişkin 6 No. lu Tebliğ ile,

«Madde : 1..... Özel Dış Krediler ile 244 sayılı Kanun çerçevesinde alınıp özel kuruluşlara devredilen Krediler; bu kanun kapsamı dışında kalan ve 3ütle Kanununun verdiği yetkiye göre Maliye Bakanlığınca doğrudan alınıp özel kuruluşlara devredilen veya özel kuruluşların alınıp Bütçe Kanununa göre Maliye Bakanlığınca transfer garantisi verilen krediler»

kur garantisine tabi tutulmuştu.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ile Sınai Yatırım ve Kredi Bankasınca açılan proje kredileri de bu olanaktan yararlanmakta idi.

9 No. lu Tebliğ bir yandan sözü edilen kredilerde kur garantisini kaldırırken, öteyandan, 30 Aralık 1977 tarihine kadar Maliye Bakanlığınca müsaadeye bağlanmış Özel Dış Kredilere 2 seçenektan birinin uygulanmasına olanak tanımaktadır. Bu çeşit krediler için ya %1 olarak Faiz Eşlendirme Fonuna yapılan ödemeler %7'ye çıkarılacak; bu taktirde bu çeşit krediler (6 No. lu Tebliğ

çerçevesinde) kur garantisinden yararlanmağa devam edebilecek; ya da istenirse yapılmış kur ayarlamalarına ilişkin farklar fona iade edilmek kaydı ile, daha önceki %1 ödemeler sahiplerine geri verilebilecektir. Böylece 6 No. lu tebliğ hükümlerine göre kur garantisine bağlı Özel Dış Kredilerden yararlanmış kimseler ya %1 kesintilerini geri alarak kur garantisi olanağını yitirmek ya da %1 leri %7'ye çıkarmak yollarından birini seçmeğe zorlanmaktadır.

Bu Tebliğin her hali ile aceleye geldiği anlaşılmaktadır. Gerçekten,

1) Herşeyden önce Tebliğ önceki Hükümetin tam ayrılışı sırasına denk getirilmiştir. Acaba neden?

2) Bugüne kadar Bakanlık Tebliğlerinde kazanılmış haklar titizlikle korunmuş iken, bu Tebliğde bu kural sözde korunmuştur. Çünkü, önceki Tebliğ hükümlerinin eski işlemlerde sürmesi ağır bir koşula bağlı tutulmuştur. Gerçekten faize ek olarak işlemin başlangıcında ve daha sonra taksit ödemelerinde Faiz Eşlendirme Fonuna yapılacak kesintinin %1 yerine %7 olarak sürdürülmesi istenmektedir.

Bu şu demektir: Örneğin Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Kredilerinde Kredinin borçlanana maliyeti %17.50 (%14 faiz + %3.50 faiz + Gider Vergisi = %17.50) olduğuna göre buna her yıl için bir %7 + 1,75 Gider Vergisi (*) daha eklenecektir. Böylece maliyet %25.75'e ulaşacaktır. Bu hesaba; ipotek, sigorta, taahhüt komisyonu gibi giderler dahil değildir. Bu yüksek maliyetlerle özellikle gerice yörelerde yatırımları sürdürmek ne denli mümkündür?

Yoksa eski Hükümetin giderayak yenisine bu azizliği yapması bu amaca mı yöneliktir?

Denebilir ki, Türkiyede maliyet ne olursa olsun, her yatırım sonunda yatırımcı kârlı çıkar. Çünkü bu maliyetler yatırım bünyesine girecek, amortismanla tâbi olacaktır. Mamül maliyetini bir parçasını oluşturacaktır. İyî ama bir de bunun nakit akımı yanı yok mu? Bu borçların ödenmesi daha önce bir proje çerçevesine bağlanmış değil midir? Yatırımcı borcun ödenmesini bu çerçeve içerisinde düşünmüş; yüklenmiş değil midir? Öyle ise, yeni doğacak büyük külfetleri nereden karşılayacaktır?

Kısaca, Tebliğ kanımızca Danıştayda iptale konu olabilir.

3) Buradan Özel Dış Kredide (ya da genellikle proje kredilerinde) kur garantisini sürdürme gereğine değinmek istiyorum. Bir yanda «Teşvikli Krediler»de yerine göre %100 gümrük muafiyeti, gümrük taksitlendirmesi, yatırım indirimi gibi teşvik araçları ile projeyi desteklerken, öteyandan, bu tedbirlerin etkisini giderecek ve tamamen yatırımcının dışında nedenlerle oluşmuş bir unsuru yatırımcıya yüklemek niye? Şayet yatırımlar teşvikli alanlarda sürsün istiyorsak,

Türk Parasının değerini yatırımcı düşürmedi ki, riskine o katlansın.

Türk Parasının değerini ekonomiyi politik ihtiraslarına kurban eden Hükümetler perişan ediyor. Herhalde riskine de onlar katlanmalı.

**(*) Faiz Eşlendirme Fonuna yapılacak kesintinin Gider Vergisine tabi olma-
cağı yolunda güçlü kanıtlar ileri sürülmektedir. Yalnız, halen Türkiye Sınai
Kalkınma Bankası, Fon adına kesilen ve aynen oraya devredilen bu parayı Gi-
der Vergisine tabi tutmaktadır.**

4) Tebliği aynen aşağıya koyuyorum: İncelenirse, ifadelerin bile ne denli aceleye geldiği görülecektir. Örnek olarak,

«Ancak, bu Tebliğin yayını tarihine kadar usulüne uygun müsaadeye bağlanmış bulunan krediler ile, 6 No. lu Tebliğ esaslarına göre %1'lerin %7 olarak yatırılmaya devam olunması halinde anılan Tebliğ hükümlerinde yararlanılır.»

cümlesi doğru bir cümle midir? Bu cümle herhalde,

«Ancak, bu Tebliğin yayını tarihine kadar usulüne uygun müsaadeye bağlanmış bulunan kredilerde, 6 No. lu Tebliğ esaslarına göre %1'lerin %7 olarak yatırılmaya devam olunması halinde, bu krediler anılan Tebliğ hükümlerinden yararlandırmaya devam edilir.»

şeklinde anlaşılmalıdır. Bu derece hassas bir konuda anlaşılmaz, hatalı cümleler ne derece bağışlanabilir?

5) Nihayet, Döviz Çevrilebilir Mevduat ve bu çeşit mevduat karşılığı krediler kur riskine karşı korunmuş iken, projeli, teşvikli kalkınmaya yönelik kredileri Türk Lirasının böylesine değer kaybettiği bir dönemde bu riske tabi tutmak, eski Hükümetin yeni Hükümete bir azizliği mi, yoksa, bazı bürokratların bir kısım yatırımcılara kızgınlığına mı yorulabilir.

Ne demeli Yurdumuzda olmaz olmaz: Dileğimiz yeni Hükümetin bu konuya bir an önce eğilerek yatırımcıları büyük güçlüklerle uğratacak bu tebliği yeniden gözden geçirmesidir.

MALİYE BAKANLIĞINDAN :

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkındaki 17 Sayılı Karara ve Özel Lış Krediler ve Faiz Eşlendirme Fonu Hakkındaki 7/5399 ve 7/10062 sayılı Karara İlişkin Tebliğ

No. 9

Madde 1 — Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 17 sayılı Karara ve Özel Dış Krediler ve Faiz Eşlendirme Fonu hakkındaki 7/5399 ve 7/10062 sayılı Karara ilişkin 6 No. lu Tebliğ yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1 — Bu tebliğin yayını tarihinden önce 6 No. lu tebliğ esaslarına göre %1'ler T.C. Merkez Bankasındaki Özel Hesaba intikal ettirilmiş bulunan kredi kısımları veya tamamı için anılan tebliğ hükümleri, işbu Tebliğin yayını tarihinden önce yatırılmış bulunan %1'lere tekabül eden dönem içerisinde son defa uygulanır.

Bu dönemin hitamını müteakip ana para taksitleri cari döviz satış kuru üzerinden tahsil olunarak transfer olunur.

Ancak, bu Tebliğin yayını tarihine kadar usulüne uygun müsaadeye bağlanmış bulunan krediler ile 6 No. lu Tebliğ esaslarına göre %1'lerin 7 olarak

yatırılmaya devam olunması halinde anılan Tebliğ hükümlerinden yararlandırılır.

Geçici Madde 2 — Bu Tebliğin yayımı tarihinden önce 6 No. lu Tebliğ hükümlerine göre %1'leri T.C. Merkez Bankasındaki Özel Hesaba yatırılmış bulunanlardan, anılan Tebliğ hükümlerinden yararlanmak suretiyle hiçbir şekilde ana para taksidi ve taksitlerini yurt dışına transfer etmemiş olanlar, dilerse Özel Hesaba yatırılmış bulunan %1'lerin kendilerine iadesini talep edebilirler.

Ana para taksit veya taksitlerinin transfer edilmiş olması halinde, bu taksitlere ait Özel Hesapta karşılanmış kur farklarının iadesi kaydıyla, yatırılmış bulunan %1'lerin kendilerine ödenmesini isteyebilirler.

Her iki halde de ilginin 6 No. lu Tebliğle ilişkileri kesilmiş olur.

Madde 2 — İşbu tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

AKBANK

- ◆ Çeşitli sanat yayınları
- ◆ Yaratıcı gücü teşvik yarışmaları
- ◆ Sanat galerileri
- ◆ Çocuk tiyatrosu
- ◆ Çocuk korusu

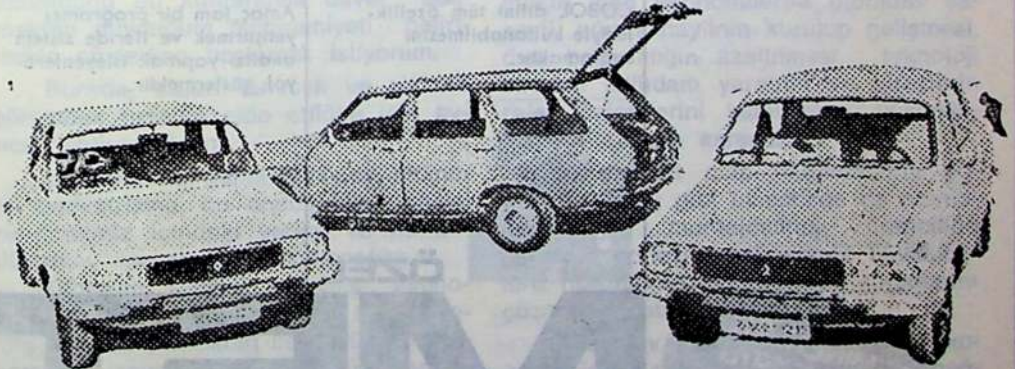
KÜLTÜR ve SANAT HİZMETLERİNDE DE
ÖNCÜ BANKA

AKBANK

Üç değişik model... Sizin için!

RENAULT

Yetkili Satıcılarında

MET Modern Eğitim Teşisi A.Ş.
Beşiktaş Cad. 8. Kat - İstanbul
Tel: 48240 - 482734 - 482735 - 482736

COBOL dilini ve ileri programcılığı

Eltek-MET öğretir!

bilgisayarların da
kendilerine göre
dilleri vardır...
bunlardan
en geçerlisi
COBOL dilidir!

MET (Modern Eğitim Tesisleri A.Ş.)
yabancı diller
öğretiminin yanı sıra,
ELTEK (Elektronik Teknoloji A.Ş.)
ile işbirliği yaparak
başlattığı çağdaş bir
girişimi başarı ile düzenledi.
Şimdi geliştiriyor:

- Kurslar Türkçe yapılır.
- Haftada 8 saat ve 3 ay sürelidir.
- Her sınıf, en az 8-11 saat pratik bilgisayar uygulaması yapacaktır.

**Bilgisayar (computer)'a
giriş ve programlama
semineri.**

Eğitim, Honeywell donanımı
ile yapılmaktadır.

Eğitimin amacı, öğrencinin
COBOL dilini tüm özellik-
leriyle kullanabilmesini
sağlamaktır.

ÖZEL

**İleri programcılık ve
sistem analizine giriş
semineri.**

İlk kursumuzu bitiren veya
aynı düzeyde bilgisayar
eğitimi görmüş herkese açıktır.

Amaç, tam bir programcı
yetiştirmek ve ileride sistem
analizi yapmak isteyenlere
yol göstermektir.

SEMİNERLER
14 MART 1978
Salı günü
başlıyor.

MET

Ayrıntılı bilgi için adres:

MET Modern Eğitim Tesisleri A.Ş.
Bayıldım Cad. 8 Maçka - İstanbul
Tel: 46 05 40 - 40 47 24 - 47 57 31 - 47 18 91

Türkiye'de Otomotiv sanayiinin durumu ve belli başlı sorunları

Faaliyetlerini yakinen izlediğim ve başarılarını her zaman takdir ettiğim İşletme İktisadı Enstitüsünün tertiplemiş bulunduğu bu konferansa davet edilmekten duyduğum memnuniyeti belirtmekle sözlerime başlamak istiyorum.

Burada, sizleri tanımak ve sizlerle görüşmek fırsatını elde ettiğim için ayrıca bahtiyar oldum.

Ben burada genel anlamda otomotiv endüstrisine, bu endüstrinin ulusal ekonomimiz içindeki yerine ve bu endüstrinin sorunlarına değineceğim.

Otomotiv sanayii, gelişmiş ekonomilerde teknolojik birikim ve tamamlanmış alt yapı olanakları ile büyüyen, ekonominin yapısal tercihlerini etkileyen ve

(1) 10 Ocak 1978 tarihinde İ.Ü. İşletme Fakültesi, İşletme İktisadı Enstitüsünde yapılan konuşma metnidir.

Nazmi YAVUZALP

Ordu Yardımlaşma Kurumu
Yönetim Kurulu Başkanı

ihracat potansiyelini geliştiren başlıca sanayi dalıdır.

Buna mukabil az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde otomotiv sanayii, ağır sanayiinin kurulup gelişmesi, dışa bağımlılığın azaltılması, teknoloji birikimi istihdam yaratma ve bireylerin refah ölçmelerini karşılama yükümlülükleri ile karşı karşıyadır.

Gelişmekte olan ekonomilerin çoğunda olduğu gibi ülkemizde de otomotiv sanayii, montajcılıktan üreticiliğe geçme, yerleşme, ekonomik büyüklüklere ulaşma ve entegrasyon sorunlarını çözme gayretindedir.

Otomotiv sanayii ülkenin tüm ekonomisine çok girift bir şekilde bağlanmış olan bir sektördür.

Otomotiv ürünlerinin çok sayıda ve çok çeşitli parçalardan oluşmaları bu neticeyi doğurmaktadır.

Örneğin bir otomobil 20.000'den fazla çeşitli parçalardan meydana gelmekte ve üretimi diğer bir çok sanayii sektöründen girdilere ihtiyaç göstermektedir.

Bu nedenle, sürükleyici bir sektör niteliğinde olan otomotiv sanayii ürünlerine olan talep değişiklikleri, ekonomimizin tümüne geniş ölçüde yansımakta ve sektörden sektöre yayılmaktadır.

Yurdumuzda otomotiv endüstrisi ilk kez «montaj sanayii» olarak 1954 yılında başlamıştır.

1955 yılında otomotiv sanayiinde 2 adet firma faaliyette iken bu sayı 1964 yılında 12'e 1976 yılında da 18 adede yükselmiştir.

1964 yılında çıkarılan «montaj sanayi talimatı» montaj faaliyetlerini bir düzene koymak ve kademeli olarak bu faaliyetleri üretim sanayiine dönüştürmek amacını gütmektedir.

Özel sektöre ait kuruluşların faaliyete gösterdikleri bu alanda çeşitli darboğazlara rağmen otomobil, otobüs, kamyon, minibüs, kamyonet üretiminde başarılı örnekler verilmiş, büyük aşamalar kaydedilmiştir.

1976 yılında yerli yan sanayiinin kaydettiği olumlu gelişmelerle, taşıt üretiminde oldukça yüksek yerli katkı oranı gerçekleştirilmiştir.

Hatırlamak gerekir ki, 1964 yılında yerli katkı oranı %25 dolaylarında iken bu oranlar 1976 yılında:

— Otomobilde	% 70
— Kamyon-Kamyonette	% 60
— Minibüste	% 60
— Otobüste	% 70
— Traktörde	% 60

seviyelerine ulaşmıştır.

Bu oranlar 1978 yılında :

— Otomobilde	% 90
— Kamyon-Kamyonette	% 75
— Minibüste	% 75
— Otobüste	% 80
— Traktörde	% 75

seviyelerine ulaşacaktır.

Yerli katkının daha da yükseltile-

memesinin ana nedeni, ülkemizde motor ve aktarma organları üretiminin henüz bulunmamasıdır.

Motor ve aktarma organları gibi otomotiv sanayii için zorunlu temel yatırımların da gerçekleşmesi halinde, otomotiv sanayii oısa bağımlılıktan kurtularak arzu edilen bir düzeye gelecek ve gerçek anlamda bir sanayi haline dönüşecektir.

1954 yılında «montaj sanayii» olarak başlayan otomotiv sanayii, 23 yıllık süre içerisinde gelişerek üretim endüstrisi haline gelmiştir.

Görüşüme göre Türkiye'de montaj sanayii, sanayileşme için gerekli ortamı hazırlamış ve fonksiyonunu tamamlamıştır.

Montaj sanayiinin, sanayileşme için gerekli ortamı hazırladığı ve fonksiyonunu tamamladığını ifade etmemin nedeni, ülkemizde %90 yerli katkı oranı ile Oyak-Renault tesislerinde motor üretiminin gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Otomotiv sanayii, kuruluşundan bugüne kadar geçen süre içerisinde üretim yönünden küçümsemeyecek boyutlara ulaşmıştır.

1968 yılında kamyon, kamyonet, traktör, otobüs, minibüs-arazi binek olmak üzere toplam 32.020 adet araç üretilmiş idi.

Bu miktar 1971 yılında otomobil üretiminin de devreye girmesi ile %25 lik bir artışla 41.137 adede, 1976 yılında da %266 lik bir artışla toplam 147.219 adede ulaşmıştır.

Ancak, 1977 yılında daralan döviz rezervleri nedeniyle durdurulan transfer ödemeleri üretimi geniş ölçüde etkilemiştir.

1977 yılında üretimi gerçekleştirilen toplam araç adedi 134.490 dır. Mevcut kuruluşlarda 1978 yılında üretimi öngörülen toplam araç adedi ise 200.000 civarındadır.

Firma başına düşen küçük kapasitelere ve ekonomimizin en güç darboğazına rağmen, 1977 yılında kapasite

oranı tek vardiya üzerinden belli bir düzeye ulaşmıştır.

Nitekim, 1977 yılında 136.000 adet/yıl olan kurulu kapasite'ye karşın fiilen 134.490 araç üretilmiştir.

Sözünü ettiğim bu kapasite kullanım oranı üç vardiya halindeki bir çalışma ile karşılaştırıldığında, bu durumda kapasite kullanım oranının %40 civarında kaldığı tahmin edilmektedir.

Tahminlere göre otomotiv sanayii 1975 yılında 10 milyar değerinde bir üretimde bulunmuş ve millî gelire, üretim değerinin %40'ı oranında katkı sağlamıştır.

Bu rakamlara göre cari faktör fiyatları ile 485 milyar lira tutarındaki gayri safi millî hasılaya oranla, yalnız otomotiv sanayii kuruluşlarının 4 milyar lira tutarındaki katma değeri, GSMH'nin %1'i kadardır.

Aynı yılda, bütün kamu iktisadi teşebbüsleri katma değerinin GSMH içindeki oranının %15 civarında olduğu düşünülürse, katkının önemi kendiliğinden belirlenmiş olacaktır.

Sürükleyici ve geliştirici rolü dolayısıyla sanayileşmiş ülkelerde olduğu gibi, kalkınmakta olan ülkelerde de otomotiv endüstrisine özel bir önem vermişler ve hızlı kalkınmaları için bu endüstriyi bir «araç» olarak kullanmışlardır.

Bu durum, gerek Batı ülkelerinde gerekse sosyalist ülkelerde açıklıkla izlenmektedir.

Biraz önce de belirttiğim gibi, otomotiv endüstrisi öyle bir endüstri dalıdır ki, tüm ulusal endüstrimizin iticisi ve geliştiricisidir. Adeta endüstrimizin lokomotifidir.

Bu endüstrinin, ekonomide geniş bir istihdam doğurucu etkisi vardır. Ana sanayi yanında yan sanayi, satış, bakım, tamir, servis, yedek parça hizmetleri, akaryakıt işletmeleri gibi direkt ve tuz, bankacılık, sigortacılık, inşaat, ulaştırma gibi alanlarda da endirekt olmak üzere çoğalta tesiri mevcuttur.

1954 yılında 3.108 kişi ile başlayan bu endüstri kolunda 1977 yılı sonu itibarıyla 17.409 kişi çalışmıştır.

Belirttiğim bu miktarda yan sanayi kuruluşlarındaki istihdam hariçtir.

Otomotiv sanayiinin istihdam etkisini bazı tahminlerle ortaya koyma olanığı vardır.

Bu tahminler, üretici kuruluşlarda çalışan her işçinin, yan sanayide 5 işçiye imkân yarattığını göstermektedir.

Üretici kuruluşlara ait yan hizmetlerde dikkate alınırsa bu oranın 20'ye yükseldiği görülmektedir.

Diğer bir deyişle, bu sanayide çalışan her personel, ekonominin diğer kesimlerinde 20 kişiye imkân yaratmış olmaktadır.

Her çalışanın ortalama 4 kişiyi beslediği varsayılırsa, otomotiv sanayide çalışanlar nedeniyle yaklaşık 360.000 kadar ailenin ve 1,5-2 milyon'a yakın nüfusunun yolla geçim sağladığı öne sürülebilir.

Otomotiv sanayide Türk sermayesi çoğunlukta bulunmaktadır. Yukarıda değindiğim 18 üretici kuruluşun sadece 7'si yabancı sermayeli kuruluştur.

Diğer bir deyimle karayolu taşıt üretimi yapan firmaların %43'ünde yabancı sermaye mevcuttur.

Yabancı sermaye yönünden asgari iştirak TOE'dedir (%10). Diğer iştiraklerin hepsi %25'in üzerinde olup, azami iştirak hissesi %50'nin altındadır.

Görüldüğü ki, otomotiv sanayide faaliyet gösteren kuruluşların yönetim kontrolü Türk sermayesinin elindedir.

Otomotiv sanayii, yerli ve sanayinin gelişmesine imkân veren bir sanayi dalıdır.

Bu itibarla, otomotiv sanayiinin gelişmesi otomatik olarak kendisi ile birlikte diğer sanayi kollarını da geliştirmektedir.

Otomotiv sanayii, aynı zamanda hazine için emin, istikrarlı ve çok verimli bir gelir kaynağıdır. Firmaların kazançları, üretim ve satış üzerinde tahsil edilen vergiler, direkt veya endirekt olarak

bu alanda çalışan personele yapılan ödemelerden tahsil edilen vergiler bir kaç milyarın çok daha ötesindedir.

Nitekim, sadece 14 üretici firmanın 1976 yılında ödedikleri vergiler toplamı 3,5 milyar mertebesindedir.

Uluslararası rekabet, en iyi ürüne yönelen talep, dünya standartlarına uygun mal üretimi ve bunların pazarlanması gibi nedenlerle, üretici kuruluşlar en yeni teknolojiyi yerli olarak üretmek veya ithal etmek durumundadırlar.

Otomotiv sanayii, ser'i üretim usullerini gerektirdiği için, üretim teknolojisinin gelişmesine katkıda bulunmakta, kendi kendini yenilemekte ve büyük işletme sermayesini gerektirmektedir.

Bu özellikleri nedeniyle otomotiv sanayii, ülkenin teknolojik bilgi birikimini, genel yatırım hacmini artırıcı bir rol oynamakta ve döviz tasarrufu sağlamaktadır.

Üzerinde önemle durulacak bir diğer konu da, otomotiv sanayiinin Harp Sanayiine yardımcı olma özelliğidir.

Ulusal savunma gücünün geniş olanaklı olabilmesi ancak, gelişmiş bir otomotiv sanayiinin varlığına bağlıdır.

Silâhlı Kuvvetlerimizin mobilize edilmesi bu sanayiın gereksinmelerinin en kısa zamanda ve süratle sağlanmasına bağlı bulunmaktadır.

Batı ülkelerinde en yeni ve en iyi teknolojiyi uygulama zorunluluğu nedeni ile güçlü üretici ve yan sanayii kuruluşları, bünyeleri içerisinde kalite kontrol laboratuvarları kurmakta ve geniş araştırma ve geliştirme çabalarına girmektedirler.

İster kuruluşların kendi bünyelerinde bulunsun, ister resmi veya özerk kuruluşlar şeklinde teşekkül etsin, bilimsel güç birikimine, araştırma ve geliştirmeye olanak sağlayan en önemli hareket otomotiv sanayiinden gelmektedir.

Yine Batı ülkelerinde, yeni geliştirilecek bir model için araştırma ve deneme çalışmalarının 4-5 sene gibi uzun

bir sürede oluştuğu, hepimizce bilinen bir gerçektir.

Görülüyor ki, otomotiv sanayiinde faaliyet gösteren güçlü kuruluşlar araştırma ve geliştirme çalışmalarına çok önem vermektedirler.

Ülkemizde, bu tür çalışmaların henüz arzu edilen bir düzeyde olmadığını izlemekteyiz.

Bu nedenle, başta otomotiv sanayii kuruluşları olmak üzere üniversitelerimizin de bu konuya gereken önemi vermeleri ve yoğun bir çalışma içerisine girmeleri gerektiği kanısındayım.

Mühendislerimizin ve teknik elemanlarımızın yeni bir araç modeli geliştirmek veya üretilen mevcut bir araca yeni bir buluşu ve tekniği adapte etme yeteneğine sahip olduklarına inancım sonsuzdur.

Kamu oyununda oluşan ve yerleşen genel bir kanı mevcuttur. Bu kanı, karayolu şebekemiz mevcut ihtiyacı karşılamadığı halde, otomotiv sanayii ürünleri üretimine gereksiz önem ve ağırlık verildiği merkezindedir.

Ancak, talebin kendiliğinden oluştuğu ve hatta mevcut talebin dahi karşılanmadığı bir ortamda bu tür bir yargının gerçeği yansıtmadığı açık bir olgudur.

Temennim, otomotiv sanayii ürünlerine karşı artan talebe karşın karayolu şebekemizin bu artışa paralel bir şekilde geliştirilmesi ve oluşturulmasıdır.

Verdiğim bu bilgilerden de anlaşılacağı gibi, başka hiç bir sanayi kolu, otomotiv sanayii kadar çok sayıda değişik parçalar, araştırma ve geliştirme çalışmalarını ve yan sanayii kollarını gerektirmez.

Sanayileşme yolu ile kalkınmada pek çok ülkenin hareket noktası olarak otomotiv sanayiini seçmesinin asıl nedeni, bu sürükleyici fonksiyonudur.

Büyüklüğü ve karmaşık nitelikleri yanında otomotiv sanayiinin bugün pek çok sorunları bulunmaktadır.

Ancak sorunlar üstlerine atılmadığı taktirde güçlük yaratırlar. Biz bu

sorunların neler olduğunu bildiğimize göre, bunların çözüm yollarını da bulacağız demektir.

Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu ortamda en önde gelen sorunların başında transfer güçlükleri yer almaktadır.

Türk ekonomisinin içinde bulunduğu döviz dar boğazından ve transfer tıkanıklığından en fazla etkilenecek üretim dalı, otomotiv sanayiidir.

1977 yılının Şubat ayından itibaren durdurulan transfer ödemeleri üretimi geniş ölçüde etkilemiştir.

Otomotiv sanayii firmaları, 1977 yılında üretimlerini sürdürebilmek için mal mukabili ve akseptans kredileri yoluyla CKD ithalâtlarını devam ettirme gayreti içinde olmuşlardır. Bu uygulamaya rağmen, üretim programları kısılmıştır.

1977 yılında transfer bekleyen 300 milyon dolarlık talep hariç 1978 yılında otomotiv sanayii kuruluşları ithalât için 400 milyon dolar dolayında döviz tahsisi beklemekte, üretici firmalar, personel mevcutlarını azaltma eğiliminde bulunmaktadır.

Dış ve iç fiyatlarındaki artışı yanı sıra, kur farkları bekleyen akreditiflerin komisyon ve faiz masrafları, iç stok taşıma maliyeti ve toplu iş sözleşme zamları, araç maliyetlerini geçen yıla oranla artırmaktadır.

Ekonomimizde bir ferahlama olmadığı ve döviz tahsisleri yapılamadığı takdirde, otomotiv sanayisinin içinde bulunduğu bunalımın dolaylı olarak diğer sektörleri de etkisi altına alması beklenebilir.

Döviz transferi olanağı sağlansa dahi, otomotiv sanayii yabancı ülkelerdeki teknoloji, üretim süreleri, fiyat değişimleri ve Türkiye'deki döviz kurunu değiştirmelerini etkisi altındadır.

Yabancı ülkede bir parçanın siparişi ile ana mamulün müşteriye teslimi arasında 10-20 ay gibi geçen süreler nedeniyle, oluşan plânlama ve finanslama faaliyetini karmaşıklığını açıklama-

ya dahi gerek yoktur.

Yerli teknolojinin yaratıcı bir düzeye yükseleceği zamana kadar bu sorunun süreceği kabul edilmelidir.

Güncel olan diğer önemli bir sorun da araç satış fiyatlarının tespiti konusudur.

Otomotiv sanayii ürünlerinin fiyatlarının resmi organlarca tespit edilmesi, ekonomiyi yararına olmamaktadır.

Maliyetlerdeki artışlar ayrıntılı bir şekilde tevsik edildiği halde satış fiyatlarında yapılmaması gereken zorunlu artışlar, sağlanamamakta, üretici önemli kayıplara uğrarken, piyasada farklı fiyat meydana gelmektedir.

Meydana gelen bu fiyat farkını ise, gayrimeşru kazanç olarak tanımlamak mümkündür.

Baskı ve kontrol altında tutulan perakende satış fiyatları nedeniyle üretici zarar ederken, üçüncü şahısların gayrimeşru kazanç, elde etme olasılığı, hiç bir kontrole tabi olmayan bir ortamda, her geçen gün biraz daha gelişmektedir.

Piyasanın bu şekilde gelişmesi ise, gerçek ihtiyaç sahiplerinin mağdur olmalarına sebebiyet vermekte ve bu tür uygulamadan da devletin vergi kaybı küçümsenmeyecek tutarlara ulaşmaktadır.

4 Ocak 1978 tarihli resmi gazetede yayımlanan ve taksitli satışların nasıl yapılacağını içeren 1 No'lu tebliğ genel anlamda iki amaca yönelik bulunmaktadır.

A — Alınan peşinat ve kaporaların düşürülmesi nedeniyle tüketicilerin korunması.

B — Vadelerin düşürülmesiyle yükselen aylık taksit ödemeleri nedeniyle arz-talep arasındaki ilişkinin dengelenmesi.

Ancak, araç almak için sıraya girmelerde tahsil olunacak azami meblağın satış tutarının %20'si ile sınırlandırılması talebi daha da arttıracak ve spekülâtif amaçlarla araç alma işi yaygınlaşacaktır.

Bu uygulamada da ezilen ve hakkı yenen yine gerçek ihtiyaç sahibi olurken, üreticiler ve onun pazarlayıcısı durumunda olan küçük müesseseler mağdur olacak, aracılardan haksız kazanç sağlamaları teşvik edilmiş olacaktır.

Bugüne kadar gözlemlenen sanayi stratejisini ve montaj sanayii talimatının çok sayıda küçük kapasitelerin kurulmasını teşvik ettiği söylenebilir.

Örnek olarak ülkemizde %60 oranında yerli katkı oranıyla yerli traktör üretilebilecek iken, ihtiyaç karşısında tüm traktör ithalâtı yapılmaktadır. 1975 yılında 18.204, 1976 yılında ve 1977 yılında 33.000 adet komple traktör ithalâtı yapılmıştır.

Bu döviz darlığında 1977 yılında komple traktör dahil nakil vasıtaları ithalâtı için harcanan döviz tutarı 500 milyon \$ kadardır (1).

Sözünü ettiğim bu dövizin verli üretim karşılığı olan %60'ı, yani 300 milyon doları tasarruf edebilme olanağı olduğu halde, nedeni bilinmeyen bir politikanın izlenmesi bu fırsatın kaçırılması sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan bu komple traktör ithalâtının diğer bir özelliği ise, vurdur getirilen traktörlerin muhtelif marka ve modellerden oluşması ve bir coğrafyanın memleketimizde üretimlerinin bulunmamasıdır.

Memleketimizde üretimi yapılmadığı halde komple ithal edilen traktörlerin, zamanla gerek yedek parça gerekse servis ve bakım hizmetleri bakımından meydana getirdiği sorunlar ise hepimizce bilinmektedir.

Otomotiv sanayiinde birim değerlerinin yüksek bulunuşu, ana mamul parçaları sayısının çok yüksek ve üretim sürelerinin uzun oluşu önemli iç ve dış finansman sorunları yaratmaktadır.

Kredili satışlar iç finansman için çok yüksek tutarlarda kredilerin sağlanmasını gerektirmektedir.

1977 yılında ithali gerekli parçalar için transferlerin yapılamaması bütün sanayi için 200 milyon dolar (yaklaşık 4 milyar TL.) karşılığında Türk Lirasının Merkez Bankasında bağlanması sonucunu yaratmıştır.

Otomotiv sanayii firmaları, ekonomide zaman zaman ortaya çıkan olağan üstü finansman ihtiyacını karşılamak durumunda kalmaktadırlar.

Ayrıca ithal parçalarının döviz ihtiyaçları, döviz kredilerinin ve yabancı piyasalardan özel fonların yaratılması ihtiyacını doğurmaktadır.

1976 yılında yapılan 5,1 milyarlık bir ithalâtın içerisinde otomotiv sanayii'nin önemli bir yeri vardır.

Bu %11,1'lik bir oranı ifade etmektedir.

Ancak, dışarıdan bu kadar çok ithalât yapan bu sanayi dalının toplam ihracat içerisindeki oranı ise, %1,5'dir.

Bu nedenle ve kısacası otomotiv sanayii ihracat'daki payını büyük ölçüde arttırmak ve başlıca ihracat kalemlerinden biri olmak zorundadır.

Otomotiv sanayii ürünlerinin hem parça olarak hem de son ürün olarak ihracatını geliştirmek gereğine inanmaktayım.

Şüphesiz bu ihracatta başlıca ara mamuller cekecektir. Ancak, ara mamullerin ihracatı ile yetinmemek ve son mamul olan otomobil, kamyon, kamyonet ve traktörün de ihracatına başlanabilmek için gerekli hazırlıkların süratle yapılmasını zorunlu görmekteyim.

Açıklamalarımda, sanayi dalı içinde üretim payı en yüksek, milli gelir içinde en büyük yeri alan otomotiv sanayinin, sanayileşme açısından ne derece büyük bir önem arzettiğini ve sanayileşmede itici rol oynadığını belirtmiş bulunuyorum.

Otomotiv sektörü, kendisine lüzumlu olan gelişmeler ve olanaklar sağlandığı ve ekonomik engellerle bünyesel bozukluklar ortadan kaldırıldığı taktirde, ekonomimize yüksek katma değer ve döviz tasarrufu sağlayacak, dolayısıyla

(1) 30 Kasım 1977 itibarile 529.577.000 \$'dir.

beklenen fonksiyonları en geniş ve en iyi şekilde yerine getirebilecektir.

Ülkemiz ekonomisinin geleceğinin otomotiv sanayiinin gelişmeleri ile yakinen ilgili olduğunu belirtmekte yarar görmekteyim.

Sektör, ülkenin işsizlik sorununun çözümünde de devletin en büyük yardımcısı olabilecektir.

Otomotiv sanayiinin kendisinden beklenen hayati fonksiyonları yerine getirebilmesi, sanayileşmenin ve kalkınma hamlesinin hızlandırılabilmesi, dışa bağımlılığın asgariye düşürülebilmesi; yölerinden alınması gereken pek çok tedbir olduğu kanısındayım.

Bu tedbirleri şu şekilde özetlemem mümkündür:

1 — Traktör ithalâtına son verilmesi, komple traktör ithalâtı için ayrılan bütün tutarları otomotiv sanayiinin bekleyen transferlerinin yapılmasına tahsis edilmelidir.

2 — Mevcut kapasitenin kullanılması için yapılan döviz ve ithalât taleplerine büyük öncelik verilmelidir.

3 — Otomotiv sanayiine uygulanan fiyat kontrolü tamamen kaldırılmalıdır.

4 — Otomotiv sanayii ürünlerinin ihracatını teşvik için ana mamul ve parça ihracatına %40'tan az olmamak kaydıyla bir vergi iadesi sağlanmalıdır.

5 — Özellikle yan sanayi firmaları arasında birleşmeler vergi, özel döviz tahsisi ve benzeri yollarla teşvik edilmelidir.

6 — Otomotiv sanayii kuruluşları motor, aktarma organları, ağır döküm sanayii fabrikalarının kurulması için ortaklaşa girişimlerde bulunmalıdırlar.

Yurt dışı para ve sermaye piyasalarından döviz kredileri sağlamak üzere bir özel dış kredi bankası kurulmalıdır.

7 — Güçlü otomotiv sanayii kuruluşları, taksitli satışlardan sağladıkları senetleri iskonto ederek üretici firmalarına fon sağlayacak bir kredi kurumunu geliştirmelidirler.

Mensubu bulunduğum kuruluş, gelir gayeli yatırımlarına ayırdığı fonlarının büyük bir kısmını otomotiv sanayiine tahsis etmiştir.

(1977 yılı sonu itibariyle: Toplam kurum taahhüdü 1,6 milyar liradır. Bunun 844 milyon lirası otomotiv sanayiine %53, 238 milyon lirası Çimento Sanayiine %15, 217 milyon lirası Petrokimya Sanayiine %13, 302 milyon lirası diğer sektörlerle %19 ait bulunmaktadır.)

Bugün olduğu gibi, otomotiv sektörünün gerek ana gerekse yan sanayi üreticileri ile bir araya gelerek meselelerimize birlikte eğilmeye ve sorunlara çözüm yolları sağlamaya çalışmaktayız.

Daha evvelce de belirttiğim gibi, sorunlar üsilerine gidilmediği taktirde güçlük yaratırlar.

Ortaklaşa bir çalışma ve karşılıklı dayanışma ile birlikte hükümetimizin desteği ile her türlü sorunun üstesinden geleceğimize inancım tamdır.

Sözlerime burada son verirken bana huzurlarınızda konuşma ve sizleri tanıma fırsatı veren Enstitünün değerli yöneticilerine şükranlarımı, siz sayın arkadaşlarıma en içten başarı ve sağlıklı dileklerimi sunarım.

EV
sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

YUVA
hesabımızla
EV
edinmenize
yardımcıyız
asırlık tasarruf bankası

EMNİYET
SANDIĞI

**üstünlüğü
dünyaca
kanıtlanmış**

International İS MAKİNALARI

Türkiye'de de sürdürüyor dünya çapındaki ününü INTERNATIONAL İş Makineleri. Türk müteahhitlerine ve madencilerine de güç ve güven veriyor, işçilikten, zamandan tasarruf sağlıyor.

INTERNATIONAL PALETLİ ve LASTİK TEKERLEKLİ Yükleyicilerin yurdumuzda ihtiyacı en fazla hissedilen ve kapasiteleri aşağıda açıklanan tipleri ÇOK KISA ZAMANDA ve MAL MUKABİLİ teslim edilir. Bu tiplerle ilgili yedek parça stokları şimdiden tamamlanmıştır. Ödemelerde geniş kolaylıklar sağlanır.

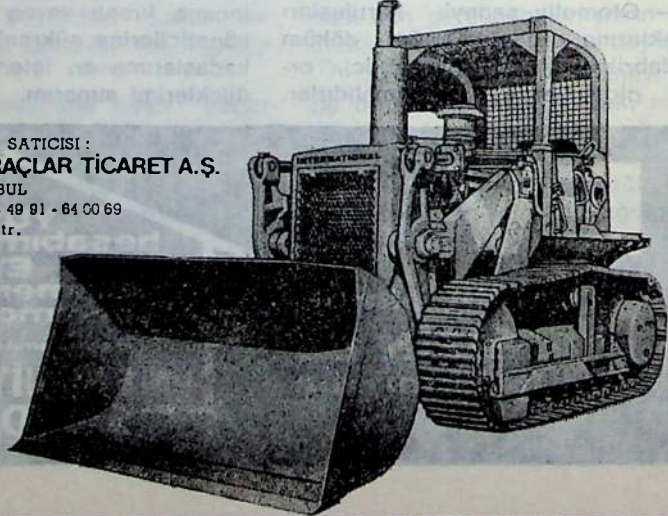
Sayın müteahhit ve madencilerimizin bilgi ve dikkatlerine sunarız.

Tipi	Motor Gücü	Keçe Kapasitesi
175 C Paletli yükleyici	DT-466 130 HP	1.72 m ³
515 Lastik tekerlekli yükleyici	D -358 98 HP	1.15 m ³
520 A Lastik tekerlekli yükleyici	D -358 114 HP	1.60 m ³
530 A Lastik tekerlekli yükleyici	DT-358 136 HP	1.91 m ³

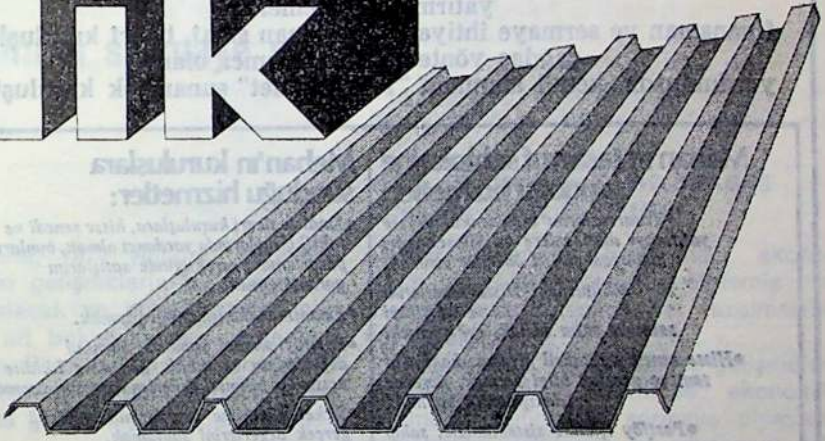

**TÜRKİYE GENEL SATICISI :
MOTORLU ARAÇLAR TİCARET A.Ş.**

4. Levent-İSTANBUL
Tel : 64 49 90 - 64 49 91 - 64 00 69
Telex 22539 .mat tr.

Yeni lik

trapezoidal

**ALÜMİNYUM
ÇATI
CEPHE ve
TAVAN KAPLAMA
ELEMANI**

- Daha geniş aşık aralığı
- Daha az demir kullanımı
- Daha az işçilik
- Daha kolay ve süratli montaj

DETAYLI BİLGİ İÇİN TEKNİK ELEMANLARIMIZ HİZMETİNİZDEDİR

Morkeç : Büyükdere Cad. No. 48 Kat 5 İSTANBUL Tel. : 66 33 00 (4 Hat)
İzmir İrtibat Bürosu : Cumhuriyet Bulvarı 1380 Sok. 4 B/B İZMİR Tel. : 12 60 68
Ankara İrtibat Bürosu : Tunus Cad. No. 83/B Kavaklıdere ANKARA Tel. : 28 15 06
Fabrika : Gebze Dİllovası

NASAS
ALÜMİNYUM SAN. ve TİC. A.Ş.

Ülkemizin tek
"TAM HİZMET" sunan
Sermaye Piyasası Kuruluşu

MEBAN

Meban, tasarruflarını verimli, güvenilir kaynaklara
yatırmak isteyenlere,
finansman ve sermaye ihtiyaçları bulunan sınıai, ticarî kuruluşlara
çağdaş yöntemlerle yardımcı olan
yurdumuzda, kendi alanında "Tam Hizmet" sunan tek kuruluştur.

Meban'ın tasarruf sahiplerine sunduğu hizmetler:

- Tasarruflarını bir menkul değere yatırmayı düşünenlere en yüksek kârı sağlayan çeşitli öneriler sunmak.
- Elinizdeki Hisse senetlerini ve tahvilleri satmak, satın almak, değiştirmek.
- Hisse senedi ve tahvil piyasası hakkında tam ve gerçekçi bilgi vermek, ücretsiz danışmanlık yapmak.
- Portföy işletme sistemimizle, sahip olduğunuz nakit ve menkul değerlere en yüksek verimi sağlamak.

Meban'ın kuruluşlara sunduğu hizmetler:

- Sınıai ve ticarî kuruluşlara, hisse senedi ve tahvil ihraçlarında yardımcı olmak, bunları pazarlamak, gerektiğinde satışlarını garanti etmek.
- Finansman danışmanlığı yapmak.
- Portföy analizi yaparak, menkul değerlerinin verimlilik, güven ve likidite açısından bilimsel değerlendirmesini yapmak.
- Şirketlerin hisse senetlerinin bugünkü gerçek değerlerini saptamak.
- Şirket birleşmelerinde yardımcı olmak.
- Yurt içinden ve dışından finansman sağlamak.

MEBAN
MENKUL DEĞERLER BANKERLİK ve FİNANSMAN A.Ş.

İstiklâl Cad. Odakule İş Merkezi, Kat: 17
Beyoğlu - İstanbul

Tel. : 44 28 36 - 45 17 65

Sermaye Piyasası

Yıl	Sermaye Piyasası (Milyon TL)	Yıl	Sermaye Piyasası (Milyon TL)
1977	198.000	1978	198.000
1979	202.000	1980	202.000
1981	206.000	1982	206.000
1983	208.000	1984	208.000
1985	210.000	1986	210.000
1987	212.000	1988	212.000
1989	214.000	1990	214.000
1991	216.000	1992	216.000
1993	218.000	1994	218.000
1995	220.000	1996	220.000
1997	222.000	1998	222.000
1999	224.000	2000	224.000
2001	226.000	2002	226.000
2003	228.000	2004	228.000
2005	230.000	2006	230.000
2007	232.000	2008	232.000
2009	234.000	2010	234.000
2011	236.000	2012	236.000
2013	238.000	2014	238.000
2015	240.000	2016	240.000
2017	242.000	2018	242.000
2019	244.000	2020	244.000
2021	246.000	2022	246.000
2023	248.000	2024	248.000

1977 yılında sermaye piyasası

Doç. Dr. Mehmet Şükrü TEKBAŞ
Doç. Dr. Ünal BOZKURT

Bu sayıda, 1977 yılında Sermaye Piyasasındaki gelişmelerin bir değerlendirilmesi yapılacak ve bu piyasayla ilgili 1978 yılına ait bekleyişe yer verilecektir. Sermaye Piyasasında izlenen gelişme, büyük ölçüde ülkenin ekonomik ve politik alanda göstermiş olduğu gelişmeye bağlıdır.

1977 yılında Türkiye, genel ve yerel seçimlerin de etkisiyle çok hareketli bir dönem geçirmiştir. Bu ortamda, aynı yıl içinde üç değişik hükümetin işbaşında bulunmuş olması, bir belirsizlik ve istikrarsızlık kaynağı olmuştur. Yedi ay ara ile yapılan seçimler, ülkeyi, 1977 yılını bir seçim ekonomisi içinde geçirmeğe zorlamış ve kaynak israfına yol açmıştır.

Ekonomik yönden 1977 yılı darboğazlarla dolu bir yıl olarak geride kalmıştır. Ödemeler dengesi açığı, %40'a yaklaşan enflasyon hızı, işsizlik, enerji

darboğazı, sendikal hareketler, ekonominin genel görünümünü belirlemiş ve üretimin bazı kesimlerde azalmasına yol açmıştır.

Bu politik ve ekonomik gelişmeler, başka bir deyişle politik ve ekonomik ortamdaki belirsizlik, sermaye piyasasını yakında etkilemiş, bu piyasanın dalgalı ve istikrarsız dönem geçirmesine neden olmuştur. Yıl içinde sermaye piyasasında izlenen gelişmeyi hisse senedi ve tahvil piyasası olarak inceleyebiliriz.

Hisse Senedi Piyasası.

Birincil hisse senedi piyasası, yatırımcıların yatırımlarını ertelemeleri sonucunda oldukça durgun geçmiş, başka bir deyişle çıkarılan hisse senetleri miktar ve tutarı sınırlı ölçülerde kalmıştır. Yıl içinde kurulan limited ve anonim ortaklıklara ait bilgi Tablo 1 de verilmektedir.

Tablo 1
1977 Yılında Kurulan Ortaklıklar

Ay	Limited Ort.		Anonim Ort.	
	Sayı	Sermaye (Bin TL.)	Sayı	Sermaye (Bin TL.)
Şubat	18	14.700	54	139.050
Mart	30	15.340	60	203.350
Nisan	28	25.332	70	380.450
Mayıs	26	11.175	73	306.100
Haziran	27	228.980	83	362.900
Temmuz	42	38.530	64	277.045
Ağustos	44	23.225	74	287.176
Eylül	19	9.264	19	146.975
Ekim	25	47.380	58	235.590

Yıl içinde 18 işletme, 1643.6 Milyon TL. lik sermayelerinin tahminen 418.5 Milyon TL. lik kısmını halka açmıştır (1). 1977 yılında halka açılan işletmeler, sermayeleri ve halka açtıkları sermaye miktarı Tablo 2'de verilmektedir. Son yıl-

lardaki hisse senedi ihraçları ise Tablo 3'de yer almaktadır. Tablolardan görüldüğü gibi 1974 yılından itibaren her yıl çıkarılan hisse senedi tutarı azalma göstermektedir.

Tablo 2
1977 Yılında Halka Açılan İşletmeler

Tarih	Firma	Halka açılan		Açıklama
		Sermaye (Milyon TL.)	Miktar (Milyon TL.)	
Ocak 1977	Özaltın Sınai Yatırım A.Ş.	5	3	Yeni Kuruluş
Şubat 1977	Aslan Çimento A.Ş.	206,6	1.2	Sermaye art.
Şubat 1977	Hıntaş, Hitit Ziraat ve Nebati Yağ San. A.Ş.	70	30	Sermaye art.
Mart 1977	Bakırsa'nın Bakır Mamulleri San. A.Ş.	120	30	Sermaye art.
Mart 1977	Gimtaş Kablo San. A.Ş.	40	20	Sermaye art.
2.5.1977	Asil Çelik San. ve Tic. A.Ş.	550	110	Yeni kuruluş
2.5.1977	Mentaş Menkul Değerler Tic. A.Ş.	25	6.3	Yeni kuruluş
Haziran 1977	Mostaş Manisa Mobilya San. ve Tic. A.Ş.	14	5	Sermaye art.
Haziran 1977	Eczacıbaşı Yatırım Holding A.Ş.	180	20	Sermaye art.

(1) Türkiye İş Bankası, Ekim sonu itibariyle.

Ağustos 1977	Mentaş Menkul Değerler Tic. A.Ş.	25	7.5	Sermaye art.
Ağustos 1977	Bartuşan Bartın Tuğla San. A.Ş.	37	36.5	Sermaye art.
Ağustos 1977	Yetsun, Yeter Sunta San. ve Tic. A.Ş.	60	20	Yeni kuruluş
Ağustos 1977	Cisan Cide Orman Ürünleri San. ve Tic. A.Ş.	60	40	Sermaye art.
2.9.1977	Balaban Süt ve Mamulleri A.Ş.	50	9	Yeni kuruluş
19.9.1977	Dokusan İstanbul Dokuma San. ve Tic. A.Ş.	100	40	Sermaye art.
30.9.1977	Çumra Kâğıt San. A.Ş.	41	20	Sermaye art.
Eylül 1977	Uygar Motor San. A.Ş.	60	20	Sermaye art.
		1643.6	418.5	

Tablo 3

Hisse Senedi İhraçları (Milyon TL.)

1972	180
1973	800
1974	1900
1975	700
1976	658
1977	418

İkincil hisse senedi piyasasında 1976 yılının son aylarında görülen durgunluk 1977'nin ilk aylarında da devam etmiştir. Söz konusu dönemde bankalara ait hisse senetlerinde spekülasyonlar başlamış ve özellikle Yapı ve Kredi Bankası ile Garanti Bankası hisseleri talebi artmıştır. Piyasada beklenen canlanma 1976 yılı kârlarından dağıtılacak olan kâr paylarının belli olmaya başlaması ile Şubat ayı sonları ve özellikle Mart ayı başlarında gerçekleşmiş ve Ocak ayında 112 olan indeks Mart'ta 128'e yükselmiştir. Genel kurul toplantılarının ve kâr payı dağıtımının erken tarihlere alınmasıyla ve politik ve ekonomik ortamdaki belirsizlik nedeniyle, Nisan ayını takiben piyasada tekrar bir durgunluk izlenmeğe başlanmıştır. Bu arada 5 Haziran seçimleri öncesindeki politik durum yatırım kararlarını seçim dönemi sonuna erteletmiş, Haziran'da indeks 114'e gerilemiştir. Yaz aylarında, diğer yılların aksine piyasada bir canlanma gözlemlenmiştir. Bu can-

lanmayı doğuran etkenler arasında bazı işletmelerin sermaye artırımına gidecekleri yolunda söylentilerin yoğunlaşması ve fiyat artışlarının da etkisiyle bazı kesimlerdeki işletmelerin kârlarının yüksek seviyelerde gerçekleşeceği inancının benimsenmiş olması, başka bir deyişle bazı hisse senetleri üzerinde spekülatif hareketlerin artması düşünülebilir. Bu dönemde piyasa çok canlı geçmiş ve fiyatlar yükselerek indeks değerini 136,5'e ulaştırmıştır. Yılın son aylarındaki ekonomik ve politik gelişmeler, sendikal hareketler, yaklaşan toplu iş sözleşmeleri piyasada bir durgunluğun ortaya çıkmasını ve bazı hisse senetlerinin değer kaybetmesine neden olmuştur.

Yıl içindeki gelişmeleri bu şekilde özetlenebilen hisse senedi piyasasında, genel olarak bazı kesimlerdeki işletmelerin hisselerine olan talep ilgi çekicidir. En çok talep edilen, değerleri en çok yükselme gösteren hisse senetleri, bankalara, gübre ve tarım ilaçları işletmelerine ait hisse senetleri olmuştur.

Son yıllarda, banka hisselerine duyulan büyük ilgi, ticaret ve özellikle sanayi işletmelerinin bir para darlığı içinde buldukları, başka bir deyişle büyümelelerini finanse edebilmek için büyük tutarlara ulaşan fonlara ihtiyaç duymuş olmaları ve bankaların bu amaç için çok uygun bir yatırım kabul edilmiş olmasıdır.

1977 yılında işletmelerin büyük bir kısmı (19 işletme) bir yıl önce elde ettikleri kârların %30-69'unu kâr payı olarak dağıtmıştır. Bir hisseye dağıtılan brüt kâr payı bakımından 35 işletme %15-39 diliminde kümelenmiştir.

Tahvil Piyasası

Hisse senedi piyasasında izlenen bu gelişme yanında, yıl boyunca tahvil piyasası da oldukça sönük geçmiştir. Nitekim Dergimizin Ocak 1977 sayısında, 1977 yılında enflasyon hızının 1976'nın çok üstüne çıkacağını, işletmelerin fon ihtiyacının artacağını tahmin ettiğimizi ve çıkarılacak tahvillerin alıcı bulmakta güçlüklerle karşılaşacağını, bu ne-

çienle tahvil ihraçlarında bir azalma beklediğimizi yazmıştık.

1977 yılı içinde çıkarılan tahvil tutan bir yıl öncesinin 1.556 Milyon TL seviyesine oranla gerileme göstermiş ve 1.383 Milyon TL. da kalmıştır. Bu arada Emlâk Kredi Bankası da 400 Milyon TL. lık net %11 faizli tahvil ihracında bulunmuştur. Yaz ayları, tahvil ihracı bakımından diğer aylara oranla daha hareketli geçmiş ve yıl sonlarına doğru çıkarılan tahviller azalmıştır. Elde kesin bilgiler olmamasına rağmen, sonbahar ve kış aylarında çıkarılan tahvillerin büyük bir kısmı alıcı bulamamıştır. Piyasada tahvillere olan talebin düşük olmasında önemli bir neden, enflasyon hızının %40'a yaklaştığı bir ortamda tasarruf sahiplerinin, tasarruflarını net %14.4 kârililiği olan tahvil dışında değerlendirme yolunu tercih etmeleridir. Bu ortamda, birincil tahvil piyasası devamlı yenilik getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Yıl içinde çıkarılan tahvillerin aylara göre dağılımı ve son yıllardaki tahvil ihraçları Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4
Tahvil İhraçları

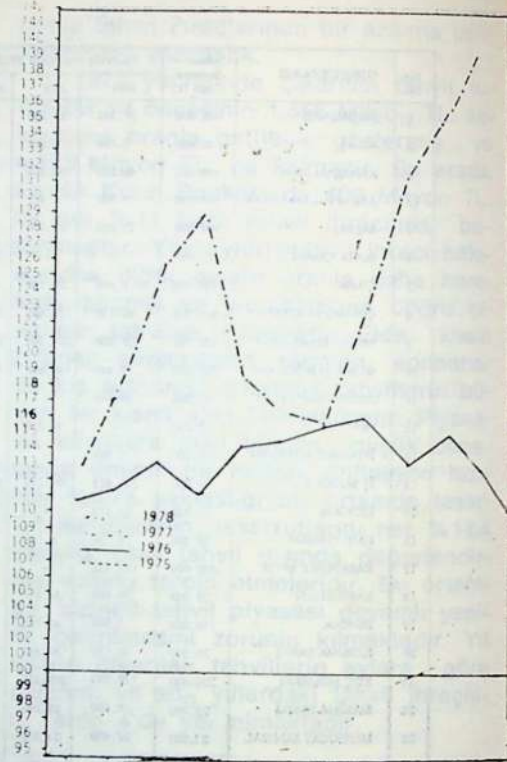
Aylar	Çıkarılan tahvil tutarı	Tahvil çıkarılan işletme sayısı
Ocak	43	3
Şubat	21	1
Mart	18	1
Nisan	35	5
Mayıs	40	4
Haziran	79.5	3
Temmuz	87	4
Ağustos	240.5	10
Eylül	202.5	10
Ekim	240.85	7
Kasım	278.5	10
Aralık	97	5
Toplam	1.382.85	63

Sıra No:	KURULUŞUN ADI	İhtibarı Sermayesi (000 TL)	TAKVİM YILI KARI (000) TL.			TEMETTÜ (%)			OCAK 1978 PİYASA FİYATI (TL)	1976 AĞUSTOS-TAN BÜYÜK FİYATLAR EN YÜKSEK EN DÜŞÜK	
			1974	1975	1976	1974	1975	1976			
1	AKÇİMENTO	105.000	37.742	24.300	47.300	20.00	20.00	20.00	2.000	2.600	1.700
2	ALTAŞ	30.000	5.766	8.215	13.400	-	15.00	15.00	1.750	1.800	1.350
3	ANADOLU CAM	350.000	68.250 ^{k1}	198.000 ^{k2}	17.000	-	-	-	1.500	1.100	800
4	ARSLAN ve ESKİHİŞAR	207.000	9.900	5.417	2.500	15.60	-	-	600	900	425
5	BAŞTAŞ	108.000	27.300	10.500	1.600	13.55	12.00	-	700	900	650
6	BURSA ÇİMENTO	63.000	-	-	21.389	20.00	-	20.00	1.850	1.850	1.300
7	ÇİMSA	160.000	1.600 ^{k2}	25.125 ^{k2}	11.858	-	-	-	1.200	1.225	1.075
8	ÇUKUROVA ELEKTRİK	325.000	62.150	172.685	210.000	15.00	37.50	25.00	2.150	2.400	1.800
9	EREGLİ DEMİR-ÇELİK	600.000	326.800	274.000	331.079	15.00	15.00	15.00	900	1.075	900
10	GÜBPE FABRİKALARI	200.000	72.445	148.658	110.000	30.03	31.25	28.58	2.100	2.850	2.400
11	GOOD-YEAR LASTİK	81.000	38.649	-	40.000	20.00	-	30.00	2.000	2.200	1.600
12	HEKTAŞ	50.000	-	41.319	26.169	21.20	37.92	25.00	2.300	3.000	1.850
13	İSTANBUL PORSELEN	15.000	8.900	-	-	9.00	-	-	725	850	700
14	İŞ BANKASI	40.000	201.461	320.373	523.815	75.00	-	-	15.500	16.500	10.500
15	İZOCAM	11.250	11.310	-	26.200	50.00	60.00	70.00	5.500	5.300	4.750
16	KAY ÖRMAN	30.000	10.130	8.113	17.452	13.50	17.50	25.00	4.000	3.350	2.150
17	KARADENİZ BAKIR	600.000	150.336 ^{k3}	-	-	-	-	-	425	550	425
18	KARTONSAN	70.000	39.900	34.957	35.600	25.00	30.00	35.00	4.200	4.000	2.650
19	KOPİSA	150.000	5.509 ^{k1}	47.120 ^{k2}	83.000	-	-	15.00	3.250	3.250	1.700
20	KORUMA TARIM	70.000	53.170	96.493	21.620	35.00	35.00	35.00	3.500	6.150	3.100
21	KOÇ HOLDİNG	200.000	179.900	207.333	247.000	20.00	20.00	20.00	1.800	1.975	1.825
22	MAKİNA TAKIM	25.000	18.000	23.196	30.068	35.00	35.00	35.00	5.500	5.850	5.100
23	MENSUCAT SANİRAL	81.000	37.400	31.819	26.800	35.00	25.00	10.00	2.500	2.500	1.400
24	NASAŞ	195.000	40.720	65.008	106.00	-	20.00	20.00	2.700	2.725	2.200
25	OLİMK MUKAVVA	150.000	49.229	53.696	46.800	30.00	25.00	25.00	3.350	4.200	2.200
26	PLASTİFAY	18.000	12.004	12.327	21.779	30.00	20.00	30.00	4.000	4.000	2.250
27	POLYLEN	85.000	21.800	25.300	26.500	25.00	20.00	20.00	1.900	2.550	1.600
28	RABAK	210.000	117.500	65.000	98.500	40.00	33.75	35.00	3.300	3.300	2.750
29	SİFAŞ	104.000	36.600	29.000	43.928	25.00	20.00	25.00	3.150	2.600	2.350
30	SİEMENS	70.000	28.400	29.128	45.900	20.00	25.00	33.00	2.350	2.450	1.650
31	SİNAL KALKINMA	425.000	122.565	130.274	173.100	30.00	-	18.00	1.400	2.460	1.350
32	SUNTA	40.000	16.839	46.419	45.100	22.50	40.00	40.00	3.900	4.100	3.600
33	ŞİŞE CAM	100.000	46.600	32.900	64.800	20.00	15.00	22.00	2.000	2.500	1.500
34	TRANSTÜRK HOLDİNG	150.000	27.704	33.795	33.317	16.00	18.00	19.00	1.400	1.550	1.150
35	T. DEMİR DÖKÜM	102.000	32.449	31.499 ^x	27.900	20.00	-	30.00	2.700	2.600	1.600
36	UNİROYAL	150.000	12.600	44.397 ^x	38.558	13.43	-	18.75	1.850	1.850	1.400
37	YATAN KONSERVE	90.000	22.249	628	-	20.00	-	-	550	750	500
38	YAPI ve KREDİ BANK.	600.000	147.624	219.291	257.600	20.00	20.00	25.00	5.600	7.000	3.650
39	EZCACIBAŞI (Holding)	180.000	14.500	15.449	21.182	16.00	17.50	19.00	1.100	1.125	1.050
40	KOÇ YATIRIM ve PAZ.	400.000	52.103	104.462	116.000	12.50	17.50	19.00	1.200	1.275	1.075
41	AROMA	45.000	8.051	10.710	617	16.00	16.00	-	1.350	1.300	1.100
42	BAĞFAŞ*	100.000	26.505	17.195	63.000	35.00	40.00	40.00	2.600	4.150	2.800
43	LASSA	600.000	-	-	-	-	-	-	1.450	1.450	1.100
44	NUH ÇİMENTO	72.000	28.600	35.900	16.800	10.00	25.00	25.00	2.900	3.000	2.100
45	PİMAŞ	50.000	4.800	12.200	12.600	5.00	14.00	15.00	1.900	2.500	1.700

(*) Bilgiç Kuponesi

1977 yılı içinde ikinci tahvil piyasası, birincil piyasaya oranla daha canlı geçmiştir ve işlemiş faiziyle birlikte paraya çevrilebilir tanvillere talep yüksek olmuştur. Piyasada aracılık görevi üstlenen bazı kuruluşlar; ellerindeki tahvillere alıcı bulabilmek amacıyla, tahvillerin reel faizini %14.4'ün üstünde bir seviyede, çok kere %20 civarına yükseltmişler, başka bir deyişle satış fiyatlarını düşük tutarak talep yaratmaya çalışmışlar, bunda da başarılı olmuşlardır.

Enflasyonun %40'lara yaklaştığı bir ekonomide tasarruf sahibi açısından %18 brüt faizli tahvilin çekiciliği çok azaldığı için, tahvile talep yaratmanın bir çözüm yolu olarak tahvil faizlerinin yükseltilmesi ve bazı yeniliklerin (örneğin indeksli tahvil sistemi) getirilmesi akla gelmektedir. Nitekim, geçmiş yıllarda tahvil faizinin yükselmesini takip eden dönemlerde, tahvil satışlarının artmış olduğu gözlemlenmiştir. Ancak, böyle bir uygulamanın daha önceki dönemlerde piyasaya çıkarılmış tahvillerin de faizlerini yükseltilmesi gereğini doğurması bakımından ihracı işletmeleri güç durumda bırakabileceği ileri sürülebilir.

TABLO A
BANKA ve EKONOMİK YORUMLAR
İndeksi

12.10.1973 = 100

AYLAR	1975	1976	1977	1978
Ocak	95,32	110,72	112,26	141,84
Şubat	97,16	111,13	117,37	
Mart	102,02	113,07	125,47	
Nisan	100,31	110,80	128,39	
Mayıs	99,32	113,40	118,07	
Haziran	97,08	113,63	115,42	
Temmuz	97,54	114,71	114,66	
Ağustos	96,52	115,09	123,51	
Eylül	99,50	112,94	131,84	
Ekim	100,53	113,93	136,50	
Kasım	106,58	111,59	136,74	
Aralık	108,04	109,67	138,92	
Yıllık Ortalama	99,99	112,56	124,93	

Bu indeks, seçilmiş 40 kuruluşa ait hisse senetlerinin satış fiyatlarına göre hazırlanmıştır.

Yalnız bu duruma içinde bulunan enflasyonist dönemde işletmelerin kârlılık durumlarının böyle bir ek faiz yükünü rahatlıkla kaldırabileceği şeklinde karşılık verilebilir.

1978 yılının başlarında sermaye piyasası

1978 yılının Ocak ayında sermaye piyasasında bir kıpırdanma izlenmeye başlanmıştır. Mart ayının yaklaşmakta olması mevsimsel canlanmayı sağlarken, bazı işletmelerdeki sermaye artırım haberleri de bu konuda etkili olmuştur. Ayrıca yeni hükümetin kurulmuş ve güven oyu almış olması da piyasadaki belirsizliğin ve bekleşin ortadan kalkmasına yardımcı olmuştur. Ocak ayında indeksimiz 141.84'e yükselerek en yüksek değerine ulaşmıştır.

1978 yılı için beklayişler :

1978 yılında sermaye piyasasının 1977'ye oranla daha istikrarlı bir yıl getirmesi beklenmektedir.

Enflasyonist ortam ve genişleme projeleri çok sayıda işletmeyi sermaye artırımına gitmeğe zorlamakta ve piyasada bu konuda haberler dolaşmaktadır. Ayrıca yabancı sermayenin katkıda bulunduğu, sermaye artırımını için hükümetin onayını bekleyen ve bu onayı önceki hükümette alamamış olan işletmeler bu yıla umutla girmiş olup piyasada

bu işletmelerde sermaye artırımını gerçekleştireceği inancı yüksektir. Bu durum, hisse senetlerinin değer kazanmasını ve piyasa canlı bir dönem geçirmesini sağlayacak görünümde dir.

Ekonomide, 1978 yılında da yüksek oranlı enflasyon beklendiğinden, faiz oranlarında değişiklik olmadığı ve tahvilleri çekici kılıcı bir yenilik getirilmediği sürece, tahvil piyasasının durgun geçeceği, düşük talep yüzünden tahvil ihracılarının sınırlı düzeylerde kalacağı tahmin edilmektedir.

BOYA SANAYİMİZİN YÜZ AKI

Merbolin tesisleri kapasitesi, üretimi ve personeliyle boya sanayimizin en köklü ve en güçlü kuruluşlarından biridir. Butunuyle Türk sermayesinin eseri olan modern Merbolin tesislerinde gerçekleştirilen ve yurt içi boya tüketiminin önemli bir kısmını karşılayan Merbolin üretimi, butunuyle Türk işçisinin ve Türk mühendisinin üstün bilgi ve çabalarının sonucudur. Merbolin üretimi ile olduğu kadar teknik konulardaki hizmetleriyle de bir çok büyük sanayi kuruluşunun çalışmalarına destek olmaktadır. Merbolin 1967 den bu yana Norveçe kadar uzanan bir ihracat zinciri ile yurt ekonomimizin boya sanayindeki önemli döviz kaynaklarından biri haline gelmiştir. İhracat kalitesine ulaşan Merbolin boya çeşitleri için dışarıya hiçbir lisans hakkı ödenmemektedir. Merbolin, 1882 yılından beri halkımızın, sanayimizin ve ekonomimizin hizmetinde olmanın mutluluğu ve gururu içindedir.

merbolin

Boya ve Matbaa Mühürkeşi Sanayi A.Ş. İstanbul

Meban'ın Teşekkürü

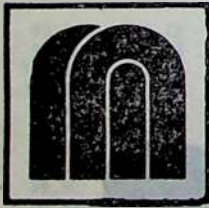
17 Ocak 1978 günü portföyümüzden
tasarruf sahiplerinin istifadelerine
sunulmuş olan
50.000.000 TL tutarındaki
METAS

İzmir Metalurji Fabrikası T.A.Ş.

0/0 18 faizli tahvillerinin
tamamı

İzmir ve Ankara Şubelerimiz tarafından
satılmıştır.

Sayın tasarruf sahiplerine
gösterdikleri ilgi ve güven için teşekkür eder
İstanbul'da karşılayamadığımız talepler için
özür dileriz.

Meban
Menkul Değerler
Bankerilik ve Finansman A.Ş.

İstanbul (Merkez) Şubesi Odakule İş Merkezi İstiklâl Cad. No. 286
Beyoğlu - İSTANBUL Telefon: 45 17 65 - 44 28 36 - 43 09 32 - 45 64 20
Telex: 22 685 - TRTK - TR

İzmir Şubesi Cumhuriyet Bulvarı 1378 Sokak, No. 4/4 Alsancak - İZMİR
Telefon: 14 71 45 - 14 01 64

Ankara Şubesi Gazi Mustafa Kemal Bulvarı İştaş Hanı, No. 8/10
Kızılay - ANKARA Telefon: 25 29 82 - 17 42 66

an-ka

**kalitede
güveneceğiniz
kablo**

Her türlü kablo imalâtındaki başarısını kalitesi ve markasıyla belgeleyen AN-KA, 15 kV'a kadar yüksek gerilim ve her tip özel kablo yapma olanaklarına sahiptir.

TİEDRUK MATBAACILIK SANAYİİ A.Ş.

Her türlü ambalaj baskı işlerinizde emrinizdedir

■ BASKI SİSTEMLERİ :

Tiédruk - Offset

■ BASKI ÇEŞİTLERİ :

Rulodan Paletaya
Rulodan Tabakaya
Rulodan Farkmaya
Tabakadan Tabakaya

■ BASKI MALZEMELERİ :

Her nevi kâğıt
Her nevi Karton
Alüminyum foto papirleri
Solofen
Poliolen

Bisküi, çikolata,
sekerleme, masurubet,
deterjan, sabun
ve her nevi ambalaj
sanayiî için
parafilmeme, îsklams,
gofraj ve kesim.

■ SİPARİŞ İÇİN

MÜRACAAT ADRESİ :

Devrûpaşa Cad. No. 101
Topkapı - İstanbul

Telefon : 76 20 33 - 34 - 35

Uluslararası ticaret sorunları

Av. Halük A. KABAALIOĞLU, LL. M.

«Tokyo Round» görüşmeleri ve çeşitli ülkelerde görülen koruyucu tedbirler alma eğilimleri nedeniyle uluslararası ticaret konusu dünya kamu oyunu geniş ölçüde meşgul etmektedir. Bu nedenle Kasım ayı içinde Brüksel'de Belçika Kraliyet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Institut Royal des Relations Internationales tarafından düzenlenen bir konferans geniş ölçüde ilgi toplamıştır. Hiç kuşkusuz bu ilginin bir diğer nedeni de konuşmacının kişiliğinde aramak gerekir. İsveç Ticaret Bakanı ve Muhafazakâr Parti lideri Prof. Dr. Steffan Burans-tam Linder, (*) ülkesinin tarafsızlık statüsüne zarar vermeyecek güvencelerin sağlanması ile İsveç'in Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye olmasını savunmaktadır. Biz bu yazımızda İsveç'li Bakanın dünya ticareti konusunda öne sürdüğü görüşleri inceleyecek ve daha sonra kendisi ile yaptığımız özel görüşmede Çok Uluslu İşletmeler hakkında sorduğumuz sorulara verdiği cevapları eleştireceğiz.

Brüksel'de Akademiler Sarayında düzenlenen toplantının açılışını Belçika Dış Ticaret Bakanı H. de Bruyne yapmış, uluslararası ticaretin günümüzde karşı karşıya olduğu sorunların büyük bir önem kazandığını belirtmiştir.

Bugün dünya ticaretinin çeşitli çelişkilerle dolu olduğu görülmektedir. Bir yandan Tokyo Round'ın başarılı bir şekilde sona erdirilmesi için çalışmalar sürdürülürken diğer yandan çeşitli ülkelerde koruyucu tedbirler alınması için görülen baskılar yoğunlaşmaktadır. Gerçekten de Tokyo Round çerçevesinde yapılan önerilerin ve alınan kararların uygulanabilmesi ve uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi için bazı Devletler ciddi çalışmalar yaparken, bazıları da uluslararası ticarete uygulanan kurallarda sağlanan ilerlemelere darbe vuran önemli müdahaleler plânlamaktadırlar.

İsveçli Bakanın da belirttiği gibi ikinci dünya savaşı sonrasında sağlanan büyük ekonomik büyüme, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi yolunda ger-

(*) Stockholm İktisat Yüksek Okulunda Profesör olan Linder, yüksek öğrenimini Stockholm'de bitirdikten sonra ABD'de Yale ve MIT (Massachusetts Institute of Technology) de Master çalışmaları yapmış, doktorasını 1961 yılında Stockholm'de vermiş, GATT ve gelişmekte olan ülkeler konularında incelemeler yapmıştır. Bu arada Columbia Üniversitesinde konuk öğretim üyesi olarak bulunmuştur. 1970 yılında İsveç Muhafazakâr Partisi liderliğine getirilmiş, 1976 da Olof Palme'nin önderliğini yaptığı Sosyal Demokrat Partinin kırk yıllık iktidarının sona ermesi üzerine kurulan sağ koalisyonda Ticaret Bakanı olmuştur.

çeleştirilen reformların bir sonucu olmuştur. Ekonomilerde sağlanan bu gelişmelerin ticaretin serbestleştirilmesi sonucu olduğunun bilinmesine rağmen ticareti engelleyici girişimlere yönelinmesini «çelişki» olarak gören Prof. Linder, GATT yıllık raporunda yer alan önemli bir uyarıya dikkatlerin çekilmesi gerektiğini savunmaktadır. «Koruyucu baskıları», uluslararası ekonomik politikalarda en önemli gelişme olarak nitelendiren rapor, bu baskıların uluslararası düzende anlaşmaya varılan ve uyulan kuralların ve sağlanan düzenin varlığını tehlikeye düşürdüğünü savunmaktadır. İsvetçli Bakanlara göre bu yıl yapılan IMF ve OECD Bakanlar düzeyi toplantılarında da aynı endişeler ifade edilmiştir.

Koruyucu tedbirler alınmasını öneren görüşlerin savundukları nedir? Bunlar kendi kendini yıkıcı bir koruyuculuğa mı yönelmiştir, yoksa ekonomik gelişme uluslararası ticaret teorisini geçersiz kılacak bir aşamaya mı varmıştır? Profesör Linder koruyucu tedbirlerin üç temel nedeni olduğunu savunmaktadır. Bunlardan ilki stabilizasyon siyasetinin karşılaştığı sorunlar, ikincisi yapısal uyumun karşılaştığı zorluklardır. Üçüncü neden ise bir yandan ilke olarak müdahaleye karşı uluslararası ekonomik politika modeli ile diğer yandan dahilinde mudahaleci «müdahale modeli» arasındaki çelişkilere ilişkin tartışmasıdır.

Bakan'ın «stabilizasyon politikası» olarak nitelendirdiği uygulamanın bazı amaçları vardır. Bu amaçlar tam istihdam, fiyat istikrarı, ödemeler dengesinde açıkları önlemek olabilir. Aslında belirtilen bu hedeflerin hepsini birden gerçekleştirmek tamamen imkânsız olmasa dahi çok zordur. Durum böyle olunca belirtilen bu hedefler arasında seçim yapmak gerekmektedir. Yapılan seçimlere göre her ülkenin ekonomik politikası değişiklikler göstermektedir. İstihdamda ve ödemeler dengesinde artış ve çıkışlar yer aldıkça «koruyucu» baskılarda değişiklikler görülür. Pırol fiyatlarında görülen büyük artışlar, ülkelerin istikrar siyasetlerini büyük ölçüde etkilemektedir. Bakan'a göre bazı OPEC ülkeleri ve özellikle Suudi Arabistan'ın ihracat gelirleri o kadar çok artmıştır ki, bu ülkeler elde ettikleri geliri ithalât yoluyla değerlendirmekte güçlük çekmektedirler. Sonuç olarak OECD ülkelerinde üretim kaynaklarının tam olarak kullanılmasına ağırlık veren politika, OPEC ülkelerinin dış ticaret dengesindeki büyük fazlalıklar karşısında kolaylıkla uygulanmamaktadır. Hiç kuşkusuz bu aşamada bu ödemeler açığı kaçınılmazdır ve yeni bir yeniden ödünç alma (Re-borrowing) veya Recycling olarak isimlendirilen) mekanizmaya gerek duyulmaktadır. Ayrıca İsvetçli Bakan OECD üyesi her ülkenin toplam OECD ödemeler dengesindeki açıklan payına düşen üstlenecek biçimde ekonomik politikasını düzenlemesi gerektiğini inancındadır. Parasal alanda uluslararası düzen bu recycling işlemini büyük ölçüde gerçekleştirmektedir. Ancak haklı olarak her ülke ödemeler dengesindeki açığa büyük bir ciddiyetle eğilmek zorunluluğunu duymaktadır. Açıkları kapatmak üzere alınan tedbirler ülkelerin işsizlik istatistiklerinde önemli değişikliklere de yol açabilmektedir. Petrol fiyatlarının artmasından önce görülen stagflasyon eğilimleri şimdi daha çok hissedilmektedir. Bu durum devam ettikçe ve ekonomik gelişmeler düzelmedikçe «koruyucu» tedbirler alınmasını savunan görüşler daha da ağırlık kazanır olmuştur.

İkinci olarak ele alınan «yapısal sorunları» şu şekilde özetlemek mümkündür. Uluslararası rekabet koşulları devamlı olarak değişmekte ve bunlara uyulması için sürekli olarak tedbirler almak gerekmektedir. Ne var ki bir ülkedeki üretim faktörlerini uluslararası ekonomik koşullarda yer alan değişikliklere ve rekabet gereklerine uyduracak biçimde düzenlemek kolay olmamaktadır. Bu

yapısal sorunlar son yıllarda çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Özellikle piyasalara yeni giren bir çok ülke belirli bazı sanayi dallarında büyük çapta kapasite oluşturmuştur. Bu ülkelerin maliyet düzeylerinin düşük olması yapısal baskıları yoğunlaştırmaktadır. Söz konusu sanayi dalları hangileridir? Her halde ilk akla gelen tekstil sanayiidir. Ancak gemi inşa sanayii, denizcilik, çelik ve elektronik sanayileri de bu arada sayılabilir. Önümüzdeki yıllarda yeni sanayi alanları bu listeye eklenebilir ve şu sırada otomobil sanayii üzerinde ciddiyle durulmaktadır.

Geleneksel olarak rekabete karşı korunmak ihtiyacını duyan ülkeler gelişmekte olan ülkeler olmuştur. Gelişmekte olan ülkelerin ihracata dönük yeni sanayi sektörleri rekabetin yararlarını ve global düzeyde serbest ticaretin avantajlarını gördükçe sanayi ülkeleri dışardan gelen rekabet baskılarına karşı tedbir almak ihtiyacını duymaktadırlar.

İsveçli İktisat Profesörü Ticaret Bakanı, sanayileşmiş ülkelerin düşük maliyeti gerçekleştiren ülkelere karşı piyasadan çekilmek zorunda kalacaklarına veya bunlarla rekabet edecek şekilde satacakları bir malları olmayacağına inanamamaktadır. Yeni rakip aynı zamanda yeni bir müşteridir de. Yeni sanayileşmekte olan ülkelerin elde ettikleri parasal kaynaklar hemen ithalâtın finansmanında kullanılmaktadır. OPEC ülkelerinde sürekli olarak görülen ödemeler dengesi fazlalıkları değişik nedenlere dayanmaktadır. Doğal kaynaklardan sağlanan gelir, ancak uzun dönemde harcanabilecek boyutları bulmaktadır. Ancak büyük endüstrilerin sağladıkları gelir ise yine bu endüstrilerde kullanılmaktadır. Yeni sanayileşmekte olan ülkelerdeki büyük nüfus sadece iş gücü değil aynı zamanda pazarları da oluşturmaktadır.

Bu yeni pazarlardan yararlanabilmek için yapısal değişikliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Ne var ki yapısal değişiklikler yapılması ihtiyacı arttıkça bu değişiklikleri gerçekleştirecek güç azalmaktadır. Ticaret sektöründe genel olarak «kâr oranları» düşmektedir. Bunun sonucu yeni ürün üretimi için gerekli araştırma ve geliştirme laboratuvar programlarına ayrılan kaynaklar azalmıştır. Yeni risklere girebilmek için elde mevcut imkânlar da seyrekleşmektedir. Sanayi imal edecek yeni malı olmayınca esneklik faktörü de söz konusu olmamaktadır.

«Koruyucu Tedbirler» alınması için görülen baskıların üçüncüsü ise serbest ticaret kavramı ile gittikçe daha çok sayıda ülkede görülen «devlet müdahalesi»nin çatışması sonucu ortaya çıkar. Devlet kurumlarının ticarete ağırlıklarını ortaya koyması, çeşitli Devlet yardımları bu arada belirtilebilir. Kamu sektörü her ülkede büyüdükçe bunun uluslararası ticarete etkisi artacaktır. Kamu sektörünün ağırlık gösterdiği yahut ekonomiye tamamen hâkim olduğu ülkelerde fiyat mekanizması ve rekabet koşulları söz konusu olmadığından, bu tür ülkelerden gelecek baskılara karşı gümrük duvarlarının tamamen kaldırılması düşünülememektedir.

Uluslararası Ticarete büyük rol oynayan Çok Uluslu İşletmeler konusunda İsveç Ticaret Bakanına özel olarak bazı sorular sorabilmek olanağını bulduk. Bakan her şeyden önce bu işletmelerin (ÇUL) olumlu katkılarına işaret etmektedir. ÇUL'lerin doğurduğu sakıncalara karşı aynı bölgede bulunan ülkelerin bir araya gelerek ortak bir cephe oluşturma çabalarının İskandinav ülkelerinde söz konusu olup olamayacağı sorunu bizi ilgilendiriyordu. Aralarında çok geniş iş-

birliği olan bu ülkeler hukukî mevzuatlarını büyük ölçüde ahenkleştirmişlerdi de. Gelişmiş ülkeler de olsa ÇUl'lere karşı ortak bir girişim düşünülebilirdi. İsveçli Bakan alınacak tedbirlerin kendi ÇUl'lerine de uygulanabileceği endişesini ifade etmiştir. Genel olarak üçüncü Dünya ülkelerinin tutumlarını anlayışla karşılayan İsveç, BM, OECD gibi örgütlerde sürdürülen çalışmalarda daima gelişmiş ülkelerle birlikte hareket etmektedir. Öte yandan 1976 Haziran ayında OECD'nin kabul ettiği **Guidelines**'i ulusal hukuk düzeninde zikreden tek ülke de İsveç'tir. Bu konuda yayınlanan **Förordning** ülkenin bu ilkeleri kabul ettiğini belirtmekte ve İsveççe metnin ilgili Bakanlıktan temin edilebileceğini eklemektedir. Bilindiği gibi OECD kuralları tamamen «ihtiyari» olup bağlayıcı değildir.

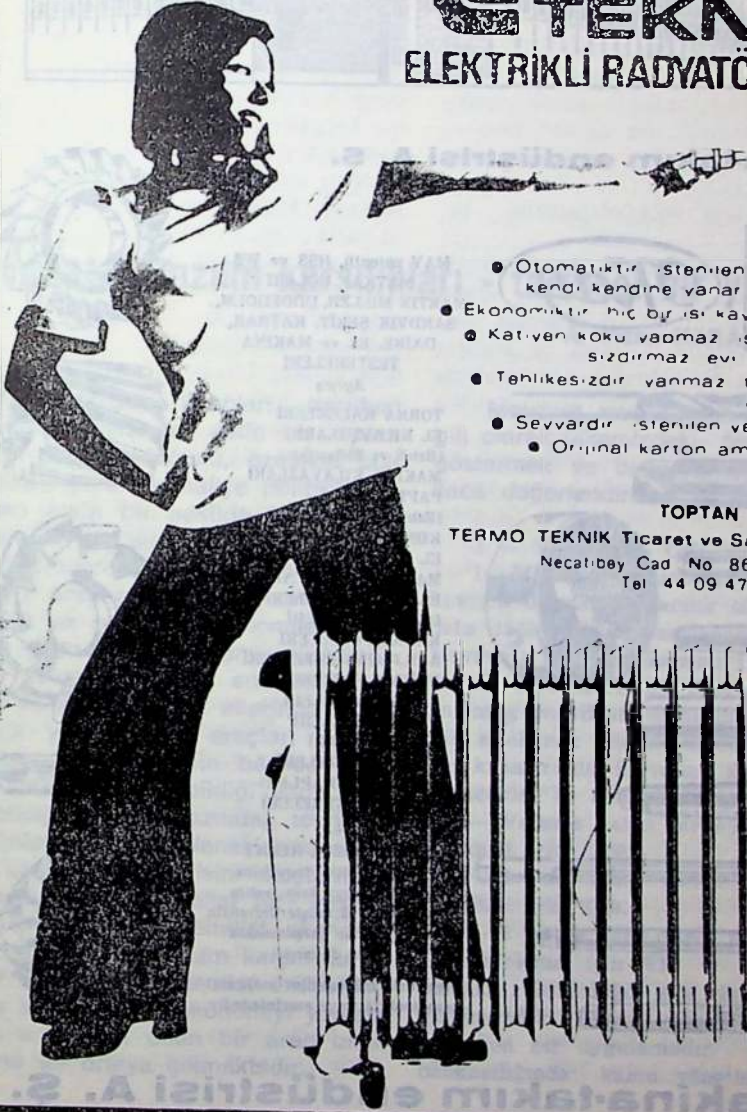
İsveç özel durumu nedeniyle BM bünyesinde kurulan Uluslar ötesi Ortaklıklar Komisyonunda arabulucu rolünü oynayabilmektedir. Gerçekten de Davranış Yasası hazırlanması için kurulan gruba İsveçli Sten Niklasson Başkanlık etmiştir. Ancak görüş ayrılıklarının yakın bir gelecekte giderilmesi beklenmemektedir.

**HAFTA SONU TATİLLERİNİZDE,
KALORİFERİN AZ YANDIĞI GÜNLERDE**

Portatif Sıcaklık

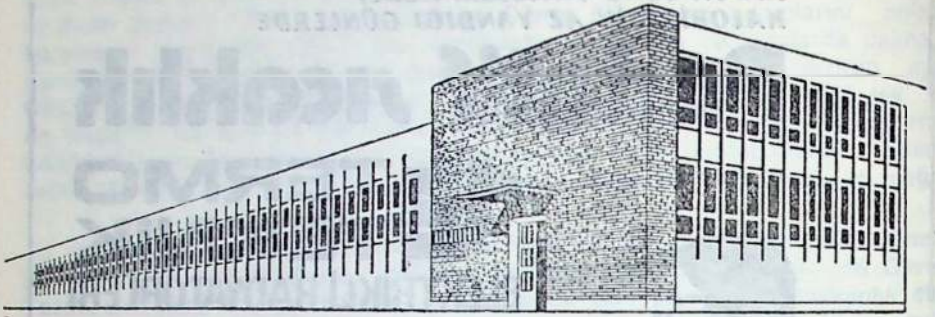
**1 TERMO
TEKNİK**
ELEKTRİKLİ RADYATÖRLERİ

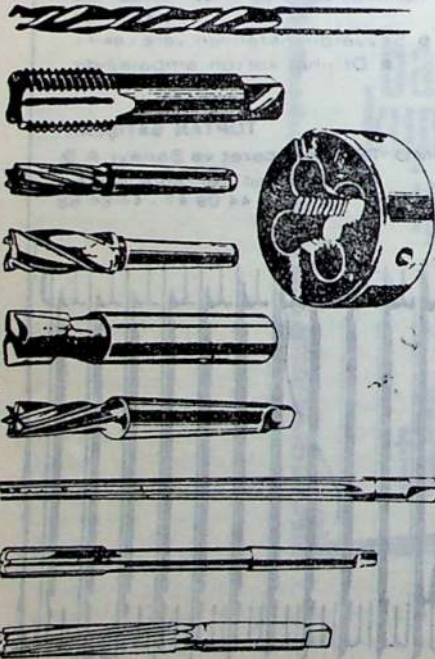
- Otomatiktir. İstenilen derecede kendisi kendine yanar ve soner
- Ekonomiktir. Hiç bir ısı kaybı yoktur
- Katıyen koku yapmaz, ısı yapmaz, sızdırmaz, evi kirletmez
- Tehlikesizdir. Yanmaz, tutuşmaz, patlamaz
- Sevvardır. İstenilen yere çekilir
- Original karton ambalajlıdır

TOPTAN SATIŞLAR

TERMO TEKNİK Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Necatibey Cad. No 86/A İstanbul
Tel: 44 09 47 - 44 84 68

makina-takım endüstrisi A. Ş.

MAY patentli, HSS ve WS.
MATKAP UÇLARI
MARTIN MİLLER, UDDEHOLM.,
SANDVIK ŞERİT, KATRAK,
DAİRE, EL ve MAKİNA
TESTERELERİ

Ayrıca

TORNA KALEMLERİ
EL KILAVUZLARI
(Metrik ve Whitworth)
MAKİNA KILAVUZLARI
PAFTALAR
(Metrik ve Whitworth)
KONİK RAYBALAR
EL RAYBALARI
MAKİNA RAYBALARI
PARKAK FREZELERİ
DELİK FREZELERİ
KANAL FREZELERİ
AÇILI ALIN FREZELERİ
PRİZMA FREZELERİ
YARIK FREZELERİ
VALS FREZELERİ
AÇI FREZELERİ
MODÜL FREZELERİ
PUNTA MATKAPLARI
FREZE TESTERELERİ

DİĞER ÖZEL KESİCİ
TAKIMLARIN tamamını
stoktan veya kısa teslim
müddetli olarak müşterilerimizin
ihtiyaçlarını karşılamağa
şeref duyuyoruz.

Her türlü müttemim malumat
için teşkilâtımız emrinizdedir.

makina-takım endüstrisi A. Ş.

Mevduat munzam karşılıkları - tarihsel bir yaklaşım

A. İhsan KARACAN

Genel İktisat kitapları mevduat munzam karşılıklarının etkin bir para politikası aracı olduğunu, özellikle bilinen İktisat, para ve maliye politikası araçlarının etkin bir şekilde kullanılabilme olanaklarının sınırlı olduğu az gelişmiş ekonomilerde daha da önem kazanan bir araç olduğunu yazmaktadır. Bankacılık az gelişmiş ekonomilerde en gelişmiş yada kapitalistleşme sürecinde en ileri noktaya ulaşmış endüstrilerden birisidir ve bu ülkelerde ellerinde sınırlı ekonomik yönlendirme araçları bulunan kamu yönetimlerinin başlıca etkin şekilde müdahale edebildiği yada yönlendirebildiği veya en azından teorik olarak yönlendirebilme olanaklarına sahip olduğu kesimlerden birisini oluşturmaktadır. Gelişmemiş kapitalist bir ekonomide fıpkı gelişmiş kapitalist ekonomilerde olduğu gibi munzam karşılıklar aracı dar anlamda bankacılık endüstrisini geniş anlamda ise ekonomiyi yönlendirmede kullanılan etkin bir araç olma görünümünü ile ortaya çıkmaktadır.

Mevduat munzam karşılıkları ile ilgili olarak ülkemizdeki tarihsel gelişimi göstermek ve bugünkü uygulamayı kısaca değerlendirmek istiyoruz.

I — TARİHSEL GELİŞİM

1. Mevduat munzam karşılığı bir kavram olarak bankacılık düzenimizde ilk defa 1933 yılında yasalaşan 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanunu ile ortaya çıkmıştır. Kanımızca bu düzenlemeyi teknik anlamda mevduat munzam karşılığı olarak nitelemek güçtür. Buna göre, bankalar kasalarında mevduat karşılığı bulunduracaklar ve bunun oranı;

— Vadesiz yahut bir ay vadeli veya mevduat için %20,

— 1 yıla kadar vadeli veya ihbarlı mevduat için %20.

— 1 yıl ve daha fazla vadeli veya ihbarlı mevduat için %10

olacaktır. Görüldüğü gibi, bu düzenleme günümüzdeki asgari dispoizibilite oranına benzeyen bir uygulamadır. Hele, Türk bankacılığında kamu yönetiminin deneti-

minin filizlenmediği bu dönemde böylesi bir düzenlemeyi mevduat munzam karşılık mekanizmasının üstlendiği amaçlar açısından mevduat munzam karşılığı sistemi olarak nitelerek olanaksızdır.

2. 1934 yılında 2457 sayılı kanun ile Mevduatı Koruma Kanunu'nda değişiklik yapıldı ve karşılıkların azami %50'sinin Maliye Bakanlığı'nın onayı alınmak koşulu ile faiz getiren menkul kıymetlere yatırılabilceği hükme bağlandı.

3. 2243 sayılı kanunda ikinci bir değişiklik 1935 yılında 2806 sayılı kanun ile yapıldı. Bu düzenleme 2243 sayılı kanunun getirdiği karşılık oranlarını aynen muhafaza ederken karşılıkların nakten tesis edilebileceği veya kısmen ya da tamamen Maliye Bakanlığı'nın izni ile faiz getiren menkul kıymetlere yatırılabilceğini belirlemiştir.

4. 1936 yılında 2999 sayılı Bankalar Kanunu mevduat munzam karşılık oranını her tür mevduat için %15 olarak saptarken karşılıkların Devlet İç İstikraz Tahviline veya bu tahviller derecesinde faiz getiren menkul kıymetlere yatırılma esasını getirmiştir.

5. Bilâhare 1942 yılında 4196 sayılı kanun ile 2999 sayılı kanundaki esas muhafaza edilerek karşılık oranı her tür mevduat için %20'ye çıkarılmıştır.

6. 1947 yılında 5072 sayılı kanun karşılık oranını %20'de tutarken karşılıkların tamamının Devlet İç İstikraz Tahviline yatırılmasını öngörmüştür.

7. 6112 sayılı ve 1953 tarihli kanun karşılık oranlarını her tür mevduat için %20 olarak belirlerken karşılıkların Amortisman ve Kredi Sandığı hesabına T.C. Merkez Bankası'na nakten yatırılacağını hükme bağlamıştır.

8. Amortisman ve Kredi Sandığı hakkında 1953 tarih ve 6115 sayılı kanuna göre sandık karşılıkları devletin iç ve dış borçlarına ait tahvillerin ve bonoların piyasasını düzenlemekte ve kendisinden kredi talebinde bulunabilecek olan Devlet idare, müessese ve teşekküllerinin uzun vadeli yatırımlarının finansmanı için ikrazlarda kullanabilecektir. 2999 sayılı yasa

ile yola çıkan mevduat munzam karşılıklarının kamu sektörünü finanse etme işlevi kanımca doruk noktasına bu düzenleme ile ulaşmıştır ve karşılıkların bu işlevi şu veya bu şekilde değişerek günümüze dek sürmüştür.

9. Mevduat munzam karşılık sisteminde önemli bir yasal düzenleme 1958 tarih ve 7129 sayılı Bankalar Kanunu'dur. Mevduat munzam karşılığı oranı belirleme gibi esnek ve süratli alınması gereken ekonomik kararların kanun metni içinde düzenleme uygulamasından vaz geçilmiş ve bu kararların alınmasında sınırlı bir esneklik getirilmiştir. Bu düzenlemeye göre; karşılıkların 3 aylık hesap vaziyetlerinde toplam mevduattan bankalar mevduatının tenzilinden sonra kalacak bakiyeye oranı vadeli mevduat için en az %10 en fazla %20, vadesiz mevduat için en az %20, en fazla %25 olmak üzere Banka Kredilerini Tanzim Komitesi'nce saptanacaktır. Karşılıklar T.C. Merkez Bankası nezdinde Amortisman ve Kredi Sandığı adına açılmış bir hesapta nakten tesis olunacaktır. 4196 ve 5072 sayılı kanunlar uyarınca munzam karşılıklar için satın alınmış olan tahviller itfa tarihine kadar Amortisman ve Kredi Sandığı adına T.C. Merkez Bankası'na yatırılması gereken kanuni karşılıklar yerine muhafaza edilecek ve itfa olunan tahvillerin temsil ettiği karşılık ise Amortisman ve Kredi Sandığı adına T.C. Merkez Bankası'na yatırılacaktır. 7129 sayılı yasa ile de munzam karşılıklara bir iktisat politikası aleti olarak gereken önem verilmiş hâlâ kamu sektörünü finanse etme temel amaç olmuştur. Nitekim mevduat munzam karşılıkları gibi bir aracın üç aylık hesap vaziyetleri gibi formüllerle göre belirlenmesi, zamanlama ile ilgili olarak, bu aletlere para politikası aracı gözü ile bakılmadığı düşüncesini desteklemektedir.

7129 sayılı kanunun yürürlükte olan bir hükmü 28. maddedir. Bu maddedeki düzenlemeye göre, ödenmiş sermaye ve ihtiyatlar toplamının farklılaştırılmış olarak belli katları (solvabilite oranları) üzerinde tasarruf mevduatı kabul eden ban-

kalar bu miktarın %50'sini mevduat munzam karşılığı olarak yatıracaklardır.

10. 7129 sayılı kanun uyarınca çıkarılan 42 sayılı Banka Kredilerini Tanzim Komitesi Kararı (4/11328 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, R. G. 4.3.1959) ile mevduat munzam karşılık oranı vadeli ve vadesiz mevduat için %20 olarak saptanmış 103 sayılı BKTKK (5/1225 sayılı BKK, R. G. 23.5.1961) ile de aynı oran muhafaza edilmiştir.

11. Mevduat munzam karşılık sisteminde şekli ama önemli değişimler 1961 yılında çıkarılan 301 sayılı kanun ile olmuştur. Bu kanun ile munzam karşılıklar artık karşılığı tesis eden bankalar adına T.C. Merkez Bankası'nda açılan özel bloke bir hesaba yatırılmaya başlanmıştır. Aynı zamanda kanunımızca bu aracın etkinliğini artıran çok önemli bir değişiklik karşılıkların artık aylık mevduat cetvellerine dayanılarak belirlenmesidir. Buna göre, aylık mevduat cetvellerinde toplam mevduattan bankalar mevduatının düşülmesinden sonra kalacak bakiyeye oranı vadeli mevduatta %10'dan aşağı %35'ten fazla, vadesiz mevduatta %20'den aşağı ve %45'ten fazla olmamak üzere BKTK'ce saptanacaktır. Munzam karşılıkların en çok %20'si BKTK'ce tesbit ve Bakanlar Kurulunca tasvip edilecek esaslar içinde T.C. Ziraat Bankası zirai finansmanlarına tahsis edilebilecekti. Böylece kamu sektörünün finanse eden karşılıkların en çok %20'sinin yönü de belirlenmiş olmaktadır.

12. 301 sayılı kanun sonrası çıkarılan 139 sayılı BKTKK (6/3280 sayılı BKK, R. G. 11.7.1964) ile vadesiz mevduat için %20 karşılık oranı muhafaza edilirken 1 yıl ve daha fazla vadeli mevduat için %10'a indirilmiştir. Bilahare 157 sayılı BKTKK (6/5723 sayılı BKK, R. G. 31.12.1965) ile 1 yıl ve daha fazla vadeli mevduat için belirlenen karşılık oranı tekrar %20'ye çıkarılmıştır.

13. Günümüzdeki mevduat munzam karşılık sisteminin temel esasları 1970 yılında çıkarılan 1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu'na dayanmaktadır. Bu kanundaki düzenlemeye göre; karşılıklar

T.C. Merkez Bankası nezdinde özel bir bloke hesapta nakten tesis olunur. Karşılıkların, aylık mevduat cetvellerinde toplam mevduattan bankalar mevduatının düşülmesinden sonra kalacak bakiyeye oranı T.C. Merkez Bankası tarafından tesbit olunur. Karşılık oranları taahhütlerin niteliğine göre farklı tesbit edilebilir. Karşılıkları müddetinde tesis etmeyen bankalara eksik kısım üzerinden T.C. Merkez Bankası'na saptanan oranda cezai faiz tahakkuk ettirilecektir.

14. 29.9.1972 tarih ve 7/5091 sayılı BKK ile mevduat munzam karşılık oranı vadesiz ve bir yıla kadar vadeli mevduat için %25, bir yıldan fazla vadeli (bir yıl dahil) mevduat için %20 olarak belirlenmiştir.

15. 7/5824 sayılı BKK (R. G. 12.2.1973)'a göre mevduat kaynağından kalkınma plânları yıllık programlarında veya teşvik kanunlarında belirtilecek sektörlerde orta vadeli kredi olarak tahsis edilecek miktara tekabül eden kısım için vadesiz mevduat karşılığı %20 olarak belirlenmiştir.

16. 7/7471 sayılı BKK (R. G. 28.11.1973) munzam karşılık oranını vadesiz ve bir yıla kadar vadeli mevduat için %30, 1 yıl ve daha fazla vadeli mevduat için %25, orta vadeli kredilerde kullanılan kısım için ise vadesiz mevduat karşılık oranını %20 olarak saptamıştır.

17. 7/8809 sayılı BKK (R. G. 29.8.1974) bankanın mevduat kaynağından kalkınma plânları yıllık programlarında veya teşvik kanunlarında belirtilecek sektörlerde kullandığı 2 yıldan fazla vadeli, projeye dayalı yatırım ve tevsi kredilerine tekabül eden kısım için vadeli ve vadesiz mevduat munzam karşılığını %5 olarak belirlemiştir.

18. Türk Parasının Kıymetini Korumaya Hakkında 22 sayılı Karar (7/8810 sayılı BKK, R. G. 29.8.1974) da bankalarca kâra iştirakli tahvil çıkarılmak suretiye sağlanacak kaynaklar orta vadeli kredilerde kullandığı taktirde kullanılan miktarın %15'inin bankanın T.C. Merkez Bankası nezdindeki munzam karşılıkların-

dan kendisine geri verileceğini hükme bağlamıştır. Ancak bu karar uygulamada hiç kabul görmemiştir.

19. 7/10058 sayılı BKK (R. G. 1.7.1975) ile kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bankaların vadeli veya vadesiz mevduat kaynağından, kalkınma plânları yıllık programlarında veya teşvik kanunlarında belirtilecek sektörlerle kullandırdıkları 2 yıldan fazla vadeli projeye dayalı yatırım ve tevsii orta vadeli kredilere tekbül eden kısım mevduat munzam karşılığı tesis yükümlülüğünden istisna edilmiştir.

20. 7/12563 sayılı BKK (R. G. 7.11.1976) ise bankaların bu kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren vadeli veya vadesiz mevduat kaynağından tahvil alımlarında kullanarak tahviller cüzdanında meydana getirecekleri artışlara tekbül eden miktarların %10 munzam karşılığa tabi olduğunu hükme bağlamıştır. Karar devlet ve özel sektör tahvilleri arasında bir ayırım yapmamakla birlikte kararın bankalar tarafından devlet tahvillerini almaya teşvik yönünde olduğuna hiç bir kuşku yoktur.

21. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 17 sayılı karara ilişkin Seri: VII No. 176 tebliğ (R. G. 13.1977) her türlü Döviz Çevrilebilir TL Mevduat Hesaplarının munzam karşılığa tabi olacağını hükme bağlamış iken Seri: L No. 6 tebliğ ile (R. G. 4.4.1977) 5 milyon dolar veya kovertibl dövizden az olmamak üzere yabancı bankaların yetkili Türk Bankası nezdinde açtıracakları 2 yıl ve daha uzun vadeli DÇM hesapları mevduat munzam karşılık mükellefiyetinden istisna edilmiştir.

22. 7/13929 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile (R. G. 24.9.1977) mevduat munzam karşılık oranları bankalar mevduatı hariç olmak üzere vadesiz ve 1 yıla kadar vadeli mevduat için %35'e, 1 yıl dahil daha fazla Vadeli mevduat için %30'a çıkarılmıştır. Aynı karar munzam karşılıkları süresinde tesis etmeyen bankalar için uygulanacak cezai faiz oranını da yeniden düzenlemiştir.

II — DEĞERLENDİRME

1. Bugün yürürlükte olan düzenlemeier açısından mevduat munzam karşılığı mükellefiyetini hesaplamak isteyen bir bankanın karşısında çok çeşitli yasal hükümler vardır :

(i). Bankalar Kanunu M. 28 uyarınca solvabilite oranını aşan tasarruf mevduatı için %50 oranında,

(ii). — Vadesiz ve bir yıla kadar vadeli (bankalar mevduatı hariç) mevduat için %35,

— 1 yıl ve daha fazla vadeli (bankalar mevduatı hariç) mevduat için %30 oranlarında,

(iii). Bankalar (i) ve (ii)'deki oranlar ile hesaplanmış munzam karşılık mükellefiyetlerini azaltan unsurlar olarak:

(a). 7/12563 sayılı karar uyarınca bu kararın yürürlüğe girdiği tarihten sonra vadeli ve vadesiz mevduat kaynağından tahvil alımlarında kullanılan kısım için %10,

(b). 7/10058 sayılı karar uyarınca orta vadeli kredilerde kullanılan kıssımlar için sıfır,

(c). TPKK hakkında Seri: I No. 6 uyarınca 5 milyon dolar veya muadili konvertibl döviz mukabil; açılan 2 yıl ve daha fazla vadeli DÇM için sıfır oranlarında karşılık hesaplar. TPKK hakkında 22 sayılı karar ile getirilen düzenleme ise uygulamada kâra istirakli tahvil çıkarılmamış olduğundan dikkate alınmamıştır.

Görüldüğü gibi mevduat munzam karşılığına esas teşkil eden büyüklük ve buna göre hesaplanacak mevduat munzam karşılığının tesbiti çok karışık ve böylesi bir ekonomik yönlendirme aracı ile bağdaşmayacak derecede kontrol olanaklarını azaltan görünüm içindedir. Bankalar için hesaplama güçlükleri bir yana böylesi karmaşık bir görünümü ile bu ekonomi politikası aracıyla kamu yönetimi ulaşmak istediği amaçlara nasıl ulaşılacaktır? Bu üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

2. Birçok istisna ve farklılaştırmalara rağmen kanımızca mevduat munzam karşılıkları çok yüksek düzeylerde-
dir.

Mevduat munzam karşılıkları ile ilgili olarak saptanan bazı veriler Tablo: 1'de gösterilmiştir. Uygulamada bankaların son yıllarda bu mükellefiyetlerini yerine getirme konusundaki olumsuz davranışlarına rağmen mevduat munzam karşılıkları gerek toplam mevduat gerekse toplam banka kaynakları içinde büyük oranlara ulaşmıştır. Bu oranların yükselmesi sonucu olarak banka kaynaklarının maliyetini arttırmakta ve bankaların kredilerin bir kısmın mevduat şeklinde bloke etme vs. gibi yöntemlerle kârlılık oranlarını yükseltici yollara sapmalarına etken olan unsurlardan birisi olarak ortaya çıkmaktadır. Hele Bankalar Kanunu M. 28'deki solvabilite oranını aşan tasarruf mevduatı için %50 karşılık ayrılması bankaların en çok şikâyetçi oldukları konulardan birisidir. Diğer yandan mevduat munzam karşılıkları için belli oranda bir faiz ödense bile alternatif maliyetiyle kıyaslandığı zaman bankalar için ortaya önemli bir kayıp çıktığı açıktır.

Mevduat munzam karşılık oranlarının çok yüksek oranlara çıkmasının en önemli sakıncası ise kamu yönetiminin bu oranlar üzerinde gerektiği zamanlarda istenilen yönde değiştirilebilme olanaklarını kısıtlamasıdır.

3. Mevduat munzam karşılık aracı ile bağdaştırılamayacak bir uygulama bu fonların bütünüyle ülkemizde kamu sektörünü finansmanında kullanılmakta oluşudur. Bir yandan çok düşük faiz oranları ile bankasal düzenden çekilen fonlar bu defa kamu kesiminin harcamaları ile piyasaya çıkmakta ve bir parasal kontrol aracı olma niteliğini kaybetmektedir.

Nitekim kanımca Türkiye'de kamu yönetimi mevduat munzam karşılıkları

nın kamu kesimini finanse etme dışında bir başka fonksiyonu olabileceğini yada olduğunu düşünmemektedir.

4. Bankasal düzen ve genel olarak ekonomi üzerinde devlet denetim ve kontrolünü önemli ölçüde zedeleyen bir konu gittikçe yaygınlaşan mevduat munzam karşılıklarını tam olarak zamanında tesis etmeme uygulamasıdır. Merkez Bankası bu karşılıkları tesis etmeyen bankalara tesis edilmeyen kısım için cezai faiz tahakkuk ettirmektedir. Ancak, daha önceki tesbitler bir yana, en son belirlenen oranlara göre; cezai faiz oranı ve karşılığı tesis etmeme nedeni ile mahrum kalınan faiz oranı toplamı genel kredi faiz oranına (%11,5) eşitlenmiştir. Böylece Bankalar Mevduat munzam karşılığı tesis etme ve etmeme kararı için farksızlık eğrisi üzerinde bulunulmak istenmiştir. Ancak bankaların faiz dışında yasal olarak tahsil edebilecekleri menfaatlerin dikkate alınmamış olması nedeni ile cezai faizler adeta «teşvik faizi» olmuştur. Bu ise yasal düzenleme ile çözülebilecek bir sorundur. Nitekim, 24.9.1977 tarihli 7/13929 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bu konuda yeni bir düzenleme getirilmiş olup «mevduat munzam karşılığına ödenen faiz + cezai faiz» %16'ya eşitlenmiştir. Böylece bankalar bir ölçüde de olsa munzam karşılığı yatırma veya yatırmama konusunda farksızlık eğrisi üzerinde bulunmaktan uzaklaştırılmıştır.

5. 1970 sonrası bankacılık düzenimizde orta vadeli kredi yeni bir krediye türü olarak ortaya çıkmıştır. Bu kredileri teşvik amacı ile mevduat munzam karşılıkları başvuru bir araç olarak ortaya çıkmış ve giderek bu tür kredilerde kullanılan mevduat, munzam karşılık tesisinden istisna edilmiştir. Bu yol karşılıkların kamu kesimini finanse etme dışında yüklendikleri tek görev olmuştur. Ama bunda başarılı olunabildiği ise şüphelidir.

TABLO : 1

MEVDUAT MUNZAM KARŞILIKLARI (MMK) İLE İLGİLİ BAZI BULGULAR

YILLAR	(1)	(2)		(3)	(4)	
	MMK'NİN RANDIMANI (%)	MEVDUATIN MALİYETİ (%)		TİCARİ KREDİLERİN ORTALAMA HASILATI (%)	MMK'NİN ORANSAL PAYI (%)	TOPLAM MEVDUAT
		FAİZ M.	DIREKT M.		TOPLAM KAYNAK	
1972	4,4	3,8	4,3	12,04	13,9	20,94
1973	4,8	3,2	3,7	11,93	14,8	21,84
1974	5,1	3,2	3,7	12,18	14,1	21,51
1975	5,3	3,7	4,1	13,06	14,1	22,25

Kaynak : Tuncay Artun, Türk Bankacılık Sisteminde Gelir-Gider Analizi (1971-1975), Araştırma ve İnceleme Raporu, 1976

TABLO : 2

MEVDUAT MUNZAM KARŞILIK FAİZ ORANLARI (%)

	KANUNLAR			BAKANLAR KURULU KARARLARI						
	6112 (1953) (1)	7129 (1958) (1)	5/1656 (1961) (1)	7/1100 (1970) (1)	7/5823 (10.2.1973) (1)	7/7471 (24.11.1973) (2)	7/8809 (29.8.1974) (1)	7/13929 (24.9.1977) (2)		
1. VADESİZ VE 1 YILA KADAR MMK İÇİN	3	3	4	4	4	4,75	4,5	7	11,5	
2. 1 YIL VE DAHA FAZ- LA VADELİ MMK İÇİN	4	4,5	6,5	6,5	7	1	1,75	7,5	4	8,5

(1) MMK için bankaya ödenen faiz oranı

(2) Munzam karşılığı süresinde tesis etmeyen
Bankadan tahsil olunan cezai faiz oranı

Not: 2457 sayılı kanundan 6112 sayılı kadar geçen dönemde karşılıkların yatırılmadıkları menkul kıymetlerin cari faiz oranı kadar getiri sağladığı göz önüne alınmalıdır.

Kaynak : Mali kanunlar, Resmi Gazeteler.

Değerli okurlarımızın gösterdiği ilgi ile 15. yayın yılına giren **BANKA ve EKONOMİK YORUMLAR** Dergisine abone olunuz, çevrenizden abone bulunuz.

1977 cildi pek az sayıda hazırlanmış ve fiyatı 175.— TL. dan satışa çıkmıştır. Yalnız cilt kapağı 25.— TL. dir.

Öğrencilere 1978 yılında indirimli fiyat olan 180.— TL. Yıllık Abone fiyatı uygulanmaktadır.

..fidan.. titiz seçimin özel lezzeti..

..yıllardır domates
yetiştiririm, bizim
evde bile fidan saçası
kullanılıyor...
En olgun ve dolgun
domatesler
Fidan için seçilir."

Diğer fidan çeşitleri:
sebze konserveleri... reçeller...
marmelatlar... kompostolar...

FIDAN... YAŞATILAN TAZELİK...

sermaye piyasasında bilirkışı

mentaş

tasarruflarınızı en kârlı gelir kaynağınız yapar

Satın alınmak istenen tahvil ve hisse senetlerinin en kârlı seçimi, önce tecrübe, sonra da piyasa hareketlerini anında izlemeyi ve doğru yorumlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

Kuruluşların, tahvil ve hisse senetlerinin ihraç başarısı ise, sermaye piyasasında uzmanlığı, geniş bir tanıtımı ve önemle, iyi bir pazarlamayı gerektirir. Mentaş bilir bunu.

KURULUŞLAR:

- * Çıkaracağınız tahvil ve hisse senetlerinin organizasyonunu yapar, gerekirse tamamını satın alırız.
- * İhraç edeceğimiz tahvillerin plasmanı ile ilgili tüm işlemleri gerçekleştirir ve yürütürüz.

TASARRUF SAHİPLERİ:

- * Tasarruflarınızı yöneltmek istediğiniz menkul değerlere ilişkin en ayrıntılı bilgiyi verir, öneriler sunar, en kârlı alımı yapmanızı sağlarız.
- * Tahvil faizlerinizi ve hisse senedi temettü kuponlarınızı vadesine 15 gün kala aynen öderiz. Tahvil faizlerinizi vadesine enaz bir ay kala cüz'i bir indirimle satın alırız.
- * İsterseniz, portföyünüzü yönetir ve ücretsiz saklarız.
- * Satacağınız ya da satın alacağınız her kıymetin gerçek borsa rayicini, şirketimiz merkezindeki elektronik cihazlardan izleyebilirsiniz.
- * Satacağınız ve satın alacağınız her kıymeti yerinizde teslim alır, yerinizde teslim ederiz.
- * Haftada iki gün alış ve satış fiyat bülteni yayınlamaktayız. Adresinizi bildirirseniz hemen göndeririz.
- * Tecrübeli kadromuzla, ücretsiz, yatırım danışmanlığı için her an emrinizdeyiz.

"Sermaye piyasasında bilirkışı",

mentaş

menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü caddesi No.70 Kat 2 Taksim · İSTANBUL
Telefon: 45 55 29 · 49 99 27 · 45 66 14 · 44 85 57 · 49 34 38

Ayın Ekonomik Olayları

Ecevit hükümeti güven oyu aldı

Oktay ERSOY

5 Haziran 1977 seçimlerinden sonra kurulan AP, MSP ve MHP'den oluşmuş Hükümetin 31.12.1977 günü güvensizlik oyu ile düşürülmesinden sonra CHP'nin AP'den ayrılan bağımsızlar, CGP ve DP ile kurduğu Bülent Ecevit başkanlığındaki yeni hükümet 17 Ocak 1978 günü 218'e karşı 229 oyla güven oyu aldı.

Millet Meclisi ve Senatoda okunup tartışıldıktan sonra Millet Meclisinde oylanarak kabul olunan Hükümet programı ekonomik konulara büyük ağırlık veriyor. Hükümetin ekonomik ve malî alanda ağır bir miras yüklediği hususunun vurgulandığı programda, IV. Beş yıllık Kalkınma Plânının yeniden düzenleneceği, petrol ve maden kanunlarının gözden geçirileceği, yatırımların bankalar ve krediler aracılığıyla denetleneceği, enerji yatırımlarına öncelik verileceği ve yatırım önceliklerinin yeniden gözden geçirileceği, teşvik uygulamasına devam edilmekle birlikte sanayide dışa bağımlılığı giderek azaltıcı çözümler aranacağı, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yeniden düzenleneceği ve bu teşebbüslerin finansmanın sağlıklı kaynaklara dayandırılacağı, enerji açığının giderilmesi için bir ulusal enerji plânı hazırlanıp uygulanacağı, dış ekonomik ilişkilerimizi sağlıklı biçimde geliştirmek üzere, araştırma, pazarlama ve haberleşme olanaklarında, Devlet kesiminin ve özel kesimin ortaklaşa yararlanabilecekleri bir «Dış Ticaret Kurumu» kurulacağı, Köylünün örgütleneceği, tarım kesiminde yaygın güçlü ve demokratik bir kooperatifçilik hareketinin başlatılıp destekleneceği, gibi hususlar yer almaktadır. Programda, yabancı sermaye konusunda, ileri teknoloji getirmesi, sinai gelişmemizi kızlandırmaması, ihracata imkân sağlaması ve ödemeler dengemize olumlu etki yapması gibi şartların aranacağı belirtilmekte, Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile bugünkü ilişkilerinin ve geçiş dö-

nemi ile ilgili protokol hükümlerinin gelişmemizi ve sanayileşmemizi engeller biçimde olduğuna işaret edilerek bu hususların yeniden düzenlenmesinde kararlı ve ısrarlı olunacağı kayıtlı bulunmaktadır.

Hükümet programının gerçek değerinin ancak uygulama ile ortaya çıkacağı görüşünden hareketle ve yurdun içinde bulunduğu ekonomik bunalımdan bir an evvel çıkarılması ümidi içinde uygulama merakla bekleniyor.

YENİ HÜKÜMET VERGİ DÜZENLEMELERİ HAZIRLIĞI İÇİNDE

Güven oyu alan Yeni Hükümet bir taraftan 1978 malî yılı bütçesini Bütçe ve Plân komisyonunda savunurken, Maliye Bakanlığında da vergi kanunları ile ilgili yeni düzenlemeler üzerinde teknik düzeyde çalışmalar yapıyor.

Hükümet Programında vergi uygulamasının vergi kaybını önleyip vergi gelirlerini artıracak şekilde ve çağdaş bir yaklaşım çerçevesinde yeniden ele alınacağı esasen açıklanmış bulunmakta idi.

Ayrıca, en az geçim indirimini bugünkü asgari ücretler de nazara alınarak yeniden tesbit edileceği hususu da programda vaad olunmakta idi.

Yapılan çalışmalar, öğrenildiğine göre Kurumlar Vergisini, Taşıt Alım Vergisinde lüks otolar için yüksek vergiler getirilmesini ve Emîlak Vergisi kanunundaki bazı değişiklikleri kapsıyor.

Vergi Usûl Kanunu ile Gider Vergisi Kanunu da gözden geçirilen mevzuat arasında bulunuyor. Bu arada kamu oyunu en çok ilgilendiren çalışma şüphesiz ki asgari geçim indirimi ile ilgili.

Hükümet Programında ihtiyatlı bir ifade kullanılmış bulunmasına rağmen başlangıçta düşünülen biçimde ele alınarak indirim asgari ücret seviyesi olan aylık TL. 3.300'e çıkarılması halinde bunun sebep olacağı vergi kaybının 35 milyar liranın üzerinde olacağı gibi, bu uygulamanın üst gelir gruplarında da gaye dışı vergi azalışlarına sebebiyet vereceği hususu gözönüne alınarak, asgari geçim indirimi yerine, halen TL. 300 olan özel indirimini bir miktar yükseltmesi alternatifini üzerinde de durulduğu anlaşılıyor.

Son yıllardaki sürekli ve yüksek enflasyonun ciddi şekilde etkilediği vergi dilimlerinin de yeniden ele alınıp düzenlenmesi bir ihtiyaç olmakla beraber bunların hangilerinin ve ne ölçüde islâh edileceği henüz belli olmadı. Anlaşıldığına göre vergi düzeni üzerindeki çalışmalar tamamlanınca bunlar sür'atle Meclise sevkedilecek ve 1 Mart 1978 de Devlet bütçesi ile birlikte yürürlüğe girmesi sağlanacak.

TAKSİTLİ SATIŞLAR İLE İLGİLİ YENİ UYGULAMA 1 ŞUBATTA YÜRÜRLÜĞE GİRİYOR

Bakanlar Kurulunun 9 Eylül 1977 tarih ve 7/13931 sayılı kararına dayanılarak Merkez Bankasının çıkardığı ve 4 Ocak 1978 gün, 16159 sayılı resmî gazette yayınlanan 1 sayılı tebliğ 1 Şubat 1978 tarihinde yürürlüğe giriyor.

Dayanıklı tüketim maddeleri, özellikle yerli otomobil piyasasını yeniden düzenlemek ve tüketicileri korumak gayesiyle alınan bu tedbirler bu kabil malların taksitli satışlarını depozito, peşinat ve vade yönünde belli esaslara bağ-

lıyor. Bu kararlara göre alınabilecek azami depozito miktarı en çok %10 veya %20 olabilecek (otomobil, otobüs, kamyon, traktör ve benzeri nakil araçları için %20, diğer kalemlerde %10); en az peşin ödeme, peşin satış bedelinin %20-%30'u nisbetini geçemeyecek (örneğin otomobil, otobüs ve kamyonunda %30, traktörde %20, buzdolabı, çamaşır makinesi ve televizyonda %25) ve en uzun vade de 6-24 ay arasında olabilecek.

Tebliğe göre taksitli satış konusu mallar için uygulanacak faiz de yıllık % 20'yi aşmayacak.

Taksitli satış konusu malların peşin ve taksitli satış fiyatı ve taksit şartlarını gösteren ve mahalli mesleki kuruluşlara onaylatılmış olması gereken listelerin de taksitli satış yapılan işyerinin görünür bir yerine asılması, ya da taksitli satış konusu mallar üzerine konulması gerekiyor ve «taksitle satış yapan kurum ve kuruluşlar, tüketici tarafından bedeli peşin ödendiği takdirde, taksitle satılmakta olan malı peşin fiyatla satmaya mecburdurlar» hükmü getiriliyor.

Ayrıca, Tebliğ kapsamına alınan malların taksitli satışları tüketici ile satıcı arasında yazılı, standart bir sözleşmeye dayandırılıyor.

Merkez Bankası tebliğ gereklerinin yerine getirilmesini takip ve kontrol yetkisine de sahip.

Uygulama tarihi yaklaştıkça çeşitli yorumlara ve tenkidlere konu teşkil eden tebliğin bazı maddelerinin değiştirilmesi için Ticaret Bakanlığınca da çalışmalar yapıldığı bildiriliyor. Tebliğin yüksek ve haksız aracı kârlarını önlemede ne derece etkili olacağı ancak uygulama ile ortaya çıkacak.

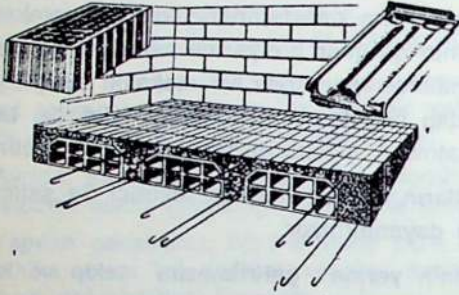
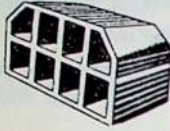
MADEN İŞ KOLUNDA GREVLER SONA ERİYOR

Maden iş kolunda DİSK'e bağlı Maden-İş Sendikası ile Türkiye Madeni Eşya Sanayicileri Sendikası (MESS) arasındaki toplu sözleşmeler nedeniyle bir buçuk yıla yakın süredir devam eden anlaşmazlık sona eriyor. 30 kadar iş yerinde 20.000 işçiyi ilgilendiren ve genişliyen grevlere karşı birçok işyerinde 4500 kadar işçi için lokavt kararına da yol açan fiili durum imzaya hazır hale getirilen protokolla sona ermiş olacak.

Bilindiği gibi bazı iş yerlerinin faaliyetini tamamen tatil etmelerine ve yaşıtarak devam ettiği diğer iş yerlerinde de üretimin ciddi olarak düşmesine yol açan ve sanayi kesiminde genel bir huzursuzluğa sebep olan uygulama tarafların bağlı bulunduğu sendikaların uzun süren müşterek çalışmaları ve özellikle son haftalarda sarfettikleri yoğun gayretler sonucunda ortadan kalkmış oluyor. Özellikle grevde veya lokavtta geçen sürelerle ait ücretlerin ödenip ödenmemesi ve bu süreye ait kıdem tazminatlarının akibeti konusunda tarafların uzlaşmaz tavırlarının nasıl bir uyuşma ile ortadan kaldırıldığı konusundaki merak da ancak protokol açıklanınca zail olacak.

TUĞLA-KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI,

KADIKÖY SATIŞ BÜROSU

Muharrem Fuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat 1
Kadıköy-İstanbul Tel: 363342 364336

İSTANBUL SATIŞ BÜROSU

Mecidiyeköy Mah. Sarıyer Cad. Arhan Saksızaran-İstanbul
Tel: 43 58 00-43 58 02

Harbiyede: YAPIL ENDUSTRİ MERKEZİ'nde bulunan standımızdan görülmeye rica ederiz.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

EVİNİZİN BANKASI
HERKESİN BANKASI

**MODERN ŞEHİRCİLİK
MODERN MİMARİ
MODERN KONUT VE
HER TÜRLÜ
BANKACILIK
HİZMETLERİ**

YATIRIM
KURUMU
T.C. EKİŞ
MÜHÜRÜ
T.C. EKİŞ
MÜHÜRÜ

ulusal
kalkınmamıza
ulusal
kaynaklarımızı
değerlendirerek
katılıyoruz...

ERGÜR KABLO

Bir görevdir yeraltı zenginliklerimizi değerlendirmek, ulusal kaynaklarımızı ulusal kalkınmamız için seferber etmek. Biz bu nedenle Denizli'deki fabrikamızı yeniledik, modern makinalarla donattık. Şimdi yenilenen tesislerimizde, dünyanın en ileri yöntemleriyle ulusal kaynaklarımızı değerlendiriyoruz. Ürünlerimiz Türk işçisinin uluslararası başarı sembolü oluyor. Artan kapasitemiz, genişleyen dağıtım örgütümüzle daha çok ihtiyaç sahibine daha geniş hizmetler sunabiliyoruz. Kamuoyunun ve sanayicilerimizin gösterdiği büyük ilgi ve güven en büyük gücümüz ve desteğimizdir.

KALİTE BELGESİNE HAIZ

uzman
kuruluş

MERKEZ:

Okçumusa Cad. Tezgül İş Hanı
No. 2 Kat 1-2 Karaköy - İstanbul
Tel: 49 65 66 - 49 65 67
Telex: 23464 EKS-TR

FABRİKA:

Sanayi Sitesi 665 Sok. No. 2 - 12
Denizli Tel: 3024 - 2526